

Tartu Ülikool
Humanitaarteaduste ja kunstide valdkond
Eesti ja üldkeeleteaduse instituut

Jekaterina Petuhhova

**Mängustatud koostöötegevuste mõju eesti ja eestivene noorte vastastikustele
hoiakutele**

Magistritöö

Juhendaja vanemteadur Mare Kitsnik

Tartu 2019

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	4
1. RAHVUSED JA HOIAKUD.....	7
1.1. Rahvuste loomine ja rahvuslik identiteet.....	7
1.2. Põhirahvuste ja vähemusrahvuste suhted.....	10
1.3. Etnilised hoiakud.....	13
2. EESTLASED JA EESTIVENELASED	16
2.1. Ajaloolisest taustast.....	16
2.2. Lõimimisest ja lõimumisest	18
2.3. Ühtne Eesti kool.....	23
3. MÄNGUSTATUD KOOSTÖÖTEGEVUSED JA NENDE MÕJU	27
3.1. Mängustamine ja improvisatsioon	27
3.2. Mängustatud koostöötegevuste projekti läbiviimise põhimõtted.....	29
4. UURIMISMATERJAL JA -MEETOD.....	33
5. UURIMISTULEMUSED.....	37
5.1. Eesti ja eestivene noorte vastastikused hoiakud omavahelise suhtlemise suhtes.....	37
5.1.1. Teise rahvusgrupi esindajatega igapäevaelus suhtlemine	37
5.1.2. Teisest rahvusgrupist sõprade osakaal	39
5.1.3. Soov teise rahvusgrupi esindajatega rohkem suhelda	40
5.1.4. Soov õppida ühtses Eesti koolis	42
5.1.5. Soov saada endale rohkem teisest rahvusgrupist sõpru.....	43
5.1.6. Soov käia pidudel koos teise rahvusgrupi esindajatega	45
5.1.7. Soov olla suhtes teise rahvusgrupi esindajaga	46
5.1.8. Soov teada rohkem teise rahvusgrupi kultuurist	47
5.1.9. Soov osata paremini teise rahvusgrupi keelt	48
5.1.10. Uue sõbra leidmine projekti jooksul.....	49
5.1.11. Kokkuvõte.....	50

5.2. Eesti ja eestivene noorte vastastikused hoiakud üksteise omaduste suhtes.....	52
5.2.1. Üksteise kohta nimetatud omadussõnad.....	52
5.2.2. Üllatused üksteise suhtes.....	56
5.3. Eesti ja eestivene noorte kujutamine pildidel	58
5.3.1. Inimeste arv pildidel.....	59
5.3.2. Rahvuste eristuvus.....	60
5.3.3. Distsants inimeste vahel.....	61
5.3.4. Suhtlus inimeste vahel.....	64
5.3.5. Emotsioonid.....	66
5.3.6. Kokkuvõte	68
KOKKUVÕTE JA ARUTELU	69
KASUTATUD KIRJANDUS	74
Влияние сотрудиической геймификации на позицию эстонской и эстонско-русской молодежи друг к другу. Резюме.....	84
LISAD	88
Lisa 1. Intervjuu Aleksei Raziniga	88
Lisa 2. Kolmanda projekti päevik	96
Lisa 3. Eestikeelne küsimustik enne koostööprojekti	103
Lisa 4. Venekeelne küsimustik enne koostööprojekti	105
Lisa 5. Eestikeelne küsimustik pärast koostööprojekti	108
Lisa 6. Venekeelne küsimustik pärast koostööprojekti	110

SISSEJUHATUS

Eestis räägitakse üha enam ühtsest Eesti koolist (Kallas 2018; Ehala 2018b; Sutrop 2019; Pedaste, Kirss 2019; Klaas-Lang 2019; Kitsnik 2018, 2019b). Ühtse Eesti kooli tulek tähendab seda, et kõik Eesti lapsed ja noored, olenemata nende emakeelest ja kultuuritaustast, hakkavad õppima koos ühes koolimajas. Õppetöö selles koolis lähtub nüüdisaegsest õpikäsitusest ning toimub peamiselt eesti keeles. Ühtne Eesti kool toetab Eesti riigiidentiteedi kujunemist ning väärtustab samal ajal iga õpilase kultuurilist ehk rahvusidentiteeti. (Pedaste jt 2019) Ühtne Eesti kool on vajalik, et pääseda rahvuspõhise eraldatuse nõiaringist (Tammaru jt 2016/2017) ning luua sidus ühiskond, kus kõigil on hea elada.

Kõige rohkem puudutab üleminek ühtsele Eesti koolile eestlasi ja eestivenelasi, kes on kaks suuremat rahvusühendust Eesti Vabariigis. Kõik suured muutused tekitavad paratamatult pingeid ja probleeme. Kuidas teha üleminek uuele süsteemile võimalikult valutuks nii eesti kui ka eestivene rahvusgrupile? Mida peaks selle juures arvestama, et eestlased ja eestivenelased tunneksid ennast üksteise kõrval ja üksteisega koos olles hästi? Püüan oma magistr tööga nende küsimuste vastuste leidmisele kaasa aidata.

On selge, et suhete laabumiseks on vaja osata keelt, mille abil omavahel suhelda. Kuid ainult keeleoskusest ei piisa, kui inimesed peavad tihedamalt suhtlema ja produktiivset koostööd tegema. Arusaamatusi võivad tekitada erinevad väärtused, maailmavaated ja identiteedid. Inimeste käitumist mõjutavad ka erisugused hoiakud üksteise suhtes. Enda jaoks võõraste gruppide (sh teise rahvusgrupi) suhtes tekivad tihti stereotüüpsed hoiakud, mis takistavad omavahelist suhtlemist ja on potentsiaalsete konfliktide allikaks.

Integratsiooni Monitooringutes on korduvalt uuritud eestlaste ja eestivenelaste hoiakuid Eesti riigi ja ühiskonna suhtes, hoiakuid keelte suhtes (Kaldur jt 2017; Kallas jt 2015) ning ka eestlaste ja eestivenelaste vastastikuseid hoiakuid (Kallas jt 2015). Samuti on korduvalt uuritud eestivene noorte hoiakuid eesti keele kui riigikeele suhtes (Klaas-Lang, Praakli 2015, 2018; Klaas-Lang jt 2014). Uuritud on ka eesti ja eestivene noorte suhtumist meedia tarbimisse, haridusse, poliitikasse ja riigiidentiteeti (Kallas jt 2015), õppekeele rolli õpilaste etnokultuurilise identiteedi kujunemisel (Soll jt 2014) ja

gümnaasistide etnilisi hoiakuid (Trujevtseva 2013). Magistritöö autorile teadaolevalt ei ole aga varem viidud läbi uuringut, mis mõeldaks, kas ja kuidas on võimalik eesti ja eestivene noorte vastastikuseid hoiakuid muuta mängustatud koostöötegevuste abil.

Siinse töö eesmärgiks on välja selgitada, millised olid eesti ja eestivene noorte vastastikused hoiakud enne koostööprojekti ning kas ja kuidas muutusid need neljapäevase mängustatud koostööprojekti jooksul. Neli neljapäevast eesti ja eestivene 8.–9. klasside õpilaste koostööprojekti viis 2018. aasta oktoobris ja novembris Integratsiooni Sihtasutuse (INSA) toetusel läbi mitteformaalne koolituskeskus Game Club (Game Club). Igas projektis osales 10 eesti ja 10 eestivene noort, kokku seega 80 noort. Projektide käigus toimusid intensiivsed mängustatud koostöötegevused, mille eesmärgiks oli noorte sõbrunemine ja lõimumine. Projekti alguses ja lõpus täitsid noored magistritöö jaoks koostatud vastastikuste hoiakute temalise küsimustiku, mida on analüüsitud nii kvantitatiivselt kui ka kvalitatiivselt.

Eesmärgist lähtuvalt on esitatud kaks uurimisküsimust.

1. Millised on eesti ja eestivene noorte hoiakud teineteise omaduste ja teineteisega suhtlemise suhtes?
2. Mil määral muutuvad noorte vastastikused hoiakud mängustatud koostööd tehes?

On püstitatud kaks hüpoteesi.

1. Eesti ja eestivene noorte omavaheline kokkupuude on väike ning seetõttu on vastastikused hoiakud neutraalsed või pigem negatiivsed ja ettevaatlikud.
2. Koostööprojekti lõpuks on noorte hoiakud teise rahvusgrupi esindajate suhtes muutunud positiivsemaks.

Magistritöö koosneb sissejuhatausest, viiest peatükist, kokkuvõttest, kasutatud kirjanduse loetelust, venekeelsest resümest ja kuuest lisast. Kolm esimest peatükki keskenduvad teoreetilisele taustale. Esimeses peatükis antakse ülevaade rahvuse mõistest, põhirahvuse ja vähemusrahvuste kohanemisstrateegiatest ning etnilistest hoiakutest. Teises peatükis vaadeldakse eestlaste ja eestivenelaste suhteid, lõimumist ja ühtse Eesti kooli põhimõtteid. Kolmandas peatükis keskendutakse mängustatud koostöötegevuste põhimõtetele ning avatakse uuritava koostööprojekti juhi Aleksei Razini seisukohad mängustatud noorteprojekti läbiviimise kohta. Neljandas peatükis on

esitatud uurimismaterjali ja uurimismetoodika kirjeldused. Viiendas peatükis on uurimistulemused.

Käesolevas töös käsitletakse kõiki vene õppekeelega koolis õppivaid informante eestivenelastena. Sellega tahetakse rõhutada kohalike venelaste eestlaste hulka kaasamise vajalikkust.

Olen tänulik firmale Game Club ja selle loovjuhile Aleksei Razinile võimaluse eest osaleda noorte koostööprojektides vaatejana, abi eest uurimismaterjali kogumisel ja huvitava intervjuu eest. Täna ka kõiki projektides osalenud noori küsimustikule vastamise ning eestlast ja venelast kujutavate toredate joonistuste eest.

1. RAHVUSED JA HOIAKUD

Magistritöös keskendutakse kahe rahvusgrupi vastastikuste hoiakute uurimisele. Selles teooriapeatükis on arutletud rahvuse ja hoiakute mõiste üle. Alapeatükis 1.1. käsitletakse rahvuste loomise ja rahvusliku identiteedi teemasid. Alapeatükk 1.2. on pühendatud põhi- ja vähemusrahvuste omavahelise kohanemise strateegiatele. Alapeatükis 1.3. avatakse hoiakute, sh etniliste hoiakute mõisted.

1.1. Rahvuste loomine ja rahvuslik identiteet

Etniline grupp on inimeste kooslus, keda seob müüt ühisest päritolust ja ühised kultuuritavad, lisaks võivad ühendada veel keel, religioon, traditsioonid jm (Valk: Eestlaste...). Rahvus on etnilise grupi arengustaadium, kuhu jõutakse siis, kui etnilise grupi liikmetel tekib rahvuslik eneseteadvus ja inimesed ise hakkavad end mingiks rahvuseks nimetama (UT terminoloogiaveeb). Rahvused on inimkonna ajaloos võrdlemisi uus nähtus, Euroopas hakkasid rahvused kujunema 18. sajandil seoses moderniseerumisega. Rahvuste tekke ja arengu mõjul hakkasid 19. ja 20. sajandil tekkima rahvusriigid (Tamm 2018: 15), mida iseloomustab ühine territoorium, poliitiline süsteem ja majandus (Valk: Eestlaste...).

Rahvus põhineb suures osas ühisel kultuuril. Kultuur on inimese elukeskkonda tähenduslikuks muutvate tekstide ja praktikate omavahel lõdvalt seotud kogum (Raud 2013: 24). Inimestel pole võimalik elada ilma kultuurita (Raag 2011). Kultuur on nii suurematel ühiskonnagrupidel kui ka väiksematel rühmadel suurema kultuuri sees. Iga grupi, sh iga rahvusgrupi sisemine kultuur eristab seda gruppi teistest gruppidest. (Inglis 2005: 19) Kultuur annab asjadele ja tegevustele tähenduse, määrab inimeste käitumisviisid ja neile antavad hinnangud (mis on hea ja mis halb, mis sobiv ja mis ebasobiv jmt). Kultuur põhineb ideedel, väärtustel ja uskumustel, mis on sümbolilised ja pidevas muutuses. Kultuuri oluline osa on ka igapäevategevuste tegemise viisid. Inimesed õpivad vastava grupi kultuuri selgeks selles grupis elades. (Inglis 2005: 19–22)

Rahvus ei teki ega püsi kunagi iseenesest, vaid vajab teadlikku tegelemist (Tamm 2018: 16). Eesti rahvuse kujunemisele on avaldanud olulist mõju siin elanud baltisaksa

haritlased ning ka esimesed eesti soost kõrghariduse saanud inimesed. Eestlaste kui rahvuse mõiste tekkis 19. sajandi keskpaigas, mil Eestis toimus Euroopa teiste rahvuste mõjul rahvuslik ärkamine. Eesti rahvusliku ärkamise tuntud juhtideks olid Johann Voldemar Jannsen, Carl Robert Jakobson ja Jakob Hurt. Jannsen pöördus enda asutatud ajalehes esimest korda rahva poole, nimetades neid eestlasteks. Hakati looma erisuguseid eesti seltse, asutati eestikeelseid õppeasutusi, ilmus eepos „Kalevipoeg”, toimus üldlaulupidu. (Karjahärm 2000; 2012) Seda laadi tegevused ongi rahvuse loomise ja kinnistamise olulised viisid – nagu ütleb Marek Tamm, rahvusi jutustatakse, etendatakse ja kujutatakse (Tamm 2018: 17). Järgnevalt on Marek Tamme artiklis (2018) ilmunud ideede põhjal kirjeldatud, kuidas eesti rahvust on jutustatud, etendatud ja kujutatud. Näited on seejuures osaliselt lisanud magistritöö autor.

Rahvuse jutustamine tähendab ühiste lugude väljamõtlemist, jagamist ja edasiandmist järgmistele põlvkondadele. Lugudes räägitakse rahva kangelastest, vägitegudest, võitlemisest ja võitudest. Lood rõhutavad rahva erilisust ja teistest erinevust, rõhutavad ja õhutavad omavahelist ühtsustunnet. Eestlaste lood on enamasti seotud muistse vabadusega enne 13. sajandit, 700-aastase orjapõlvega ja ajaloolise pideva võitlusega vabaduse eest, Eesti Vabariigi ajaga 1918–1940, Nõukogude okupatsiooniga kuni aastani 1991, uue (taasiseseisvunud) Eesti Vabariigi ajaga. (Tamm 2018: 17–18) Lugusid loovad nii ajaloolased kui ka kirjanikud, režissöörid ja lavastajad. Kunstilised lood on emotsionaalsemad ja mõjusamad kui teaduslikud ajalookäsitlused. Näiteks on eestlaste tuntud rahvuslugudeks film “Viimne reliikvia” ning raamatud ja filmid “Tõde ja õigus” ja “Kevade”. (Tamm 2018, 17–18)

Rahvuse etendamisel on olulised ühiste tähtpäevade ja sündmuste tähistamine ja tähtsustamine, oluliste isikute esiletoomine ja nende mälestuse jäädvustamine jmt (Tamm 2018: 19). Ühised tähtpäevad ja sündmuste tähistamised (nt laulupidu, jaanipäev, Eesti Vabariigi aastapäev) ühendavad inimesi ja kinnitavad nende arusaama ühtsest rahvusest ja rahvuslikkusest. Samuti kinnistuvad selliste ürituste ajal inimeste ühismällu teatud käitumisviisid ja tavad. Noored õpivad niimoodi vanemalt põlvkonnalt näiteks seda, kuidas tehakse jaanituld või kuidas käitatakse laulupeol. Ühisel koosolemisel on väga tugev emotsionaalne mõju – see liidab inimesi ja kinnitab nende

rahvustunnet. Ka rahva ühised suurkujud (eestlastel nt Koidula, Tammsaare, Lennart Meri jt) mõjuvad inimestele rahvust kinnitavalt. (Tamm 2018: 19–20)

Veel on rahvuse loomise ja säilimise jaoks oluline rahvuse kujutamine sümbolite abil, mis säilitavad endas ajaloolist mälu ja kannavad seda edasi (Tamm 2018: 20). Rahvuse sümboliteks on avalikud tegevused (nt aastapäeva paraad, laulupeotule süütamine, presidendi uue aasta kõne), laulud (nt hümn, „Ta lendab mesipuu poole”, „Koit”), esemed (Eesti lipp ja vapp, presidendi portree, ajaloomaalid, Eesti maastikumaalid), kujud ja monumendid (Tammsaare kuju, Suudlevad tudengid), „rahvuslik” maastik (Otepää küngad, paekivirannik, Saaremaa kadakad). (Tamm 2018: 20–22)

Mingi rahvuse liikmeks olemise põhitunnus on selle rahvuse kultuuri valdamine. Rahvus ei ole inimesele kaasasündinud ega määratud tema sünnikoha või vanemate rahvuse poolt. Inimene kasvab rahvusesse sisse keskkonna ja kasvatuse mõjul ja nii-öelda “õpib rahvuse selgeks” ehk omandab rahvusliku identiteedi – teatud kultuuripädevuste kogumi. (Vahtre 2016; Ehala 2019: 3, 6) Seega on rahvuse omandamiseks oluline, millises keskkonnas inimene viibib, kellega suhtleb, millist meediat tarbib jmt.

Tavaliselt ja kõige kindlamalt kasvab inimene mingisse rahvusesse lapse ja noorena. Seda protsessi nimetatakse sotsialiseerumiseks ja see tähendab, et indiviid õpib ühiskonnaga kohanema ja ühiskonna poolt heaks kiidetud viisil käituma ja end väljendama (Britannica 2005). Kuid pole kaugeltki võimatu mingisse rahvusesse sisse kasvada ka täiskasvanuna, kui inimene seda soovib ja tal on ka selleks võimalused. Seda protsessi nimetatakse akulturatsiooniks ja see tähendab oma kultuuri muutumist, laenates või kohandades sellesse teise kultuuri omadusi (Merriam-Webster).

Akultuuratsiooniprotsessis jääb inimesele üldjuhul alles tema esimene rahvusidentiteet, aga sellele võivad lisanduda teised rahvusidentiteedid (Vahtre 2016; Ehala 2019: 6). Vahtre arvates on mitu rahvusidentiteeti küll võimalik, kuid mitte väga levinud, sest see olevat inimesele raske, kuna rahvus on väga intiimne kategooria (Vahtre 2016). Ehala arvab, et inimesel on võimalik omandada elu jooksul mitu rahvusidentiteeti ehk mitmikidentiteet (Ehala 2019: 2). Valgu arvates võiks rahvuslikku

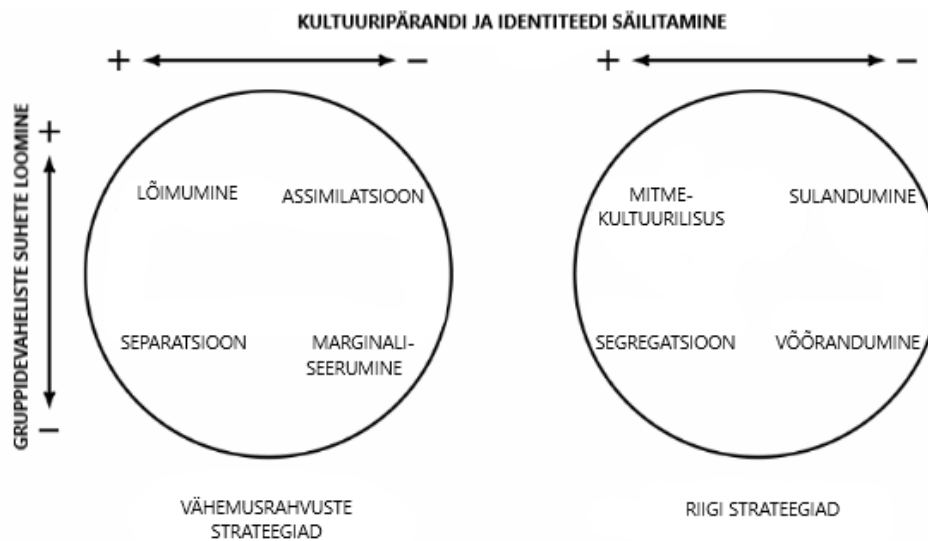
identiteeti nimetada ka riiklikuks ehk kodakondsusega seotud identiteediks. Sellest eristuks etniline identiteet ehk oma etnilise grupi päritolu identiteet. (Valk: Eestlaste...)

1.2. Põhirahvuste ja vähemusrahvuste suhted

Tavaliselt elavad riigis nii põhirahvus kui ka vähemusrahvused. Põhirahvus on „riigi arvukaim, domineeriv rahvus“ (EKSS 2009 IV kd: 532). Vähemusrahvused on need rahvused, kes erinevad põhirahvusest keele, religiooni, etnilise kuuluvuse või kultuurilise eripära poolest ning soovivad oma keelt ja kultuuri säilitada (LE2020 2014: 38). Vähemusrahvus on võrreldes põhielanikkonnaga väiksemaaruline ega ole riigis võimupositsioonil. Vähemusrahvusesse kuuluvad inimesed on riigi kodanikud või püsielanikud ning peavad end ise rahvuseks. (Vähemusrahvused...)

Põhirahvuse ja vähemusrahvuste omavahelised suhted on keerukas protsess, mis võib areneda eri viisil. Kui eri kultuuridega rühmad elavad koos ühel territooriumil, siis toimub kindlasti nendevaheline kohandumine (Kim 2001: 12; Berry 1997: 9). Et põhirahvusel ja vähemusrahvustel on erisugune kultuuritaust, siis nende rühmade omavahelisel kokkupuutumisel ja suhtlemisel tekib akulturatsiooniprotsess, mis toob kaasa kultuurilise ja psühholoogilise muutuse ühes või mõlemas rahvusrühmas. See tähendab, et teise kultuuri väärtusi ja tegutsemisviise hakatakse tunnistama ja eri määral omaks võtma. (Berry 1997: 6–7; Kim 2001: 12)

Riigis domineerib põhirahvuse kultuur. Vähemusrahvuse liikmed kasutavad erisuguseid strateegiaid põhirahvuse kultuuriga kohanemiseks ja samal ajal kasutab ka riik strateegiaid vähemusrahvustega kohanemiseks. (Berry 1997, 2011) Berry (2011) järgi on selleks kasutusel neli põhilist strateegiat, mis on järgnevalt esitatud.

Joonis 1. Vähemusrahvuste ja riigi kohanemise strateegiad (Berry 2011: 2.5)¹

Joonisel 1 on kujutatud vähemusrahvuste ja riigi omavahelise kohanemise strateegiaid.

1. Kui vähemusrahvus ja põhirahvus suhtlevad omavahel, kuid vähemusrahvuste kultuur ja identiteet ei säili, on tulemuseks vähemusrahvuse sulandumine põhirahvuse hulka (riigi seisukohast) ehk assimilatsioon (vähemusrahvuse seisukohast). Vähemusrahvus samastub põhirahvusega ja võib kaotada oma rahvuskultuuri ja rahvusidentiteedi.

2. Kui vähemusrahvus ja põhirahvus ei suhtle omavahel ning vähemusrahvuse kultuur ja identiteet säilivad, on tegemist segregatsiooniga (riigi seisukohast) ehk separatsiooniga (vähemusrahvuse seisukohast). Vähemusrahvus identifitseerib end oma etnilise grupiga, vastandub põhirahvuse kultuurile ja eraldub põhirahvusest.

3. Kui vähemusrahvus ja põhirahvus omavahel suhtlevad ning samal ajal säilib vähemusrahvuse kultuur ja identiteet, on tegemist mitmekultuurilisusega (riigi seisukohast) ja lõimumisega (vähemusrahvuse seisukohast). Lõimumine on korraga mitmes eri kultuuris elamine. See tähendab mitme etnilise ehk kultuurilise identiteedi omamist, mitme keele oskamist, eri rahvusrühmadega suhtlemist ja eri väärtuste tunnustamist ning oskust vajaduse korral ühelt kultuurilt teisele ümber lülituda.

¹ Joonise on inglise keelest tõlkinud magistritöö autor.

4. Kui vähemusrahvus ja põhirahvus ei suhtle omavahel ning samas ei säili ka vähemusrahvuse kultuur ja identiteet, on tegemist võõrandumisega (riigi seisukohast) ja marginaliseerumisega (vähemusrahvuse seisukohast). Sel juhul ei samastu vähemusrahvuse esindajad ei oma ega ka põhirahvuse kultuuriga, vaid ei teata isegi, kes ollakse. (Berry 2011: 2.4–2.7)

Inimestele on oluline leida oma identiteet, saada aru, kes nad on ja kuhu nad kuuluvad. Iga järgneva põlvkonnaga vähenevad tavaliselt vähemusrahva teadmised oma etnilise päritolu kohta ja etnilised käitumisjooned, kuid etniline identiteet ikkagi säilib (Phinney 1990: 509). Inimesel võib olla samal ajal mitu rahvusidentiteeti ehk mitmikidentiteet (näiteks eestlane ja venelane), kuid see teeb ta identiteedi kognitiivselt keerukamaks (Ehala 2018a: 43–45). Suured muutused kohanemises toimuvad tavaliselt vähemusrahvuse teises põlvkonnas, kes on juba sündinud elukohariigis ja kasvanud vähemalt osaliselt selle riigi kultuurikeskkonnas. Kohanemine toimub kõige edukamalt nooremas eas (Berry 1997: 21), kuid see on seotud noorte valikutega. Need noored, kes orienteeruvad nii põhirahvuse kultuurile kui ka oma rahvuskultuurile, kohanevad paremini (Berry, Sabatier 2011: 143–144).

Kuidas mingis riigis rahvusidentiteeti suhtutakse, sõltub riigi vastavatest otsustest. Ehala eristab siin kaht suunda: taktikaline ja strateegiline mitmekultuurilisus (Ehala 2019: 3). Taktikalise mitmekultuurilisuse korral võetakse vähemusrahvused põhirahva hulka ja kaitstakse samal ajal nende keelt ja kultuuri, et nad ei tunneks end assimileerituna. Strateegilise mitmekultuurilisuse korral aga väärtustatakse iga rahvusgrupi kultuuri ja kultuurilist mitmekesisust kõrgemalt kui põhirahvusega lõimumist ning nähakse kultuurilise lõimumise püüdeid assimilatsioonina. (Ehala 2019: 3) Ehala arvab, et kui kultuuriline mitmekesisus on kõige kõrgem väärtus ja riigi elanikel puudub ühendav identiteet ja ühendav kultuur, siis võib see tuua kaasa suuri probleeme (Ehala 2019: 4–5).

Seega peaks vähemusrahvusesse kuuluvatel inimestel kujunema lõimumisprotsessis mitmikidentiteet (näiteks venelane ja eestlane). Selle kujunemiseks peavad inimesed selgeks õppima uue kultuuripädevuse oma eelmise kultuuripädevuse kõrvale. Kultuuripädevuse õppimiseks peab inimene saama viibida palju aega koos nende inimestega, kes õpitavat kultuurilist identiteeti omavad: käia koos nendega olulistel

üritustel, tähistada tähtpäevi, õppida tundma olulisi tekste jmt. Oluline on, et nii tekib uue õpitava kultuurilise identiteediga ja seda kandvate inimestega emotsionaalne side. Samas ei kaota inimene sel juhul oma eelmist rahvusidentiteeti. (Ehala 2019: 6) Uue kultuurilise pädevuse õpetamine ei tohi olla liiga jõuline, sel juhul võib lõimumine muutuda assimilaatiivseks ja tuua kaasa marginaliseerumist (vastupanu, psüühilisi probleeme ja ebaseaduslikku käitumist jm) (Berry 1997: 10).

Kultuurilise mitmikidentiteedi omandamisel ei tohiks tähtsustada põlis- ja vähemusrahvusesse kuulumist. Protsessi peaks vaatama pigem üksikisiku vaatekohast, kes lihtsalt täiendab oma kultuurilisi pädevusi. (Ehala 2019: 6) Eesti riigi identiteedipoliitika peaks Ehala meelest olema suunatud just mitmikidentiteedi kujunemisele (Ehala 2019: 6–7).

1.3. Etnilised hoiakud

Inimeste omavahelises suhtlemises on oluline roll vastastikustel hoiakutel: need võivad suhtlemist nii soodustada kui ka takistada. Hoiak on inimese kalduvus hinnata objektide (nt isikute, sündmuste, nähtuste) olemust teatud määral pooldaval või mittepooldaval viisil. Hoiak ise ei ole nähtav, kuid väljendub tunnetusliku, emotsionaalse või käitumusliku reageeringuna. (Albarracín jt 2005: 4) Hoiak ei ole lihtne ja üheplaaniline, vaid kompleksne, mitmedimensiooniline nähtus, mis sisaldab erinevaid komponente (Ajzen, Fishbein 2005: 177).

Hoiakud aitavad inimesel luua maailmas süsteemi, maailma struktureerida ning seeläbi seda kergemini mõista. Hoiakutel on erinevad funktsioonid. Tunnetuslik funktsioon tähendab, et inimene soovib maailmast aru saada ja ootab, et maailm toimiks etteennustatavalt. Hoiaku väljenduslik funktsioon väljendab isiksust ja tema väärtusi. Hoiaku mina-kaitse funktsioon aitab vältida inimese eneseteadvuse ja eneseväarikuse kahjustamist. (Carpenter jt 2013: 106–107)

Hoiakud on õpitud, nad kujunevad inimese elukogemuse mõjul ja on kokkuvõtte inimese senisest elukogemusest. Hoiakud kujunevad uute kogemuste tõlgenduse ja juba väljakujunenud tõekspidamiste ja eneseteadvuse põhjal. Hoiakud on oma loomult inertsed ehk püüdlevad stabiilsuse poole, soovivad aidata organismil säilitada oma olekut. Samas ei ole hoiakud püsivad, vaid on pideva muutumise protsessis. Kui muutub

keskkond, lisanduvad uued kogemused ja teadmised, siis muutuvad ka inimese hoiakud. Selleks et hoiakut muuta, on vaja mingit jõudu, mis tõukab hoiaku tasakaaluseisundist välja. Selleks jõuks on tunnetuslik ebakõla seniste hoiakute ja uute kogemuste ning teadmiste vahel. (Albarracin jt 2005: 5–6).

Hoiakud on samal ajal inimese mälus ja määravad ka tema tegutsemist reaalses ning aitavad inimesel käituda kiiresti, järjepidavalt ja psühholoogiliselt ökonoomselt. Hoiakute järgi ei ole aga võimalik inimese käitumist ette ennustada. Et mõjutada inimese käitumist, peab hoiak konkreetses situatsioonis aktiveeruma, mida aga mõjutavad lisaks paljud muud tegurid (nt objekt, koht, aeg). Tugevad hoiakud aktiveeruvad seejuures üldiselt kergemini. (Ajzen, Fishbein 2005: 185) Üldised hoiakud ennustavad käitumist ette ebatäpsemalt ja spetsiifilisemad hoiakud täpsemalt (Davidson, Jaccard 1979: 1364).

Etnilised hoiakud on üks hoiakute liike. Kui ühiskond kategoriseeritakse rahvusrühmadeks, siis on need alati üksteisega mingil viisil seotud ja neil tekivad üksteise suhtes mingid hoiakud, mille põhjuseks on psühholoogilised seaduspärasused. Suhtlemisel toetatakse olemasolevatele hoiakutele selle rahvusrühma kohta ehk kultuurilistele stereotüüpidele. Rahvusstereotüübid on nagu kognitiivsed skeemid selle rahvuse kohta, mis kergendavad keskkonnast saadavate keerukate stiimulite mõistmist. (Lehtonen) Mida vähem teiste kohta teatakse, seda rohkem loodetakse stereotüüpidele. Hoiakud ja stereotüübid suunavad tähelepanu sellele, mida oodatakse ja seega ka kinnitavad stereotüüpe. Kui stereotüüp on positiivne, siis võib see suhtlust hõlbustada. Kui stereotüüp on aga negatiivne, teeb see suhetele halba. Inimesed kalduvad üldiselt nägema teist gruppi ühtsena, hoiakud keskenduvad pigem erinevustele kui sarnasustele ja erinevuste korral peetakse enda gruppi paremaks kui teist. (Tajfel 1981: 277)

Vähemusrahvused peavad osalema ühiskonnas vastavalt põhirahvuse normidele. Kui vähemusrahvusgrupil ei ole piisavalt sotsiaalset staatust ja tema liikmed tunnevad ohtu oma rahvusidentiteedile, siis kalduvad nad rahvusgruppi üle tähtsustama ja suhtlema pigem oma rahvuskaslastega. Seetõttu tunnevad nad põhirahvusega suhtlemisel sageli stressi ja neil tekivad kergesti põhirahvuse suhtes negatiivsed hoiakud. (Phinney, Ong 2007: 273) Üldiselt pole stereotüübid eri rahvuste vahelises suhtlemises kasulikud, sest

stereotüüpne käitumine kutsub esile ka stereotüüpse vastukäitumise. Kui käitutakse negatiivselt, kutsub see ka vastukäitumisenä esile negatiivsust. (Lehtonen)

Etnilisi hoiakuid saab ka muuta, nagu igasuguseid muidki hoiakuid. Berry järgi muutuvad ühe rahvusrühma hoiakud teise suhtes vastavalt sellele, kui ohustatuna nad oma rühma ja selle kultuuri tunnevad. Kui rahvusrühm ei tunne ohtu oma kohale ühiskonnas ja oma identiteedile, siis muutuvad hoiakud teise rahvusrühma suhtes positiivsemaks. Kui rahvusrühm tunneb ohtu oma kohale ühiskonnas ja oma identiteedile, siis muutuvad hoiakud teise rahvusrühma suhtes negatiivsemaks. Lisaks sellele on üksikisikute ja kogu ühiskonna psühholoogiline ja sotsiaalne heaolu parem, kui riik järgib strateegiaid, mis toetavad mitmekultuurilisust (nii päritolu- kui ka riiklikku kultuuri). (Berry 1997)

Allporti kontakti hüpoteesi järgi paranevad gruppide vastastikused hoiakud siis, kui eri gruppide liikmed on võrdse staatusega; grupiliikmete taust ja omadused (haridus, jõukus, oskused, kogemused) on sarnased; gruppidel on ühised eesmärgid; mõlemad grupid töötavad sama probleemi või ülesande kallal, mis on saavutatav vaid siis, kui mõlema grupi liikmed teevad koostööd, ühendavad oma jõud ja ressursid, mitte ei võistle omavahel; mõlemad grupid tunnetavad autoriteetide toetust gruppidevahelisele suhtlemisele (Harwood, Joyce 2012: 168). Lisaks on ää jõutud lisaks arusaamale, et igasugune gruppidevaheline suhtlus on kasulik eelarvamuste vähendamiseks ja gruppidevaheliste hoiakute parandamiseks. Et suhtlemisel oleks positiivne mõju, on ää vaja, et gruppidevahelistes suhetes vähendataks ärevust. Ärevus on loomulik hirm ja ebakindlus, mida inimesed võõraste gruppidega suhtlemisel tajuvad, sest nad ei tea, kuidas käituda, et neid aktsepteeritaks ja nad ei kahjustaks oma identiteeti ega heaolu. (Stephen 2014)

2. EESTLASED JA EESTIVENELASED

Magistritöös uuritakse eesti ja eestivene noorte vastastikuseid hoiakuid. See teooriapeatükk on pühendatud eestlaste ja venelaste teemale. Alapeatükis 2.1. antakse ülevaade eestlaste ja venelaste Eestis koos elamise ajaloolisest taustast. Alapeatükis 2.2. vaadeldakse eestlaste ja eestivenelaste senist lõimumisprotsessi. Alapeatükis 2.3. tutvutakse ühtse Eesti kooli põhimõtetega.

2.1. Ajaloolisest taustast

Eesti riigi põhirahvus on eestlased, kes moodustasid 2018. aastal umbes 69% kogu Eesti elanikkonnast ehk umbes 906 000 inimest. Venelased on Eesti suurim vähemusrahvus, neid oli samal aastal umbes 25% kõigist riigi elanikest ehk umbes 330 000 inimest. (STAT andmebaas: RV0222U)

Inimesed elavad praegusel Eesti alal juba alates 10 000 eKr. Arvatakse, et esimesed eestlasi tähistavad sõnad võisid olla *aestii* ja *tšuudid* (Mäesalu jt 2015). Nimetust *eestlane* hakati kasutama rahvusliku ärkamise ajal, 1858. aastal tänu J.V. Jannsenile (Sõnaveeb 2019). Selle sõna igapäevane kasutamine muutis eestlaste eneseteadvust, mis viis hiljem suurte muutuste ja rahvuse kiire arenguni. (Vahtre 2005: 131; Vahtre 2010: 128)

Eestis elavaid venelasi võib jagada mitmesse rühma nii päritolult kui ka poliitiliselt. Venelased on Eesti territooriumil elanud juba väga ammu. Hulk venelasi on pikalt elanud Peipsi äärsetel aladel. Arvatakse, et venelased, või pigem venestunud vadjalased, tulid Peipsi äärde umbes 12.–13. sajandi paiku. Aastal 1851 oli peipsivenelasi umbes 6000 ringis, 71 aasta pärast oli Peipsi ääres venelasi üle 10 000. (Moor 1964: 95–97, 274). 17. sajandil tulid Venemaalt Eestisse vene vanausulised, kes põgenesid tagakiusamise eest ja asusid samuti elama peamiselt Peipsi järve äärde. Pärast 1710. aastat, kui Eesti läks Vene tsaaririigi võimu alla, tuli Eestisse palju venelastest sõjaväelasi, kaupmehi, ametnikke ja õigeusu vaimulikke. (Isakov 2008)

Eesti esimene rahvaloendus toimus aastal 1881. Selle rahvaloenduse järgi oli Eestis ligi 800 000 eestlast (90% kogu Eesti elanikkonnast), ligikaudu 30 000 venelast (3%), lisaks veel juute, sakslasi, rootslasi ja muude rahvuste esindajaid. (STAT 2011) Pärast

1917. aasta revolutsiooni tuli Eestisse palju vene intelligentsi esindajaid ja poliitilisi põgenikke. Lisaks tuli siia hiljem ka palju sõjaväelasi. 1920. aastal tulid Tartu rahuga Eesti riigi koosseisu Petsjerimaa ja Narva-tagused alad, kus elas suuremalt jaolt venelastest elanikkond. (Isakov 2008; Rahvaarv 1881–2000) Aastatel 1922–1934 oli Eestis venelasi 8% (STAT 2011).

Pärast Eesti okupeerimist Nõukogude Liidu poolt aastal 1940 algas Eestisse suur sisseränne. Eestisse toodi sisse palju töölisi koos peredega, kellest suurem osa olid rahvuselt venelased. Samuti saabus Eestisse sõjaväelasi oma peredega. (Zetterberg 2009: 555–556, 601; Rahvaarv 1881–2000) Nemed ja nende järeltulijad moodustavadki peamise osa Eestis praegu elavatest venelastest. Vene rahvusest elanike arv Eestis kasvas pea iga rahvaloendusega. Aastal 1959 oli Eestis venelasi juba 20% ning eestlasi 75%. Venelaste osakaal kasvas veel ning kõige kõrgem oli see rahvaloenduse järgi aastal 1989 (umbes 30%). Samal aastal oli eestlasi ligi 62%, mis on madalaim osakaal vaadeldavate aastate lõikes (1881 kuni 2018). (STAT 2011)

1991. aastal, kui Eesti taasiseseisvus, algas venelaste lahkumine Eestist. Aastatel 1991–1999 lahkus Eestist vähemalt 100 000 muust rahvusest inimest, enamasti venelased. Lahkusid sõjaväelased ja ka osa muid inimesi. Suurem osa tsiviilelanikke jäi elama Eestisse. (Zetterberg 2009: 595–596, 602; Rahvaarv 1881–2000) 21. sajandi alguses langes venelaste osakaal 26%-le, osakaal jäi samaks ka 2010. aasta loendusel. Eestlasi oli tol aastal 69%. (STAT 2011)

Viimase rahva- ja eluruumide loenduse järgi oli Eestis venelasi 2011. aastal 25% kogu Eesti elanikkonnast (STAT andmebaas: RL0428). Statistikaamet toob välja, et samal aastal oli Eestis kokku 75% põliselanikke². Eestlasi on neist ligi 90% ja venelasi umbes 9,5% . (STAT 2013) See tähendab, et umbes 28% vene elanikkonnast Eestis on põliselanikud ning nende vanemad ja vanavanemad on Eestis sündinud. Välispäritolu vene rahvusest inimesi oli siis kokku umbes 230 000. Välispäritolu kolmandasse põlvkonda³ kuulus umbes 42 500 venelast. Välispäritolu teise põlvkonda⁴ kuulus umbes

² Eesti põliselanikeks loetakse neid inimesi, kelle vähemalt üks vanem ja vähemalt üks vanavanem on sündinud Eestis (STAT 2013).

³ Välispäritolu kolmas põlvkond on inimesed, kes on ise ja kelle vähemalt üks vanematest on sündinud Eestis, kuid vanavanemad on sündinud välismaal (STAT 2013).

⁴ Välispäritolu teine põlvkond on inimesed, kes on ise sündinud Eestis, kuid nende vanemad on sündinud välismaal (STAT 2013).

75 000 venelast. Välispäritolu esimesse põlvkonda⁵ kuulus umbes 115 000 venelast. Teadmata põlisusega venelasi oli 2350. (STAT andmebaas: RL0528) Seega võib öelda, et aastal 2011 oli Eestis elavatest venelastest umbes kolmandik (35%) saabunud Eestisse välismaalt ja umbes 1% venelaste põlisus on teadmata. Kõik ülejäänud venelased – umbes 64% on juba Eestis sündinud.

Viimasel ajal saabub Eestisse ka uussisserändajatest venelasi, kes kolivad Eestisse otsides paremaid õppimis-, töötamis- ja elamistingimusi. Eesti range sisserännupoliitika ei võimalda siiski eriti suurt sisserännet. Aastatel 2009–2018 on Eestisse Venemaalt, Ukrainast ja Valgevenest sissesõitnuid üle 10 000 võrra rohkem kui Eestist ärakolinuid. (Välisränne...)

2.2. Lõimimisest ja lõimumisest

Lõimumine ehk integratsioon on kohanemisstrateegia, mida kasutades inimesed soovivad säilitada oma kultuuri ja samal ajal on huvitatud suhtlusest teise kultuuriga. Riigi poolt vaadates kasutatakse lõimimistegevusi, et saavutada sidus mitmekultuuriline ühiskond. (Berry 2011: 2–5)

Aktiivsete lõimumistegevuste alguseks Eestis võib pidada 1997. aastal toimunud põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse muutmist, mil sätestati, et aastaks 2007 peavad kõik põhikooli lõpetajad valdama eesti keelt tasemel, mis võimaldab neil eesti keeles edasi õppida ning et kõik riigi- ja munitsipaalgümnaasiumid peaksid alustama samal aastal üleminekut eestikeelsele õppele (Riikliku... 2009: 15). 1998. aasta märtsis loodi, praegune Integratsiooni Sihtasutus (INSA) (tollase nimega Mitte-eestlaste Integratsiooni Sihtasutus). Integratsiooni Sihtasutuse peamiseks eesmärkideks on läbi aegade olnud Eesti ühiskonna integratsioonile suunatud tegevuste algatamine ja toetamine eestlaste ja mitte-eestlaste seas; sisserändega seotud tegevuste algatamine ja toetamine. (INSA põhikiri)

Tänaseks on seega Eesti elanikkonna lõimimisega tegeletud üle 20 aasta. Hetkel lähtutakse integratsiooniga tegelemisel arengukavast „Lõimuv Eesti 2020“ (LE2020 2014), mille järgi on Eestil 2020. aastaks kolm peamist eesmärki: „1) kogu ühiskonna,

⁵ Välispäritolu esimene põlvkond on inimesed, kes on ise ja kelle vanemad on sündinud välismaal (STAT 2013).

sh eestikeelsete püsielanike, avatuse suurendamine ja hoiakute kujundamine lõimumist toetavaks; 2) eesti keelest erineva emakeele ja kultuuriga püsielanike lõimumise jätkuv toetamine ühiskonnas; 3) uussisserändajate kui kasvava sihtrühma Eesti ühiskonnaga kohanemise ja lõimumise toetamine.“ (LE2020 2014: 4)

Lõimine ja lõimumine on olnud keeruline protsess. Lõimumisekspert Kristina Kallas selgitab seda olukorda Sigrid Kõivule antud intervjuus järgnevalt: Eesti taasiseseisvumise järel hakkasid eestlased oma riiki üles ehitama ja oma võimu kehtestama. Kohalikele venelastele seati selged tingimused Eestis elamiseks: nad pidid õppima eesti keele selgeks ja taotlema Eesti kodakondsust. Venelastele oli Eesti taasiseseisvumine ootamatu ja neil võttis aega, et aru saada, et nad elavad nüüd täiesti uues riigis. Suur osa venelasi püüdis kohaneda ja täita Eesti riigi seatud tingimusi, kuid esines ka rahvustevahelisi pingeid. Üldiselt elasid eestlased ja eestivenelased kõrvuti, ilma omavahel eriti suhtlemata. (Kõiv 2018)

2007. aastal 26.–29. aprillil toimus niinimetatud pronksiöö (Petersoo ja Tamm 2008): Tallinnas ja mujal Eestis toimusid tänavarahutused, mille põhjuseks oli Tõnismäel asuva pronkssõduri (Teise maailmasõja mälestusmärgi) kavandatud teisaldamine. Ehala (2018a) toob välja, et pronkssõdur on monument, mis omab eestlaste ja venelaste jaoks erinevat tähendust ning et pronksiöö provotseerijateks olid nii vene kui ka eesti radikaalrühmad. Ehala arvates on pronkssõduril neli tähenduskihti, mida see eri inimestele sümboliseerib: mälestamine, võit, vabastamine ja okupatsioon. (Ehala 2018a: 169–174) Kristina Kallase arvates näitas see sündmus, et probleemid eestlaste ja eestivenelaste vahel ei olnud lahenenud. Kui enne pronksiööd ei mõelnud eestlased eriti venelaste peale, siis pronksiöö näitas, et probleemid pole kuhugi kadunud ja venelaste kohanemisega peab rohkem tegelema (Kõiv 2018).

Aastate jooksul on eestivenelaste lõimimiseks koostatud lõimumiskavasid⁶, korraldatud väga palju erisuguseid eesti keele kursuseid ning viimasel ajal ka mitteformaalse keeleõppe võimalusi (keelekohvikud jmt); arendatud keeleõppemethodikat; nõustatud ja toetatud inimesi keeleõppe, kodakondsuse jm

⁶ Integratsioon Eesti Ühiskonnas 2000-2007; <https://www.kul.ee/et/integratsioon-eesti-uhiskonnas-2000-2007>; Lõimumiskava 2008-2013; <https://www.kul.ee/et/loimumiskava-2008-2013>; Valdkondlik arengukava „Lõimuv Eesti 2020“; <https://www.kul.ee/et/eesmargid-tegevused/kultuuriline-mitmekesisus/valdkondlik-arengukava-loimuv-eesti-2020>. Vaadatud 25.05.2019.

küsimustes; loodud ühist teabevälja meedia jm abil; koolitatud eri ainete õpetajaid; korraldatud noortelaagreid ja -kohtumisi; organiseeritud erisuguseid kultuuriprojekte jmt (INSA aastaaruanded). Erinevate analüüside hinnangul peetakse lõimumise praegusteks saavutusteks seda, et Eesti elanike (eriti nooremate) hulgas on suurenenud Eesti kodanike osakaal, eestivenelaste eesti keele oskus on paranenud ning eestlaste ja eestivenelaste vastastikused hoiakud on paranenud (Realo 2016/2017). Ei saa siiski öelda, et Eesti ühiskond oleks praegu, 2019. aastal, hästi lõimunud ja sidus. Eri analüüsidest tuuakse põhiprobleemina välja eestlaste ja eestivenelaste segregeeritust. Eestlased ja eestivenelased elavad eraldi, õpivad eraldi, töötavad eraldi ja suhtlevad omavahel väga vähe. Järgnevalt vaadeldakse seda probleemi lähemalt.

Eestlased ja eestivenelased on sageli kogunenud elama eri piirkondadesse. Eestivenelased elavad peamiselt Ida-Virumaa tööstuspiirkondades ning Tallinna paneelilamupiirkondades. Probleemiks on, et rahvuspõhine elukoha valik ei ole viimasel ajal vähenenud, vaid hoopis suureneb. Lisaks on seejuures märgatav, et eestivenelaste arv kasvab piirkondades, milles elanike sotsiaalmajanduslik olukord on kehvem. (Leetmaa 2016/2017; Tammaru, Eamets 2015)

Eestlased ja eestivenelased ka töötavad suures osas eraldi. 2015. aastal töötas umbes neli viiendikku eestlastest ja pool eestivenelastest peamiselt omarahvuselistes kollektiivides. Ainult kümnendik eestlasi ja vähem kui kolmandik eestivenelasi töötas segakollektiivides, kus eestlaste ja venelaste osakaal oli umbes võrdne. Kasvamas on ka tendents, et juhid ja tippspetsialistid on suuremas osas eestlased, oskus- ja lihttöölised aga rohkem eestivenelased. (Realo 2016/2017) See toob kaasa ka erinevuse eestlaste ja eestivenelaste keskmistes sissetulekutes (Tammaru, Eamets 2015). Eestlased ja eestivenelased veedavad ka vaba aega suures osas eraldi, näiteks käivad eri spordiklubides ja meelelahutusasutustes (Päärt 2019).

See, et ka eestlaste ja eestivenelaste noored põlvkonnad omavahel vähe kokku puutuvad, on suures osas põhjustatud siiani püsivast keelepõhiselt eraldatud haridussüsteemist. Et eesti ja eestivene noored käivad enamasti eraldi lasteaedades ja õpivad eraldi üldhariduskoolis, toob see loomulikult kaasa erineva kultuurilise identiteedi kujunemise, eri sotsiaalsete sidemete ja sotsiaalsete võrgustike kujunemise, eri meediaallikate tarbimise, eri väärtushinnangute ja erinevate koolijärgsete valikute

tekkimise. (Realo 2016/2017) Seejuures on uuringud näidanud, et koolides, kus õpivad peamiselt vene kodukeelega õpilased on õppetulemused nõrgemad, kui koolides, kus õpivad eesti emakeelega noored (Põder jt 2016/2017). See ja ka eesti keele vähene oskus, põhjustab asjaolu, et vene emakeelega noored valivad edasiõppimiseks sagedamini kutsekooli kui eesti emakeelega noored (Realo 2016/2017). Nii on tööealiste inimeste seas kõrgharidusega venekeelsete inimeste osakaal viimase 18 aastaga vähenenud 33%-lt 26%-le (Tammaru, Eamets 2015). Kui vene kodukeelega õpilane tuleb aga õppima eestikeelsesse kooli, siis mõjub see talle pigem assimileerivalt, sest seal ei toetata praegu tema esimese rahvusidentiteedi arengut. (Pedaste jt 2019)

Eestlased ja eestivenelased elavad ka eraldi meediaruumis. Eestlased jälgivad kohalikku eestikeelset meediat. Eestivenelased jälgivad põhiliselt kohalikku venekeelset meediat ja Venemaa jm meediat. (Realo 2016/2017; Vihalemm 2016/2017) Eestlased ja eestivenelased on peamiselt koondunud rahvuspõhistesse sotsiaalvõrgustikesse ning ei puutu omavahelistes aruteludes eriti palju kokku (Realo 2016/2017). Suureks probleemiks on kindlasti ka asjaolu, et Eestis on ikka veel palju määratlemata kodakondsusega isikuid, nende seas ka Eestis sündinud ja eesti keelt oskavaid noori (Realo 2016/2017).

Nii ongi praeguseks kujunenud olukord, kus vaatamata pidevale avalikule arutelule lõimumise teemadel, on selle all tegelikult mõeldud, et eestivenelased peavad õppima ära eesti keele ja sulanduvad seejärel iseenesest eestlaste hulka. Tegelikult on aga välja kujunenud separatsioon – venelased elavad eraldi ega suhtle eestlaste suhtlusruumis või marginaliseerumine – Eestis sündinud eestivene noored ei oska ennast samastada ühegi rahvuse või kultuuriga. Vaid kümnendik riigi elanikest puutub igapäevaselt teise rahvusgrupi esindajaga kokku. (Kaldur jt 2017: 99)

Eestlaste ja eestivenelaste edukat lõimumist on senini takistanud mitmed asjaolud. Esiteks takistab lõimumist eestlaste vähene avatus teise kultuurilise identiteediga inimeste suhtes ja lõimumise suhtes ettevaatlikul positsioonil olek (Kallas jt 2015). Eestivenelaste poolt on oluliseks lõimumist takistavaks asjaoluks venelaste tunnetus, et eestlased ei võta neid omaks (Nimmerfeldt 2009). On selge, et selline suur lõhe riigi elanike vahel ei ole kasulik ei inimestele ega ka riigile. Lisaks on viimasel ajal

hoogustunud uussisserändajate Eestisse saabumine. Nende hulgas on nii vene keele, inglise keele kui ka paljude teiste keelte kõnelejaid. Vene keeletaustaga uussisserändajate puhul on riigi seisukohalt oluline, et nad lõimuksid Eesti ühiskonnaga tervikuna, mitte vaid vene keelt kõneleva vähemusrahvaga. (Leetmaa 2016/2017)

Lõimumisprobleemide lahenduseks on praegu käimas suur teadus-rakendusprojekt RITA-RÄNNE⁷, mille üheks eesmärgiks on töötada välja ühtse Eesti kooli mudel. Lõimumisprobleemide lahendamiseks on projekti eksperdid teinud järgmised ettepanekud.

Esiteks tuleks hoida lahus Eesti riigiidentiteet ja eesti kultuuriline ehk rahvusidentiteet. Tuleks püüda selle poole, et kõigil Eesti elanikel areneks Eesti riigiidentiteet: et nad tunneksid end Eesti kodanikena, neil oleks Eesti riigiga emotsionaalne side. Samal ajal ei ole vaja sundida kõiki eestlaseks saama ehk omandama täielikult eesti kultuurilist identiteeti ja kaotama oma eelmist rahvusidentiteeti. Inimesed peaksid saama omada mitmikidentiteeti ehk olla korraga näiteks Eesti kodanikud ja eestivenelased. (Raud 2019)

Teiseks peavad eestlased ise olema avatud Eesti identiteedi suhtes soosivamad. Lõimumine peaks tähendama teiste inimeste enda hulka kaasamist, mitte sundimist. See tähendab, et eestlased õpetavad vähemusrahvuste esindajatele Eesti riigiidentiteeti ja ka kultuurilist identiteeti. Seda saab teha vaid neid inimesi oma tegemistesse kaasates ja emotsionaalselt kaasa haarates. Tulemuslikud muutused tekivad vaid siis, kui on usaldus ja vastastikune koostöö. (Ehala 2019: 6–7)

Kolmandaks peab lõimumine olema kahepoolne: muud rahvused lõimuksid eestlastega ja samal ajal ka eestlased lõimuksid muude rahvustega. Ka eestlased peavad selles protsessis pingutusi tegema, õppima tundma teiste kultuuri ja nendega suhtlema. (Tamm jt 2018)

Lõimumise eesmärk on luua ühtne ja sidus ühiskond, kus kõigil oleks hea elada ja kõik tunneksid end väärtustatuna. Viimase Eesti Inimarengu aruande toimetajad

⁷ <https://ranne.ut.ee/avaleht> (RITA-rände projekt aitab välja töötada teaduslikult põhjendatud innovaatilisi lähenemisi rände ja lõimumise protsesside juhtimiseks Eestis, eesmärgiga aidata kaasa majanduse arengule ja ühiskonna sidususe suurenemisele.)

rõhutavad, et keeleliselt eraldatud haridussüsteemi muutmine ühtseks Eesti haridussüsteemiks on peamine võimalus pääseda välja eraldatuse nõiaringist. Kool peab saama tegelikult eri rahvusgrupe ühendavaks süsteemiks, mis soodustab omavahelist suhtlemist ja mille mõju kandub edasi ka teistesse valdkondadesse (Tammaru jt 2016/2017).

2.3. Ühtne Eesti kool

Eraldi eestikeelse ja venekeelse õppekeelega haridussüsteem on pärit Eesti Vabariigi taasiseseisvumise eelsest ajast. Kuigi selle muutmise üle on palju arutletud, ei ole siiani siiski keeleliselt ühtse koolisüsteemini jõutud. Eestis on 2018.–2019. õppeaastal 77 vene või vene/eesti õppekeelega kooli, sh neli täiskasvanute gümnaasiumi. Kõige rohkem vene või vene/eesti õppekeelega koole on Tallinnas (28), Harju maakonnas (7) ja Ida-Virumaal (24) (Sutrop 2019). Praegu õpib 20% õpilastest sellistes koolides (Künstler 2016).

Lõimumisprobleeme on seni püütud lahendada peamiselt eesti keele õpetamise kaudu. Aastatel 2007–2012 mindi gümnaasiumides, kus õpivad muu kodukeelega õpilased üle süsteemile 60:40, mis tähendab, et vähemalt 60% õppeaineid peab olema eesti keeles. Põhikoolis toimub siiani õppetöö peamiselt vene keeles, eesti keeles on kohustuslikult ainult eesti keele tunnid. Ka mõne muu aine tunde võib anda eesti keeles, kuid see ei ole kohustuslik, vaid kooli enda valik. (PGS) Eestis on võrdlemisi laialdaselt kasutusel ka hästitoimiv keelekümblussüsteem, millega liitunud koolides õpitakse ka põhikoolis suurt osa aineid eesti keeles (Innove koduleht).

Eraldi õppimise käigus viibivad eesti ja eestivene noored suures osas eri info- ja kultuuriruumis ja puutuvad üksteisega väga vähe kokku. Ent kui inimesed omavahel kokku ei puutu ja neil omavahelist kontakti ei ole, siis ei taga ka ükskõik kui hea eesti keele oskus nende omavahelist lõimumist (Kallas 2018). Eesti ja eestivene noored on vähe kursis teineteise tegemiste, väärtuste ja huvidega ning teadmatus tekitab üksteise suhtes eelarvamusi ja hirme (Jufereva 2018; Kitsnik 2018). Koolist alguse saanud eraldatus on pika mõjuga. See tähendab, et kord juba tekkinud eraldumine jätkub ka pärast kooli. Eestlased ja eestivenelased elavad eraldi, õpivad eraldi, töötavad eraldi ja suhtlevad omavahel väga vähe (Realo 2016/2017).

Samas on meil juba olude sunnil väiksemates paikades (Jõhvis, Pärnus, Paldiskis, Valgas, Kehras jm) tekkinud gümnaasiumid, kus eesti ja muu kodukeelega noored koos õpivad. Õpetajate ja koolijuhtide tagasiside on olnud üsna positiivne (Rootamm-Valter jt 2018). Eestivene noori õpib ka järjest rohkem eestikeelses koolis. 2014. aastal õppis umbes kümnendik eestivenelasi eestikeelses koolis. Nende hulgas on suurem osa noori pärit jõukamatest ja oma lapse arengut toetavamatest peredest (Realo 2016/2017). Praeguseks suhtub Eesti ühiskond eesti ja eestivene noorte koosõppimisse ühtses koolis üsna soosivalt. Uuringufirma Norstati küsitluses (Norstat 2019) vastas 70% eestlastest ja 53% eestivenelastest jaatavalt, et Eesti ühiskonna lõimumisele oleks kasulik, kui eesti ja eestivene noored õpiksid ühes koolis.

Samas tekitab ühtne kool inimestes ka hirme ja frustratsiooni. Venelased kardavad oma keele ja rahvuskultuuri kadumist (Tomusk 2019). Lisaks kardab osa venelasi eesti keeles õppimist, mis nõrga keeleoskuse korral võib takistada kvaliteetse hariduse omandamist (vt nt Metslang jt 2013). Eestlasedki kardavad ühtse kooli võimalikku negatiivset mõju oma keelele ja kultuurile. Nende jaoks on oluline, et ühtses koolis oleks eestlased kindlasti arvulises ülekaalus. Eelistatuimaks variandiks peetakse kooli, kus umbes kolmveerand õpilastest oleksid eestlased ja veerand venelased. (Kallas 2018) Üleminek venelastega koos õppimisele võib seega tekitada pingeid ka eesti kogukondades, nagu on näidanud diskussioonid loodava Kohtla-Järve riigigümnaasiumi ümber (vt nt Ellermaa 2019).

Samuti ei aita ainult koolide ühendamise iseenesest eesti ja eestivene noortel kohe sõpradeks saada. Näiteks Haapsalu põhikoolis, milles 2018. aastast alates õpivad koos eesti ja eestivene noored, on õpilased siiski koondunud rahvuspõhistesse gruppidesse (Ilves 2018). Koos õppides võivad probleemid tekkida ka seetõttu, et eesti noored on venelaste suhtes negatiivselt meelestatud, samal ajal kui vene noored suhtuvad nii vene kui ka eesti koolis õppides eestlastesse pigem positiivselt. Hanna Reek (2012) toob projekti „Muukeelne laps Eesti koolis“ lõpparuandes välja, et tema uuritavatel neljanda klassi õpilastel on erinevad etnilised hoiakud. Kõige positiivsemalt suhtuvad nii eestlased kui ka venelased oma rahvusgrupi esindajatesse, kakskeelsed lapsed hindavad eestlasi kõrgemalt kui venelasi ning eestlased suhtuvad venelastesse negatiivselt, samal ajal on venelaste suhtumine eestlastesse suhteliselt positiivne. Reegi arvates peaks

integratsioonipoliitika pöörama rohkem tähelepanu põhirahvusele, sest ka nemad osalevad integratsiooniprotsessis ja nad on üks oluline osa integratsiooni toimimisest. Samuti ei tohiks tekitada sellist olukorda, kus integreeruvatel inimestel tekiks negatiivsed hoiakud enda rahvusrühma suhtes. (Reek 2012: 23)

Seega on vaja hästi läbi mõelda, milline ühtne Eesti kool peab olema ja mida selle edukaks käivitamiseks on vaja ette valmistada (Sutrop 2019). Nüüdseks on RITA-rände projekti teadlased jõudnud nii kaugemale, et välja on töötatud ühtse Eesti kooli määratlus.

„Ühtseks Eesti kooliks nimetame kooli, kus õpivad koos erineva keele- ja/või kultuuritaustaga õpilased, kellele tagatakse nüüdisaegse õpikäsituse põhimõtetest lähtuv peamiselt eestikeelne õpe, mis toetab Eesti riigiidentiteedi kujunemist ja eneseteostust ühiskonnas, väärtustades õpilaste kultuurilist identiteeti“ (Pedaste jt 2019: 3).

Seega on ühtne Eesti kool piirkonnakool, kus õpivad koos kõik selle piirkonna lapsed ja noored olenemata oma kodukeelest. Kooli töö- ja asjaajamiskeel on eesti keel. Õppekeeleks on suuremas osas eesti keel, kuid koolis õpitakse kindlasti ka teisi keeli ja teistes keeltes vastavalt kohaliku kogukonna valikutele. Nüüdisaegne õpikäsitus tähendab, et kool on õppijakeskne ning koolis on soositud avatud maailmavaade, mitmekesisus ja uued ideed. Lisaks ainepädevustele arendatakse koolis ka üldpädevusi (õpioskus, koostööoskus, enesejuhtimisoskus jmt). (Pedaste jt 2019)

Riigiidentiteedi kujunemine tähendab, et ühtse Eesti kooli õpilased tunnevad end Eesti kodanikena, tajuvad tihedat sidet Eesti riigiga ja väärtustavad Eestit. Samuti jagavad nad Eesti põhiväärtusi, austavad ja täidavad riigi seadusi ning ootusi enda kui kodanike suhtes. (Tamm jt 2018) Ühtne Eesti kool ei sunni kedagi saama eestlaseks, kuid toetab eesti kultuurilise identiteedi omandamist ehk emotsionaalset sidet eesti väärtuste, kommete ja tavadega. Samal ajal väärtustab ühtne Eesti kool õpilaste teisi kultuurilisi identiteete ja toetab nende arengut. Nii võib õpilane olla samal ajal Eesti Vabariigi kodanik ja eestivenelane ning saada hästi selgeks nii eesti kui ka vene keele ja kultuuri. Eesti koolis õppimine on kasulik ka eesti kodukeelega noortele, kes õpivad märkama, väärtustama ja suhtlema tänapäevases mitmekultuurilises maailmas. (Pedaste jt 2019)

Ühtne Eesti kool ei oleks igal pool täpselt ühesugune, vaid sellel oleks pigem palju eri mudeleid, sõltuvalt piirkondlikest eripäradest ja kogukondade soovidest. Nii

praegused eestikeelsed kui ka praegused venekeelsed koolid võiksid hakata järk-järgult muutuma ühtseks Eesti kooliks. (Pedaste jt 2019) Selleks, et ühtne Eesti kool edukalt toimiks, peavad õpetajad kindlasti suutma kasutada LAK-metoodikat, lõimida eri kodukeeled ja -kultuurid ühtseks tervikuks ning õpilasi targalt toetada. Iga õpetaja peab olema teadlik oma õpilaste kultuurilisest identiteedist ja oskama seda õppetöös oskuslikult arvestada. (Pedaste jt 2019)

Seejuures on lisaks ainepädevuste omandamisele vaja tähelepanu pöörata ka eri rahvustaustaga noorte ühendamisele, et kõik tunneksid end koolis turvaliselt ja hästi ning õpilaste vahel tekiksid positiivsed kontaktid. Kool peab igati soodustama eri keele- ja kultuuritaustaga õpilaste koostööd. Seda saab oskuslike meetoditega teha nii tundides kui ka koolivälisel ajal. Selleks peavad õpetajad oskama juhtida mitmerahvuselist rühma ja lahendada vajaduse korral ka rahvuspinnalet esile kerkivaid valesimõistmisi ja probleeme. Õpetajatel on vaja empaatiat, austust ja oskusi arvestada muu kodukeelega noorte kultuuri ja väärtusi. Nende oskuste omandamiseks ja täiendamiseks on vaja õpetajatele pakkuda professionaalseid ja motiveerivaid täiend- ja ümberõppe koolitusi. (Pedaste jt 2019)

3. MÄNGUSTATUD KOOSTÖÖTEGEVUSED JA NENDE MÕJU

Magistritöös uuritakse mängustatud koostöötegevuste mõju noorte vastastikustele hoiakutele. Selles teooriapeatükis on selgitatud mängustamise mõistet ning magistritöö uurimise aluseks olnud koostööprojekti läbiviimise põhimõtteid. Alapeatükis 3.1. tutvutakse mängustamise ja improvisatsiooni mõistetega. Alapeatükis 3.2. on toodud kokkuvõtte koostööprojekti juhi Game Clubi loovjuhi Aleksei Razini arvamustest projekti läbiviimise põhimõtete kohta.

3.1. Mängustamine ja improvisatsioon

Mängustamine (ingl *gamification*) on „mänguliste elementide kasutamine mittemängulises kontekstis“ (Deterding jt 2011: 9). Mängustatud tegevustes on alati mingi väike või suur väljakutse ja osaleja peab midagi tegema, et sellega hakkama saada. Mängudes võib kasutada nii välist kui ka sisemist motivatsiooni käivitavaid elemente. Välist motivatsiooni käivitavad näiteks võistlemine ja auhindade saamine. Tõhusamad on aga sisemisele motivatsioonile suunatud elemendid, nagu improvisatsioon, grupitunne, rõõm suhtlemisest ja loomingulisusest, nali ja naer (vt nt Kitsnik 2019a). Mängustamine on tänapäeval väga levinud turunduses (nt kleepsude kogumise eest auhinna saamine, parima müüja konkurss jmt). Järjest enam on mängustamine populaarsust kogumas ka haridusvaldkonna eri astmetel – nii üldhariduses kui ka erisugustel koolitustel. (Kim 2015)

Mängustamine on väga tõhus meetod eri õpieesmärkide saavutamiseks, sest aitab tekitada osalejates tõelist kaasahaaratust õppeprotsessi, aitab luua õpitavale tegelikku tähendust ja põhjustab tugevaid emotsioone (Spolin 1986; Lobman, Lundquist 2007). Mängulisi elemente saab kasutada uue materjali omandamisel, õpitu kinnistamisel ja harjutamisel ja see sobib eri vanuses õppijaile väikelastest täiskasvanuteni. Oluline mängu osa on improvisatsioon. Kui õppijaile antakse mingi väljakutse ja mingid juhised, kuid ei öelda täpselt, mida ta peab tegema, et väljakutsega toime tulla, on tegemist improvisatsioonilise ülesandega. Improvisatsioon simuleerib igapäevaelu – elus ei ole meil üldjuhul ees käsikirja, mille järgi käituda. Improvisatsioonilistes tegevustes loob õppija õpitud teadmistele tegeliku tähenduse enda jaoks ning arendab

oma keskendumis- ja mõtlemisvõimet, eneseväljendus- ja esinemisoskust ning loovust. (Lobman, Lundquist 2007)

Mängustatud-improvisatsioonilised tegevused soodustavad rühmatunde teket. Need tegevused õpetavad osalejaid üksteist toetama ning igapäevaga arvestama. Improviseerides peab kogu aeg teisi kuulama ja nendega koostööd tegema, sest osaleja iga samm sõltub teiste osalejate tegevusest. Mängustatud-improvisatsiooniliste tegevuste peamised põhimõtted on: teist inimest ei tohi ignoreerida, vaid tema tegevusele ja ütlemisele tuleb reageerida; teise inimese mõtet ei tohi blokeerida, vaid see tuleb vastu võtta ja seda edasi arendada; kaaslasi tuleb igal võimalusel toetada; teiste ütlustele või tegevustele tuleb püüda omalt poolt midagi juurde lisada, neid edasi arendada. (Lobman, Lundquist 2007)

Õppimisel on väga tähtis koht emotsioonidel. Negatiivsed emotsioonid kitsendavad õppija tähelepanuvälja, positiivsed aga laiendavad seda ja võimaldavad tõhusamalt uusi teadmisi omandada. Positiivseid emotsioone tekitab hakkamasaamise tunne, mis tekib, kui õppija sooritab mingi uue, pingutust vajava, kuid jõukohase ülesande. Mängustamine ja improvisatsioon tekitavad palju positiivseid emotsioone. (Kitsnik 2019a) Parimatel kordadel tekib vootunne (ingl *flow*), mis tähendab, et inimesed unustavad igapäevaelu ja sukelduvad täielikult mängumaailma (Csikszentmihalyi 1990).

Hea mängustatud-improvisatsioon ei sünni iseenesest, vaid vajab tarka juhtimist. Mängujuht peab oskama valida rühmale sobivad ja õpieesmärgile vastavad tegevused, mis oleksid haaravad ja paraja raskusastmega ning kavandama nende järjestuse nii, et see toetaks grupi koostööd ja iga liikme arengut. Kui tegevused on liiga rasked või tunduvad osalejatele imelikud, siis tekib neil frustratsioon ja nad loobuvad osalemast. Kui tegevused on aga liiga kerged, siis tekib tüdimus ja osalejad ei soovi samuti nendes tegevustes kaasa lüüa. Kui rühm ei ole koostööks valmis, siis tekib osalejatel kergesti pinget ja ärevust, mis takistab samuti mängudes osalemist. Mängujuht peab seega olema professionaalne, tegevused peavad olema sobivalt ette valmistatud, kuid neid läbi viies tuleb pidevalt jälgida gruppi ja kohandada tegevusi sellele vastavalt. Juhi roll ei ole etteütlemine ega kontrollimine, vaid innustamine ja toetamine. Ta peab tegevustesse sekkuma nii palju kui vajalik, kuid nii vähe kui võimalik. (vt Kitsnik 2019a)

3.2. Mängustatud koostöötegevuste projekti läbiviimise põhimõtted

Selle osa tekst põhineb magistritöö autori intervjuul mitteformaalse koolituskeskuse Game Clubi (vt lisa 1) loovjuhi Aleksei Raziniga, kes oli magistritöös vaadeldavate koostööprojektide koostaja ja läbiviimise juht.

Firma Game Club (Game Club) tegeleb vene ja eesti keele mitteformaalse mängustatud õpetamisega täiskasvanutele ja lastele. Samuti viib Game Club nii vene kui ka eesti õppekeelega koolides läbi üldpädevusi arendavaid mänge. Üldpädevusi arendavate mängude raames korraldati umbes viis aastat tagasi üks venekeelse ja eestikeelse kooli kahetunnine ühisüritus, mis sai noortelt väga positiivse tagasiside. Sellest sai alguse idee hakata korraldama oma õppekeskuses keeleklubi “EST-RUS space”. Selles klubis osalevad täiskasvanud eestivenelased, kes õpivad eesti keelt ja täiskasvanud eestlased, kes õpivad vene keelt. Nad saavad iga paari kuu tagant kokku ja õpivad keelt koos ehk õpetavad teineteisele oma keelt ja õpivad teiselt tema keelt. Need üritused toimuvad mängustatud formaadis.

Magistritöös vaadeldud projekti idee tekkis Game Clubi eelneva kogemuse põhjal. Tegemist on teistkordse projektiga. Esimene samalaadne projekt korraldati aasta varem ja selle kogemusi arvestades on praegust projekti täiustatud. Projekti kavandamisel ja läbiviimisel on arvestatud järgmisi põhimõtteid.

Kõigepealt otsustati, et projekt peaks toimuma neli päeva, teisipäevast reedeni. Teisipäeval otsustati projektiga alustada sel põhjusel, et vahetult pärast nädalavahetust on noori raskem ühisesse tegevusse haarata, kui pärast seda, kui nad on juba ühe päeva koolis veetnud. Samuti oli oluline viia projektis osalejad eemale nende igapäevakeskkonnast. Sellepärast alustati projekti Game Clubi õppeklassis, mis oli mõlemale poolele võrdselt võõras ruum. Samas on tegemist mõnusa ja sõbraliku keskkonnaga.

Oluline on ka see, kuidas projekti päevad on järjestatud (vt lisa 2). Esimesel päeval saabutakse, ei tunta teisest rühmast kedagi ega teata, mis toimuma hakkab. Aleksei Razin räägib: “Sellel päeval saadakse omavahel tuttavaks ja mõistetakse, et kõik on väga hästi. Teine õppepäev toimub samuti Game Clubis. Nüüd tunnevad noored end juba palju rahulikumalt: nad teavad, mis siin on ja mis toimub, neil on siin juba mingid

oma asjad, enda joonistatud pildid.” Kolmandal päeval viibivad õpilased teineteise koolides ja osalevad nende jaoks korraldatud tegevustes või korraldavad seal tegevusi ise. Neljandal päeval ollakse pool päeva jälle Game Clubis ning teine pool päeva Ronimisministeeriumis (RM), kus veedetakse üheskoos lõbusalt aega. Samas on oluline, et sealsete tegevuste juures eesti ja eestivene noored toetavaid ja julgustavad üksteist ronimisel.

Projekti peaesmärk oli näidata, et eesti ja eestivene noori on võimalik heas mõttes lõimida. Tegevuste valimise ja läbiviimise juures arvestati paari väga tähtsat põhimõtet. Esiteks kasutati just neid mängulisi tegevusi, mis Game Clubi eelneva suurele kogemuse põhjal on just sellele vanuserühmale kaasahaaravad. Teiseks välistati täielikult võistlusmängud ja keskenduti ainult koostöömängudele. Tavalistes lõimumisüritustes on noorte endi sõnul tavaline just see, et eesti ja eestivene noored saavad kokku, et lõimuda, aga hakkavad siis mängima jalgpalli või rahvastepalli, milles omavahel konkureeritakse ja ainult omadele kaasa elatakse.

Teine oluline aspekt oli tegevuste järk-järguline toimumine. Aleksei Razin räägib: “Projekti esimesel päeval tegeldi „jäámurdmisega“, noorte kokkusulatamisega ja vastupanu kaotamisega”. Sedalaadi projektides on alguses alati olemas ka teatud vastupanu, eriti eestivene poolelt. Nad võivad tunnetada, et neile surutakse lõimumist peale ja see tekitab neis vastureaktsiooni. Seetõttu tehti projekti alguses kõigepealt väga lihtsaid mängu, mis sisaldasid rohkem liikumist kui sõnu, kus osalejad tundsid ennast hästi ja said aru, et tulevad kõigega toime.”

Seejärel tehti mäng, mis toimus vene keeles. Aleksei Razin: “See oli teadlik ja kaval nõks, mis oli osalejatele väga ootamatu. Osalejad olid valmis, et mängud hakkavad toimuma eesti keeles. Tavaliselt on seda laadi projektides kõik tegevused eesti keeles, millest tulenevalt eestikeelsed noored tunnevad end nagu kalad vees, saavad kõigest aru, aga venekeelsed noored tunnevad end veidi ebakindlalt ja lähevad lukku”. Game Clubi eesmärk oli näidata, et koos saab olla täiesti võrdsetel alustel. Eestivene noored nägid kohe, et eesti noored olid nõus ka veidi vene keelt rääkima, kuigi see oli neile raske ja nad ei saanud kõigest kohe aru. See vabastas eestivene noored pingest, nagu oli näha nende tagasisidest, kus üks noor ütles: „Ma rahunesin. Ma sain aru, et vene keel on tähtis ja eesti keel on tähtis“. Terve esimese päeva jooksul tehti üsna lihtsaid mängu,

mille väljakutse seisnes selles, et noored mängisid neid esimest korda erirahvuselises seltskonnas.

Teine päev oli pühendatud meeskonnamängudele, millega harjutati koostööoskusi. Osa mängu tehti koos terve suure grupiga, osa väikestes gruppides, milles oli kindlasti nii eestlasi kui ka eestivenelasi. Mõlemat tüüpi mängud on kasulikud. Väikeses rühmas saab igäüks rohkem panustada ja tekivad isiklikumad kontaktid. Suures rühmas on vaja kõigil koos saada hakkama mingi suure ülesandega ning terve grupp ühiselt kaotab või võidab. Nad ei kaota üksteisele ega võida üksteist, vaid kaotavad või võidavad mängu. See võimaldab osalejatel tunda tugevaid emotsioone, kaotusekurbust või võidurõõmu, mis gruppi väga tugevalt ühendab.

Kolmas päev möödus koolides. Neljandal päeval mängiti jälle Game Clubis. Seekord oli tegemist aga juba tõsisemate ja suuremat väljakutset pakkuvate mängudega (nt mäng, milles arutati stereotüüpide teemat). Neljanda päeva teises pooles enam osalejate tegevusi ei juhitud, vaid mindi üheskoos Ronimisministeeriumisse. Noored liikusid tänaval segagruppides ja suhtlesid omavahel. Projekti lõpus suruti lahkumisel kätt, vahetati kontakte ning lubati jälle kohtuda.

Projekt toimus hästi kõigi nelja grupiga, kuid iga grupp oli siiski omamoodi. Aleksei Razin: “Milliseks grupp kujuneb, sõltub paljudest asjaoludest, näiteks poiste ja tüdrukute arvulisest suhtest või keeleoskuse tasemest. Ühes grupis oli palju eesti poisse ja eestivene tüdrukuid. Alguses oli neil veidi ebamugav koos olla, pärast see-eest väga tore. Keeleoskuse koha pealt on erinevus peamiselt selles, milliseid eestivene õpilasi koolid projekti osalema saavad. Mõned koolid saavad tugevama keeleoskusega õpilasi, kelle puhul võib kindel olla, et nad saavad hakkama. Teised saavad nõrgema keeleoskusega õpilasi, et need saaksid keeleoskust arendada. Game Clubi projekti tegevused sobivad hästi nii ühtede kui ka teiste”.

Aleksei Razin leiab, et eesti ja eestivene noortes on kindlasti rohkem sarnast kui erinevat, kuid mõned erinevused võib siiski välja tuua. Esiteks tundub, et eesti noored on rohkem harjunud töötama mitteformaalsete meetodite järgi. Vene kool on siiani jäänud formaalsemaks, mistõttu eestivene noored alles avastavad projekti käigus uudseid meetodeid – ja seda võõrkeeles. Siit tulebki teine oluline erinevus – eestivene noortel on projektis suurem koormus. Nad peavad enamuse ajast rääkima võõrkeeles ja

korraldajad arvestavad sellega. Kolmas suurem erinevus tuleneb emotsionaalsusest. Emotsionaalsus erineb küll ka inimeseti, kuid üldiselt võis märgata, kuidas koostööülesannetes tekkis sageli lõimumine eestlaste loogilisuse ja külmaverelisuse ning venelaste emotsionaalsuse vahel. Otsuseid hakati vastu võtma eesti ratsionaalsuse ja loogikaga, aga rõõmustati koos venelaste moodi.

Kokkuvõttes leiab Aleksei Razin, et selline projektiformaat on noorte ühendamiseks tõhus. Razini sõnul muutus nelja päeva jooksul eesti ja eestivene noorte suhtlemise dünaamika, nad said üle oma hirmudest ja stereotüüpidest, said uue koostöökogemuse ja mõistsid, et saavad koos tegutseda.

Game Clubi eesmärk on näidata selle koostööprojekti mõju noorte vastastikuste hoiakute muutumisele ja koostada selle meetodi kohta õppematerjal. Aleksei Razin: “Selliseid projekte on tulevikus vaja rohkem teha. Saaksime ka õpetajaid ja teisi noortega tegelevaid inimesi koolitada, et nad oskaksid noortega töötamisel mängustatud koostöö meetodeid teadlikumalt kasutada”.

4. UURIMISMATERJAL JA -MEETOD

Magistritöö raames viidi läbi kombineeritud uurimus, milles rakendati nii kvalitatiivset kui ka kvantitatiivset uurimismeetodit. Uurimus viidi läbi mitteformaalse koolituskeskuse Game Clubi neljapäevaste integratsiooniprojektide „EST-RUS sõprus“ põhjal. Projektide käigus toimusid intensiivsed mängustatud koostöötegevused, mille eesmärgiks oli noorte sõbrunemine ja lõimumine. Nii projekti alguses kui ka lõpus täitsid noored magistritöö jaoks koostatud vastastikuste hoiakute teemalise küsimustiku, mille vastuste analüüsiga uuriti esialgseid hoiakuid üksteise suhtes ning jälgiti mängustatud koostöötegevuste mõju hoiakute muutumisele.

Projektid toimusid Integratsiooni Sihtasutuse (INSA) toetusel 2. oktoobrist kuni 23. novembrini 2018. Kokku toimus neli projekti, igas projektis osales 10 eesti noort ja 10 eestivene noort Tallinna ja Harjumaa kuue kooli 8. ja 9. klassidest. Koolid said ise otsustada, millised õpilased projektis osalevad. Nii igas projektis osaleva eesti kui ka eestivene rühma moodustasid sama klassi õpilased. Valimisse kuulus seega kokku 80 noort (40 eestlast ja 40 eestivenelast). Noored täitsid siinse magistritööga seotud küsimustiku projekti alguses ja sama (paari muudetud küsimusega) küsimustiku projekti lõpus. Kokku täideti 157 küsimustikku. Kolm küsimustikku jäi täitmata, sest neljanda projekti viimasel kohtumisel ei osalenud kaks eestivene noort ja üks eesti noor.

Projekti kaks esimest päeva veedeti Game Clubi ruumides, kolmandal päeval tutvuti koolidega. Noored veetsid koos pool päeva oma koolis ja pool päeva projektikaaslaste koolis. Viimasel päeval oldi lõunani Game Clubi ruumides ja päeva teine pool veedeti Ronimisministeeriumis. Kõigil päevadel oldi koos kuus tundi (9.00 kuni 15.00), mille sisse jäi ka paar pausi ning lõuna. Game Clubi ruumides tegeldi juhendaja juhtimisel intensiivsete mängustatud koostöötegevustega. Kolmanda projektipäeva sisu oli koolide otsustada, kuid tegevused pidid samuti olema suunatud noorte sõbrunemisele ja lõimumisele.

Kõik neli projekti viis läbi sama juhendaja. Kolmanda projekti käigus osalesid vaatlejatena ja abilistena mõned Game Clubi uued liikmed. Sama projekti ajal osales ka siinse magistritöö autor projektis vaatlejana, kuid vahel ka juhendaja abilisena või

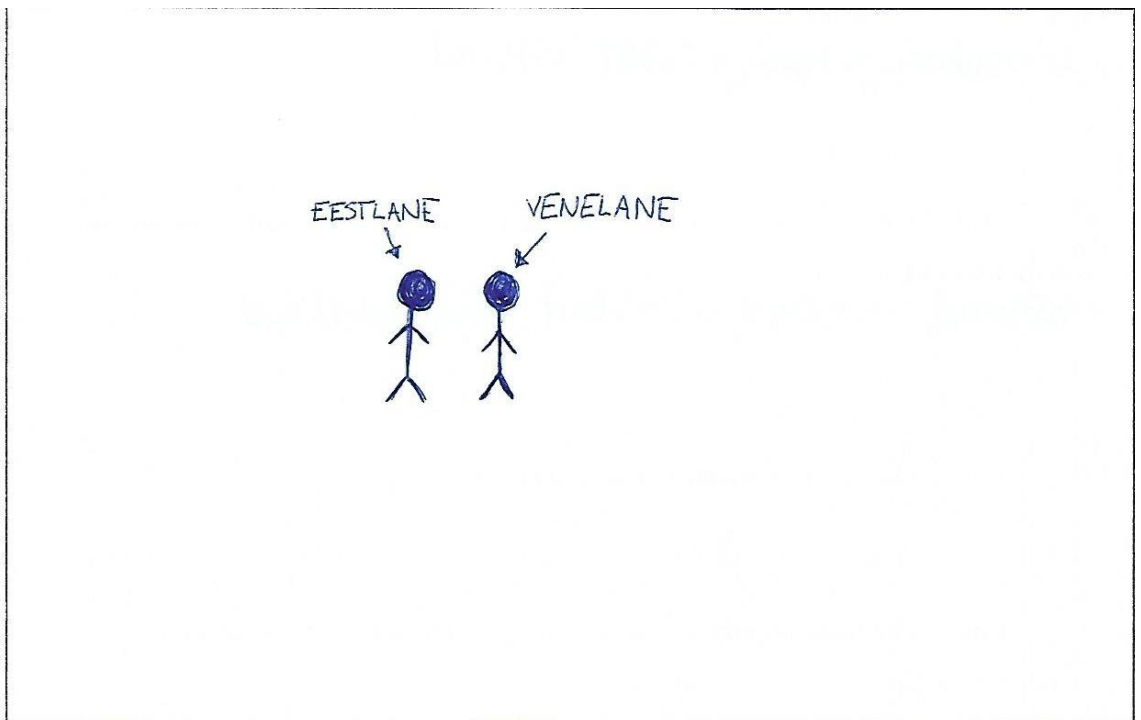
vajaduse korral mängude liikmena (näiteks siis, kui mõnesse rühma oli vaja veel üht inimest). Vaatluspäevik tegevuste kirjeldusega on esitatud lisa 2.

Juhendajal oli olemas iga päeva plaan, kus olid kirjas kõik mängud ja tegevused varem koostatud järjekorras. Siiski oli tegelik päevaplaan paindlik ning juhendaja korrigeeris tegevusi vastavalt konkreetsetele gruppidele. Kui mõni mäng või tegevus ei töötanud grupi jaoks piisavalt hästi, lõpetati see tegevus varem ning kui mäng haaras noori, oli võimalik teha seda natuke pikemalt. Vajadusel sisustati üleliigne aeg lisategevustega, mis ei olnud iga kord seotud suhtlemisega, vaid võisid olla ka meelelahustuslikumat laadi või näiteks tähelepanuga seotud. Grupiti võisid läbiviidud tegevused seega natuke erineda. Pauside ajal said kõik soovijad ühendada oma nutiseadmed kõlaritega ja kuulata oma muusikat valjult ning noortel oli võimalik ka vabalt omavahel suhelda.

Iga projekti alguses (projekti esimesel päeval enne tegevuste algust) said noored küsimustiku oma emakeeles: eesti (vt lisa 3) või vene (vt lisa 4) keeles. See, mis küsimustiku osaleja sai, sõltus koolist, kus ta õppis. Kui osaleja oli kakskeelne, kuid õppis eesti koolis, sai ta eestikeelse küsimustiku. Küsimustik koosnes 11-st põhiküsimusest, mis olid kohustuslikud, 12. punktis oli noortel võimalik lisada oma kommentaar küsimustikule või teemale üldiselt ning 13. punkt sisaldas kohustuslikku joonistusülesannet. Küsimustiku lõpus sai vastaja lisada linnukese, kui oli nõus oma joonistuse avaldamisega siinses magistritöös. Küsimused keskendusid noorte vastastikustele hoiakutele omavahelise suhtlemise suhtes (nt eestlaste küsimustikus oli küsimus *Kas sa tahaksid käia rohkem pidudel koos venelastega?* ja eestivenelaste küsimustikus *Kas sa tahaksid käia rohkem pidudel koos eestlastega?*). Küsimustele vastati Likerti tüüpi viiepallisel skaalal, kus vastaja pidi valima viie vastusevariandi vahel (kindlasti ei, pigem ei, võib-olla, pigem jah, kindlasti jah). Lisaks paluti noortel kirjutada kolm omadussõna, mis nende arvates iseloomustavad teise rahvusgrupi liikmeid. Projekti lõpus ehk neljanda päeva ennelõunal täitsid noored sama küsimustiku (paari muudetud küsimusega) veel kord. Uue küsimusena paluti lõpuküsimustikus näiteks vastata, mis noori teise rahvusgrupi juures projekti jooksul üllatas (vt lisa 5 ja 6).

Uurimistulemusi analüüsi nii kvantitatiivselt kui ka kvalitatiivselt. Kvantitatiivsete andmete analüüsimiseks teisendati Likerti tüüpi skaala vastusevariandid numbritesse 1-4/5, kus 1 näitab kõige negatiivsemat ja 4/5 kõige positiivsemat vastust. Seejärel arvutati rühmade kaupa iga küsimuse vastuste aritmeetiline keskmine. Ka omadussõnad loeti kokku (iga küsimuse puhul eraldi), et oleks võimalik välja tuua kõige sagedamini kasutatavad omadussõnad rahvusgruppide kirjeldamiseks.

Küsimustiku lõpus paluti vastajatel joonistada pilt eestlasest ja venelasest. Pildi joonistamist otsustati kasutada, et saada rohkem infot alateadlike hoiakute kohta. Kui skaalaküsimustes on küsimused koostatud uurija poolt ja vastata saab vaid nende põhjal, siis pildi joonistamisel ei olnud vastajaile mingeid piiranguid ette antud. Piltide analüüsil vaadeldi järgmisi kriteeriume: 1) inimeste arv pildil, 2) rahvuste eristuvus pildidel, 3) inimeste koos või eraldi kujutamise, 4) suhtluse toimumine pildil, 5) pildil kujutatud emotsioonid.

Pilt 1. Eestlase enne projekti joonistatud pilt eestlasest ja venelasest.

Näiteks on pildil 1 kujutatud kaks inimest, rahvused on eristatavad, inimesed on koos (arvestades pildi pinda), suhtlust ei toimu, emotsioonid puuduvad, kuna näoilmed puuduvad.

Magistritööl on ka piirangud. Esimeseks piiranguks on see, et uurimuse põhjal ei ole võimalik teha üldistusi kogu Eesti kohta, kuna on kasutatud mugavusvalimit ning kõik uurimuses osalenud noored elavad Tallinnas või Harjumaal.

Samuti ei saa teha üldistusi teiste vanuserühmade kohta, kuna kõik informandid on kaheksandate või üheksandate klasside õpilased.

Edaspidi oleks kasulik viia sarnaseid uuringuid läbi ka Eesti teiste regioonide (nt Ida-Virumaa) õpilastega ning samuti teistesse vanusegruppidesse kuuluvate noortega.

5. UURIMISTULEMUSED

Peatükis on esitatud uurimistulemused. Alapeatükis 5.1. antakse ülevaade sellest, millised on eesti ja eestivene noorte vastastikused hoiakud omavahelise suhtlemise osas enne projekti ja kuidas need projekti käigus muutuvad. Alapeatükis 5.2. on ülevaade sellest, millistena tunduvad eesti ja eestivene noored üksteisele enne projekti ning millised pärast projekti. Alapeatükis 5.3. antakse ülevaade eestlasest ja venelasest joonistatud piltide analüüsist.

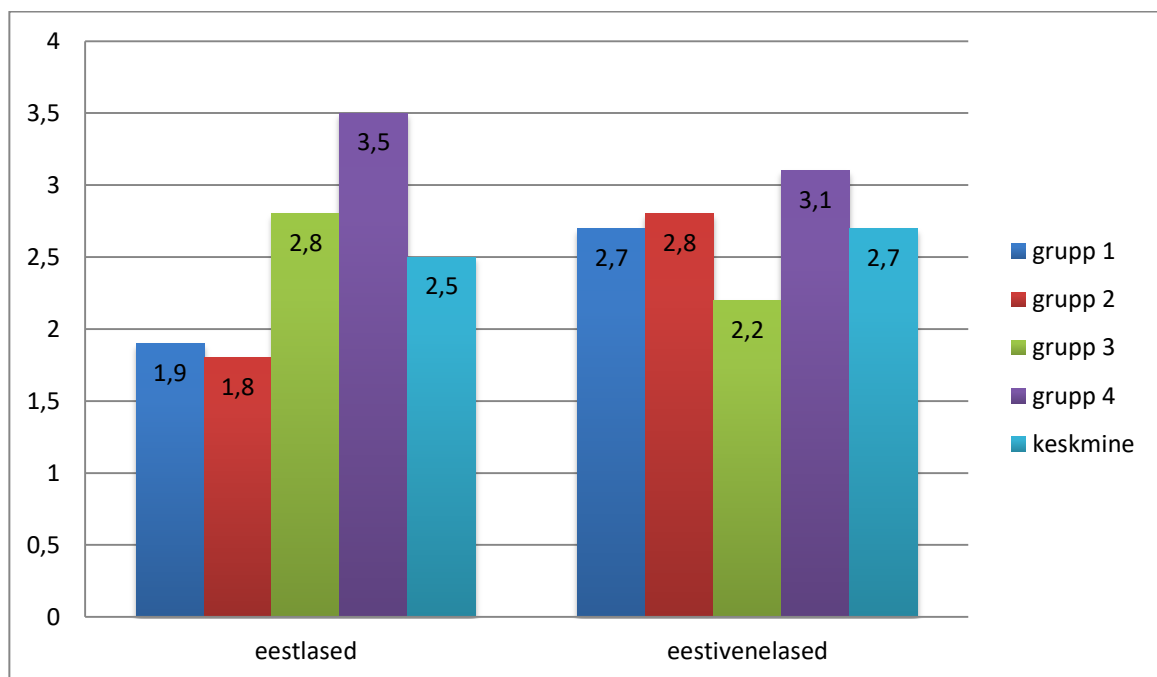
5.1.Eesti ja eestivene noorte vastastikused hoiakud omavahelise suhtlemise suhtes

Selles alapeatükis kirjeldatakse projektis osalenud noorte igapäevast suhtlemist teise rahvusgrupi esindajatega ja soove selle osas. Osas 5.1.1. vaadeldakse, kui tihti suhtlevad noored igapäevaelus teise rahvusgrupi esindajatega ja kellega nad täpsemalt suhtlevad. Osas 5.1.2. kirjeldatakse, kui palju on eesti ja eestivene noortel teise rahvusgrupi esindajatest sõpru. Osas 5.1.3. on ülevaade sellest, kas eesti ja eestivene noored soovivad teise rahvusgrupi esindajatega rohkem suhelda. Osa 5.1.4. keskendub eesti ja eestivene noorte soovile õppida koos ühes koolis. Osas 5.1.5. vaadeldakse, kas noored soovivad leida endale rohkem sõpru teisest rahvusgrupist. Osas 5.1.6. uuritakse, kas noored soovivad koos pidutseda. Osas 5.1.7. vaadatakse, kas osalejad sooviksid olla suhtes teise rahvusgrupi neiu või noormehega. Osa 5.1.8. keskendub noorte soovile tunda paremini teise rahvusgrupi kultuuri. Osas 5.1.9. räägitakse teise rahvusgrupi keele oskamise soovist. Osas 5.1.10. vaadeldakse, kas noored leidsid endale projekti jooksul teisest rahvusgrupist sõpru. Osas 5.1.11. on esitatud kokkuvõttev analüüs.

5.1.1. Teise rahvusgrupi esindajatega igapäevaelus suhtlemine

Enne koostööprojekti algust küsiti eesti noortelt kõigepealt, kui tihti nad igapäevaelus venelastega suhtlevad. Eestivene noortele esitati sama küsimus eestlastega suhtlemise kohta. Samuti paluti kõigil vastajail täpsustada, kellega teisest rahvusgrupist nad täpsemalt suhtlevad.

Suhtlemise sagedust hindasid vastajad skaalal 1 – ei suhtle üldse, 2 – harva, 3 – mõned korrad nädalas ja 4 – iga päev. Kellega suheldakse, pandi kirja vaba vastusena. Suhtlemissagedused rühmade kaupa ja kokkuvõttes on esitatud joonisel 2.

Joonis 2. Eesti ja eestivene noorte suhtlemise sagedus teise rahvusrühmaga (1 – ei suhtle üldse, 2 – harva, 3 – mõned korrad nädalas, 4 – iga päev).

Jooniselt 2 on näha, et eestivene noorte keskmiseks vastuseks eestlastega suhtlemise kohta kujunes 2,7 ja eesti noorte keskmine vastus venelastega suhtlemise kohta on 2,5. Mõlemad vastused jäävad variantide *harva* ja *mõned korrad nädalas* vahele, eestivenelaste vastus on seejuures veidi kõrgem.

Kui vaadata tulemusi gruppide kaupa, siis on näha, et eestivenelaste tulemused on eri rühmades ühtlasemad kui eestlaste tulemused. Eestivene rühmade madalaim tulemus on 2,2 ja kõrgeim 3,1 ning ülejäänud 2,7 ja 2,8. Eesti rühmade kaks madalamat tulemust on 1,8 ja 1,9. Kõrgeim tulemus on aga koguni 3,5 ja teine tulemus 2,8.

Kõige rohkem suhtlevad eesti noored vene keeles oma sõpradega. Seda märkis kaheksa eesti noort. Viis noort (neli neist olid samas, viimases, rühmas) märkis, et nad suhtlevad vene keeles kooli- või klassikaaslasega. Neli korda mainiti, et vene keeles suheldakse sugulastega, trenni-, ringi- või töökaaslastega ning võõrastega. Õpetajatega vene keeles suhtlemist märkis kolm vastajat. Tuttavatega suhtleb vene keeles vaid üks vastaja.

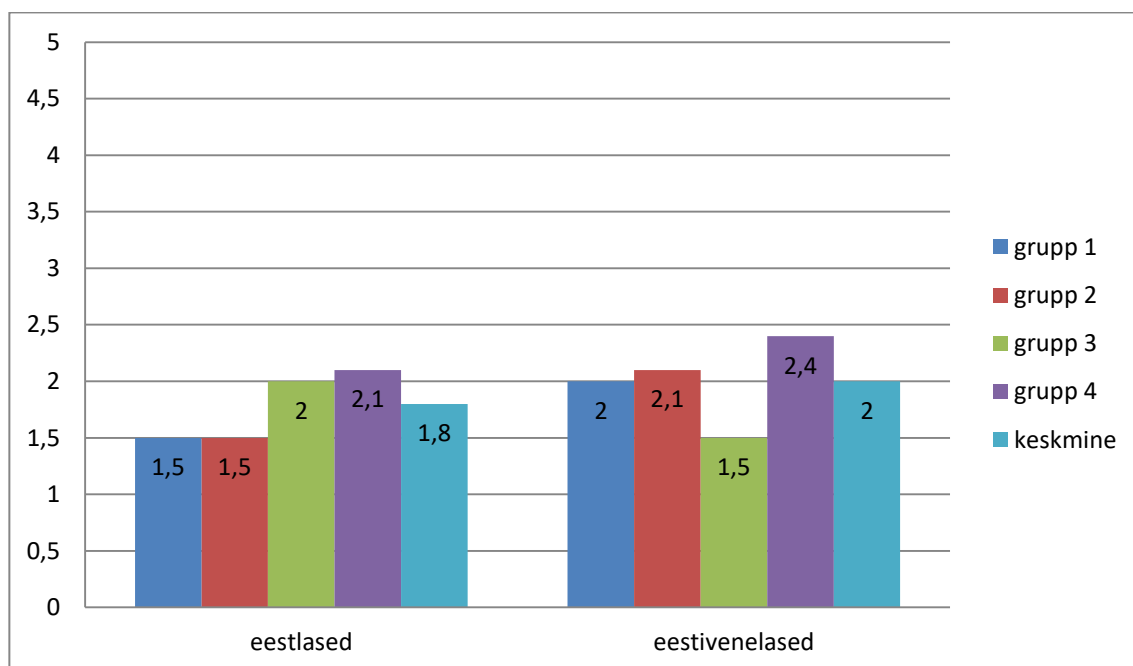
Nagu eestlased, märkisid ka eestivene noored kõige rohkem, et suhtlevad eesti keeles oma sõpradega (ühiksa vastajat). Samuti tõi üheksa noort välja, et nad suhtlevad eesti keeles trenni-, ringi- või töökaaslastega. Populaarsuselt järgmist kohta jagasid vastused *sugulastega* ja *õpetajatega*. Kumbagi varianti nimetati kuus korda. Tuttavatega suhtleb eesti keeles neli eestivene projektis osalejat. Samapalju mainiti suhtlemist asutustes (nt arstidega, müüjatega). Sellesse gruppi kuuluvad ka vastused *klientidega* (müüja positsioonilt) ja *ema kolleegidega*. Eesti keeles suhtlemist võõrastega märkis kolm vastajat.

Kokkuvõtteks võib öelda, et projektis osalenud eesti ja eestivene noored suhtlesid enne projekti teise rahvusgrupi esindajatega üsna vähe, üldiselt mitte rohkem kui mõned korrad nädalas. Erandi moodustab eestlaste neljas grupp, kelle klassis õpib üks vene noor, kellega suheldakse igapäevaselt ka vene keeles.

5.1.2. Teisest rahvusgrupist sõprade osakaal

Eesti noortelt küsiti enne projekti, kui palju on neil vene rahvusest sõpru ning eestivene noortelt, kui palju on neil eestlastest sõpru.

Vastuseid märgiti skaalal 1 – pole ühtegi, 2 – mõned, 3 – sama palju kui oma rahvusgrupi esindajaid, 4 – enamus, 5 – kõik. Sõprade osakaal gruppide kaupa ja kokkuvõttes on esitatud joonisel 3.

Joonis 3. Eesti ja eestivene noorte teisest rahvusest sõprade osakaal (1 – pole ühtegi, 2 – mõned, 3 – sama palju kui oma rahvusgrupi esindajaid, 4 – enam, 5 – kõik).

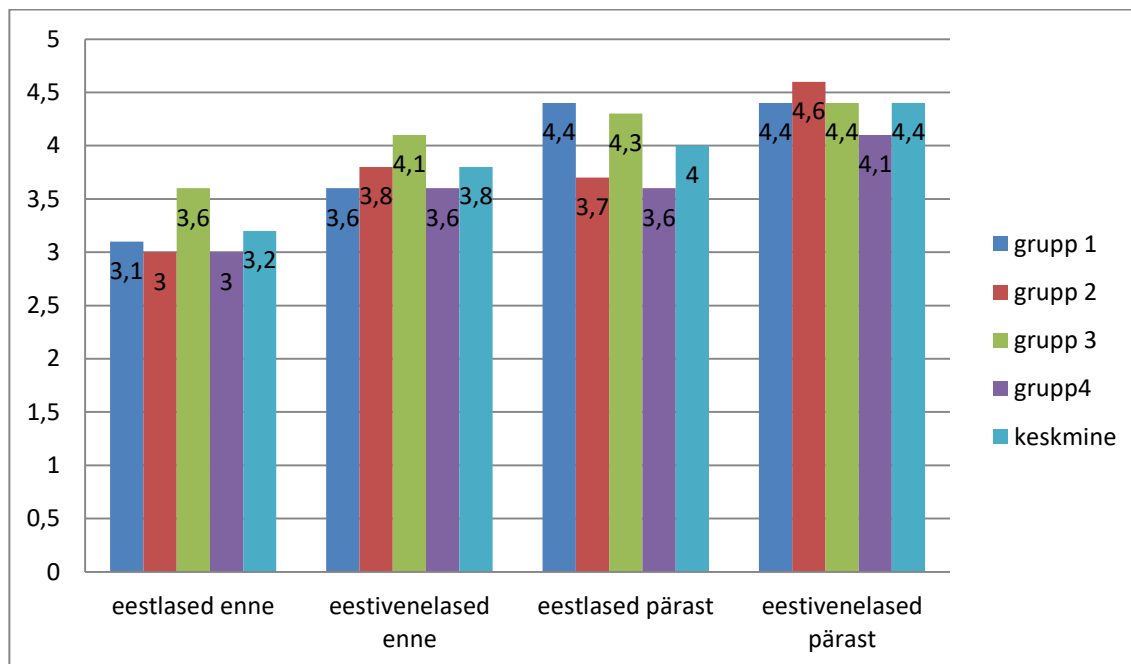
Nagu jooniselt 3 näha, on eestivene noorte keskmine näitaja 2,0, mis tähendab, et neil on keskmiselt mõned eestlastest sõbrad. Eesti noorte keskmine on veidi madalam – 1,8, mis tähendab, et osal eestlastest ei ole ühtki eestivene sõpra.

Selle vastuse kõrgeim keskmine on eestivene noorte neljandal rühmal. Nende tulemus 2,4 jääb vastusevariantide *mõned* ja *sama palju kui oma rahvusgrupi esindajaid* vahele. Napilt üle 2 on tulemus ka eesti noorte neljandal grupil ja eestivene noorte teisel grupil. Madalaim tulemus on 1,5, mis jääb vastusevariantide *pole ühtegi* ja *mõned* vahele ning esineb kolmel rühmal (eesti noorte esimesel ja teisel ning eestivene noorte kolmandal grupil). 80st projektis osalejast valis vastuseks *enamus* kolm inimest ning vastuseks *kõik* üks inimene.

Selle küsimuse vastused näitavad, kas noored suhtlesid teise rahvusgrupiga juba enne projekti või olid nende sõpruskonnas pigem ainult oma rahvusgrupi esindajad. Üldiselt võib öelda, et nii projektis osalenud eesti kui ka eestivene noortel on vähe sõpru teisest rahvusgrupist, paljudel pole ühtegi teisest rahvusgrupist sõpra.

5.1.3. Soov teise rahvusgrupi esindajatega rohkem suhelda

Noortelt küsiti, nii enne kui ka pärast projekti, kas nad sooviksid teise rahvusgrupi esindajatega rohkem suhelda. Vastusevariandid olid 1 – kindlasti ei, 2 – pigem ei, 3 – võib-olla, 4 – pigem jah, 5 – kindlasti jah. Tulemused enne ja pärast projekti on esitatud nii gruppide kaupa kui ka kokkuvõttes joonisel 4.

Joonis 4. Eesti ja eestivene noorte soov suhelda teise rühvgrupi esindajatega rohkem (1 – kindlasti ei, 2 – pigem ei, 3 – võib-olla, 4 – pigem jah, 5 – kindlasti jah).

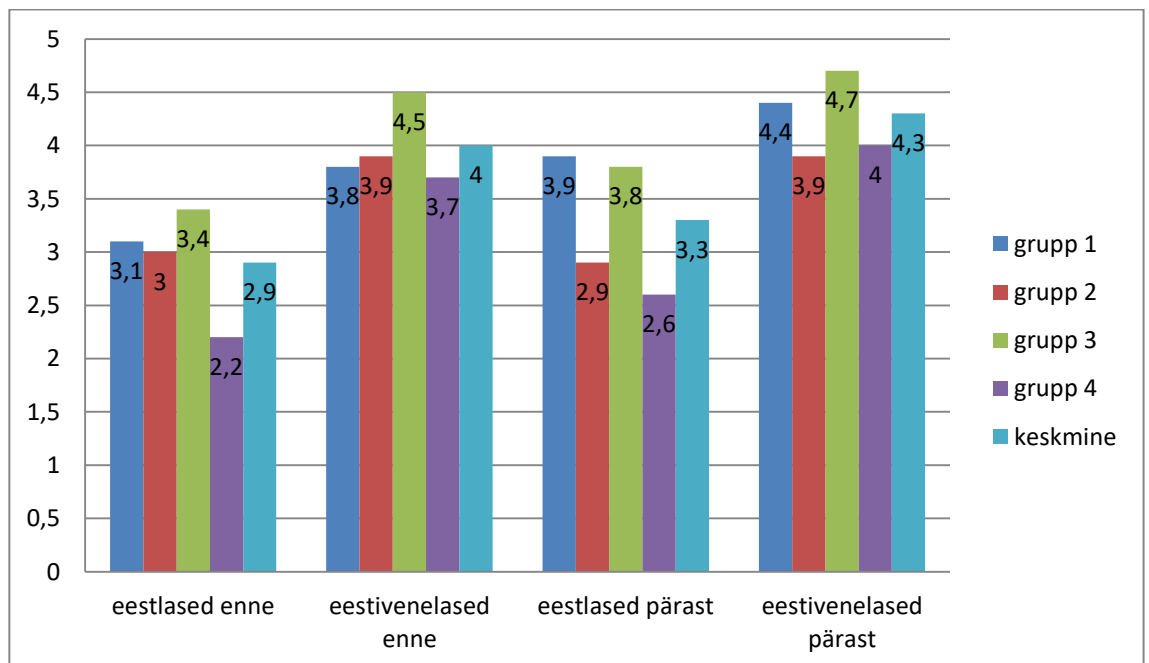
Jooniselt 4 on näha, et juba projekti alguses olid noored teise rühvgrupi esindajatega valmis rohkem suhtlema. Eestlaste keskmine tulemus enne projekti on 3,2, mis jääb *võib-olla* ja *pigem jah* vastuste vahele. Eestivenelaste keskmine tulemus jääb samasse vahemikku, kuid on kõrgem – 3,8. Eestlaste kolme grupi keskmised on seejuures täpselt 3,0 ehk *võib-olla* (teisel ja neljandal grupil) või peaaegu 3 (esimesel grupil). Eestlaste kolmanda grupi tulemus on mõnevõrra kõrgem – 3,6, mis jääb *võib-olla* ja *pigem jah* vahele. Sama tulemus on aga eestivenelaste madalaim ning esineb nii esimesel kui ka neljandal grupil. Eestivenelaste teise grupi tulemus on 3,8, mis läheneb juba vastusele *pigem jah*. Eestivenelaste kõrgeim tulemus on aga 4,1, mis on juba veidi üle vastuse *pigem jah*. Kokkuvõttes on näha, et eestivene noorte soov eestlastega rohkem suhelda on enne projekti suurem kui eestlaste soov suhelda eestivene noortega.

Pärast projekti vastasid noored samale küsimusele. Nii eesti kui ka eestivene noorte keskmine vastus tõusis märgatavalt. Eestlaste keskmine tulemus on nüüd 4,0, ehk *pigem jah*, eestivenelaste keskmine tulemus aga koguni 4,4, mis jääb variantide *pigem jah* ja *kindlasti jah* vahele. Ka kõigi gruppide tulemused eraldi vaadatuna muutusid sellele küsimusele vastates pärast projekti märgatavalt positiivsemaks. Kõige suurem tõus oli

seejuures eestlaste esimesel grupil – muutus oli 1,3 punkti. Kõige väiksem oli tõus eestivenelaste kolmandal grupil – 0,3 punkti. Keskmiselt muutus eestlaste vastus 0,8 punkti võrra ja eestivenelaste vastus 0,6 punkti võrra positiivsemaks. See on üks küsimustest, kus esines suuremaid muutusi vastustes enne ja pärast projekti.

5.1.4. Soov õppida ühtses Eesti koolis

Projektis osalejatelt küsiti nii enne kui ka pärast projekti, kas nad sooviksid õppida koolis, kus õpivad nii eestlased kui ka venelased. Vastusevariandid olid 1 – kindlasti ei, 2 – pigem ei, 3 – võib-olla, 4 – pigem jah, 5 – kindlasti jah. Tulemused enne ja pärast projekti on esitatud nii gruppide kaupa kui ka kokkuvõttes joonisel 5.

Joonis 5. Eesti ja eestivene noorte soov õppida koolis, kus õpivad koos eestlased ja venelased (1 – kindlasti ei, 2 – pigem ei, 3 – võib-olla, 4 – pigem jah, 5 – kindlasti jah).

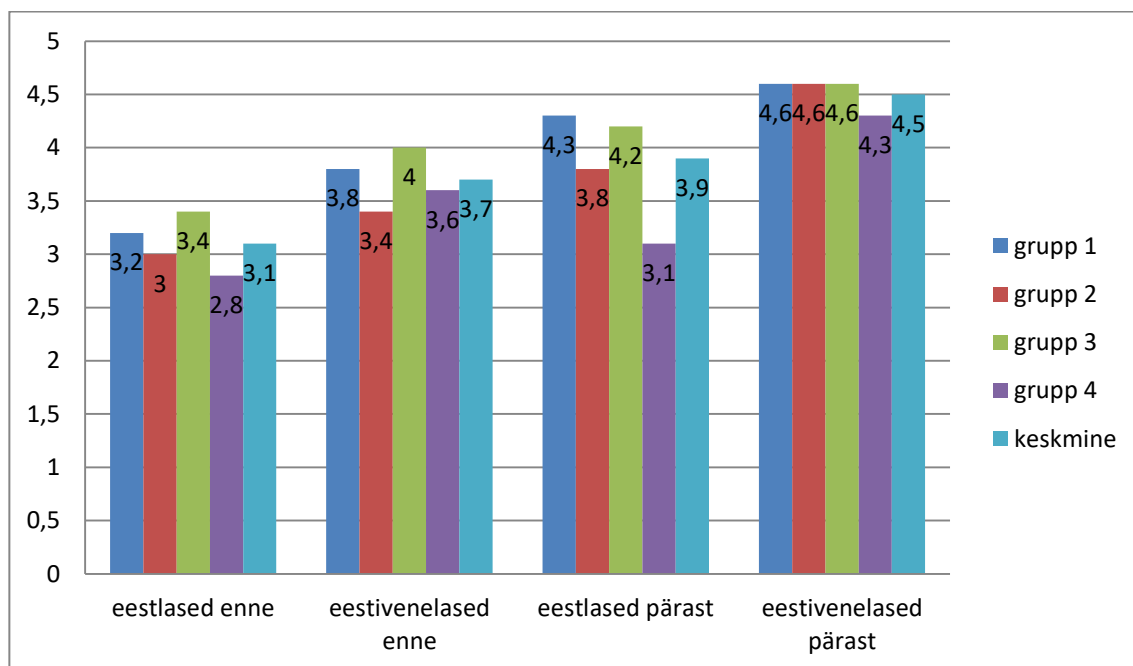
Jooniselt 5 on näha, et eestivenelaste keskmine tulemus enne projekti algust on 4,0 ehk *pigem jah* ning eesti noortel kujuneb tulemuseks 2,9 ehk veidi alla *võib-olla*. Seejuures on isegi eestivenelaste madalaim tulemus, neljanda rühma 3,7, kõrgem kui eesti noorte kõrgeim tulemus, kolmanda rühma 3,4. Eestivene noorte kolme (esimese, teise ja neljanda) grupi tulemused on küllalt ühtlased, jäädes vahemikku 3,7–3,9. Teistest eestivene gruppidest erineb kolmas grupp, mille keskmine on lausa 4,5 ehk jääb *pigem jah* ja *kindlasti jah* vahele. Ka eesti noorte kolme (esimese, teise ja kolmanda)

grupi tulemused on sarnased – olles vahemikus 3,0–3,4. Eestlastel eristub teistest gruppidest neljas grupp, mille keskmine on vaid 2,2 ehk lähedane vastusele *kindlasti ei*. Seega võib öelda, et eestivene noorte hoiak ühtse kooli suhtes on juba enne projekti pigem pooldav. Samas on eesti noored selles küsimuses tunduvalt ettevaatlikumad ja jäävad pigem äraootavale seisukohale.

Pärast projekti on nii eestlaste kui ka eestivenelaste keskmised vastused ühtses koolis õppimisele natuke tõusnud. Eesti noorte keskmine on nüüd 3,3 (tõus 0,4 punkti), mis jääb juba vastuste *võib-olla* ja *pigem jah* vahele. Eestivenelaste keskmine on peale projekti juba 4,3 (tõus 0,3 punkti), mis on *pigem jah* ja *kindlasti jah* vahel. Selle küsimuse vastuste puhul torkab silma, et rühmade keskmised tõusevad nii eestlastel kui eestivenelastel vaid kolme rühma puhul. Nii eestlaste kui ka eestivenelaste teises rühmas aga tõusu ei toimu. Eestivenelaste teise rühma vastuste keskmine pärast projekti on täpselt sama mis, enne projekti (3,9). Eesti noorte teise rühma vastuste keskmine koguni langeb 0,1 punkti võrra (enne projekti 3,0 ja pärast 2,9). Torkab silma, et selle küsimuse puhul pole vastused ühtlased ei eestlaste ega ka eestivenelaste gruppidel. Kõige suurem tõus vastuste keskmises on nii eestlastel kui ka eestivenelastel esimeses grupis. Eestlaste keskmine tõuseb 3,1 ehk *võib-olla* pealt 3,9 ehk peaaegu *pigem jah* peale. Eestivenelaste keskmine tõuseb 3,8 ehk peaaegu *pigem jah* pealt 4,4 ehk *pigem jah* ja *kindlasti jah* vahele.

5.1.5. Soov saada endale rohkem teisest rahvusgrupist sõpru

Projektis osalejatelt küsiti, kas nad sooviksid leida endale teisest rahvusgrupist rohkem sõpru. Vastusevariantideks olid 1 – *kindlasti ei*, 2 – *pigem ei*, 3 – *võib-olla*, 4 – *pigem jah*, 5 – *kindlasti jah*. Tulemused enne ja pärast projekti on esitatud nii gruppide kaupa kui ka kokkuvõttes joonisel 6.

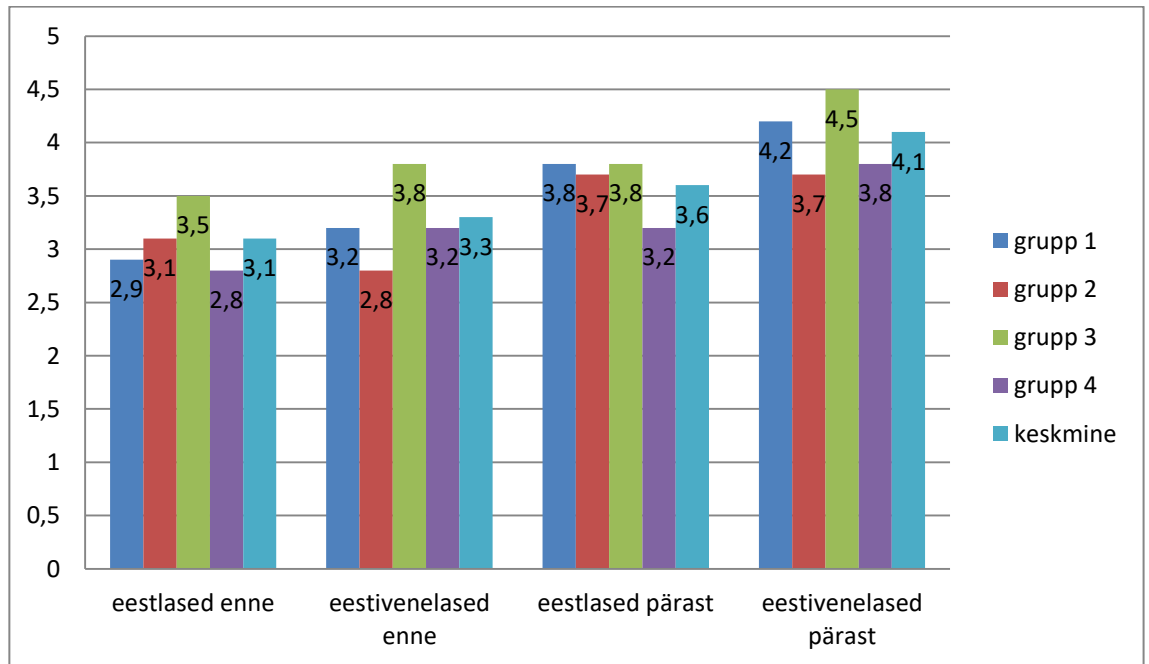
Joonis 6. Eesti ja eestivene noorte soov leida rohkem teise rahvusgrupi esindajatest sõpru (1 – kindlasti ei, 2 – pigem ei, 3 – võib-olla, 4 – pigem jah, 5 – kindlasti jah).

Nagu jooniselt 6 näha, on ka selle küsimuse puhul eestivenelaste vastused nii enne kui ka pärast projekti üldiselt positiivsemad kui eestlaste vastused. Enne projekti oli eesti noorte vastuste keskmine 3,1 ehk napilt *võib-olla*, eestivene noortel aga 3,7, mis läheneb vastusele *pigem jah*. Gruppide keskmised ei ole väga erinevad: eestlaste gruppide tulemused jäävad vahemikku 2,8–3,4 ja eestivene gruppide tulemused vahemikku 3,4–4,0.

Kõigi gruppide tulemused ja seega ka üldised keskmised kasvasid projekti lõpuks selgelt. Eesti noorte keskmine on nüüd 3,9 ehk peaaegu *pigem jah* ja eestivene noortel koguni 4,5 ehk jääb täpselt *pigem jah* ja *kindlasti jah* vahele. Eesti kolme grupi keskmised on nüüd üsna sarnased ja küllalt kõrged (3,8–4,3). Eristub vaid eestlaste neljas grupp, kelle tulemus on selgelt kõige madalam – 3,1 ehk *võib-olla*. Eestivene rühmade keskmised on kõik väga kõrged ja ühtlased. See on üks küsimusi, mille puhul toimus pärast projekti antud vastustes suurim muutus võrreldes enne projekti vastustega. Nii eestlastel kui eestivenelastel muutusid keskmised tulemused koguni 0,8 punkti võrra.

5.1.6. Soov käia pidudel koos teise rahvusgrupi esindajatega

Projektis osalejatelt küsiti nii enne kui ka pärast projekti, kas nad sooviksid käia pidudel koos teise rahvusgrupi esindajatega. Vastusevariandid olid 1 – kindlasti ei, 2 – pigem ei, 3 – võib-olla, 4 – pigem jah, 5 – kindlasti jah. Tulemused enne ja pärast projekti on esitatud nii gruppide kaupa kui ka kokkuvõttes joonisel 7.

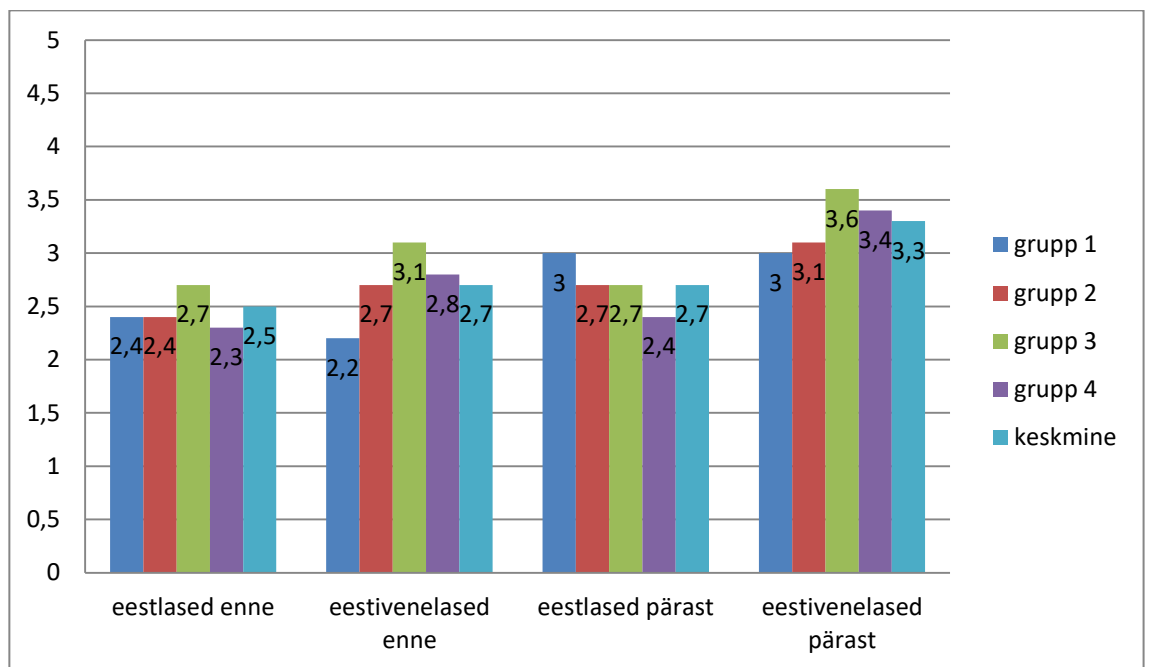

Joonis 7. Eesti ja eestivene noorte soov teise rahvusgrupi esindajatega koos pidudel käia (1 – kindlasti ei, 2 – pigem ei, 3 – võib-olla, 4 – pigem jah, 5 – kindlasti jah).

Jooniselt 7 on näha, et selle küsimuse puhul on vahe eestlaste ja eestivenelaste vastuste vahel väiksem kui mitme varasema küsimuse puhul. Eestlaste tulemus enne projekti algust on 3,1 ehk napilt üle *võib-olla*. Sarnane on ka eestivenelaste keskmine enne – 3,3. Üldiselt võib öelda, et suurema osa noorte hoiak ühiste pidude suhtes on enne projekti algust pigem äraootav. Eristuvad kolmandad grupid, kelle hoiakud on positiivsemad – eesti noortel 3,5 ehk *võib-olla* ja *pigem jah* vahel ning eestivene noortel 3,8, mis on juba lähedal vastusele *pigem jah*. Pärast projekti tõuseb nii eestlaste kui eestivenelaste keskmine. Eestlastel on see nüüd 3,6 (tõus 0,5 punkti) ehk *võib-olla* ja *pigem jah* vahel. Eestivene noortel aga 4,1 (tõus 0,8), mis on juba veidi üle vastuse *pigem jah*. See on samuti üks küsimusi, mille puhul toimus pärast projekti antud vastustest suur muutus võrreldes vastustega enne projekti.

5.1.7. Soov olla suhtes teise rahvusgrupi esindajaga

Noortelt küsiti nii enne kui ka pärast projekti, kas nad sooviksid, et nende tüdruk- või poiss-sõber oleks teisest rahvusgrupist. Vastusevariandid olid selle küsimuse puhul samuti 1 – kindlasti ei, 2 – pigem ei, 3 – võib-olla, 4 – pigem jah, 5 – kindlasti jah.

Joonis 8. Eesti ja eestivene noorte soov olla koos teisest rahvusgrupist tüdruk- või poiss-sõbraga (1 – kindlasti ei, 2 – pigem ei, 3 – võib-olla, 4 – pigem jah, 5 – kindlasti jah).

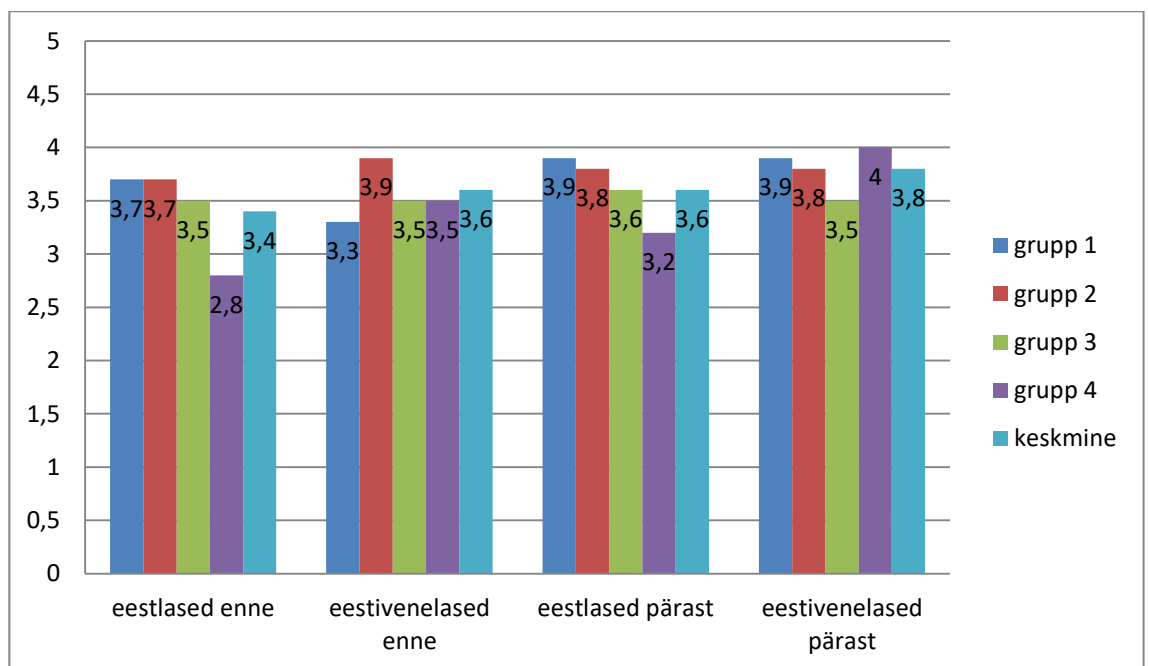
Jooniselt 8 on näha, et selle küsimuse puhul on nii eestlaste kui ka eestivenelaste vastuste keskmised üpris madalad. Enne projekti on eesti gruppide keskmine tulemus 2,5 ning eestivenelastel on see number 2,7. Mõlemad keskmised jäävad vahemikku *pigem ei* kuni *võib-olla*. Enne projekti algust on vaid eestivenelaste kolmanda grupi keskmine tulemus üle kolme punkti ehk natuke kõrgem vastusest *võib-olla*. Pärast projekti tõusis eestlaste keskmine tulemus 0,2 punkti võrra ehk oli 2,7, kuid jäi ikkagi pigem negatiivseks. Eestivenelaste keskmine tulemus kasvas rohkem, 0,6 punkti võrra ehk 3,3-ni, mis ulatub nüüd juba *võib-olla* ja *pigem jah* vahele.

Eestlaste tulemused rühmade kaupa olid enne projekti küllalt ühtlased, jäädes vahemikku 2,3–2,7 ehk *pigem ei* ja *võib-olla* vahele. Pärast projekti on eesti rühmade keskmised veidi suurema varieeruvusega: 2,4–3,0. Kõige suurem tõus sellele

küsimusele vastamisel on eestlaste gruppidest esimesel grupil (2,4-lt 3,0-ni ehk vastuseni *võib-olla*). Eestivenelaste rühmade vastused pärast projekti on vahemikus 3,0–3,6. Kõige suurem tõus on eestivene esimesel grupil (2,2-lt 3,0-ni).

5.1.8. Soov teada rohkem teise rahvusgrupi kultuurist

Noortelt küsiti nii enne kui ka pärast projekti, kas nad sooviksid teise rahvusgrupi kultuuri paremini tundma õppida. Vastused olid 1 – kindlasti ei, 2 – pigem ei, 3 – võib-olla, 4 – pigem jah, 5 – kindlasti jah. Tulemused enne ja pärast projekti on esitatud nii gruppide kaupa kui ka kokkuvõttes joonisel 9.

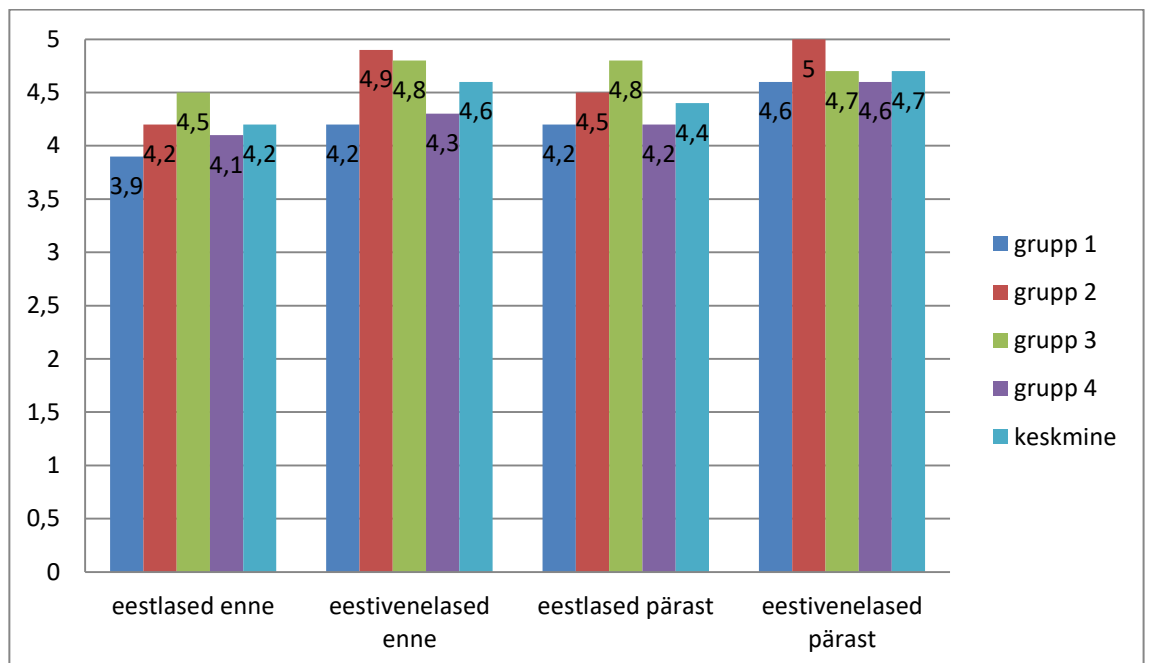
Joonis 9. Eesti ja eestivene noorte soov teada rohkem teise rahvusgrupi kultuurist (1 – kindlasti ei, 2 – pigem ei, 3 – võib-olla, 4 – pigem jah, 5 – kindlasti jah).

Jooniselt 9 võib näha, et kõik keskmised vastused nii eestlastel kui eestivenelastel ja nii enne kui ka pärast projekti on vahemikus *võib-olla* kuni *pigem jah*. Juba enne projekti oli noorte hoiak teise rahvusgrupi kultuuri suhtes pigem positiivne ning projekti jooksul muutus see vähe. Eesti noorte keskmine enne projekti oli 3,4 ja pärast projekti 3,6 ning eestivene noorte keskmine enne projekti 3,6 ja pärast projekti 3,8. Mõlema rahvusgrupi keskmise muutus on 0,2 punkti ning see on üks madalamaid muutuse näitajaid kogu küsimustikust.

Teistest keskmistest eristub silmatorkavalt eestlaste neljanda grupi keskmine enne projekti – 2,8 ehk alla *võib-olla*. Selle rühma tulemus tõuseb pärast projekti 3,2-ni ehk veidi üle *võib-olla*, kuid jääb siiski kõigist teistest gruppidest selgelt madalamaks. Kui vaadata teiste eesti rühmade muutust (0,1–0,2 punkti), siis on aga näha, et neljas grupp tegi selle küsimuse osas projekti jooksul kõige suurema tõusu. Ka nende projektikaaslased, eestivenelaste neljas grupp, tegi suurema muutuse kui kaks teist gruppi – 0,5 punkti. Neist suurema tõusu tegi siiski eestivenelaste esimene grupp – 0,6 punkti. Kokkuvõtvalt võib öelda, et nii eesti kui eestivene noorte hoiak üksteise kultuuri tundmise suhtes on pigem positiivne.

5.1.9. Soov osata paremini teise rahvusgrupi keelt

Noortelt küsiti nii enne kui ka pärast projekti, kas nad sooviksid osata paremini teise rahvusgrupi keelt. Vastusevariandid olid 1 – kindlasti ei, 2 – pigem ei, 3 – võib-olla, 4 – pigem jah, 5 – kindlasti jah. Tulemused enne ja pärast projekti on esitatud nii gruppide kaupa kui ka kokkuvõttes joonisel 10.

Joonis 10. Eesti ja eestivene noorte soov osata paremini teise rahvusgrupi keelt (1 – kindlasti ei, 2 – pigem ei, 3 – võib-olla, 4 – pigem jah, 5 – kindlasti jah).

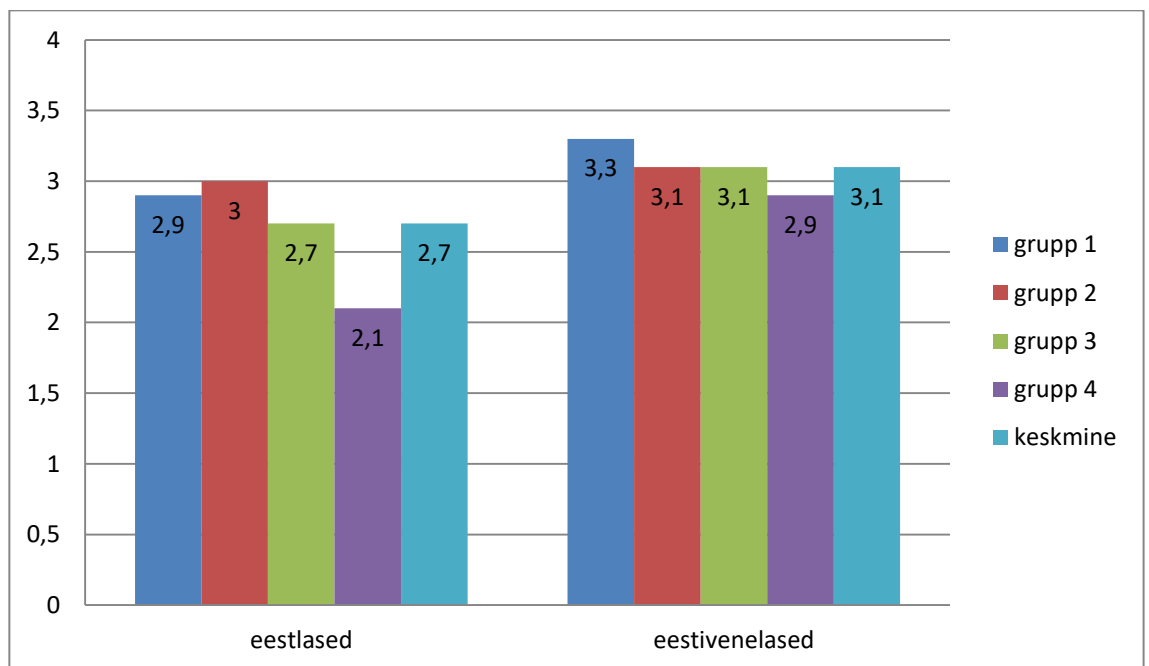
Jooniselt 10 on hästi näha, et juba enne projekti algust oli noorte soov osata teise rahvusgrupi keelt kõrge. Eestlaste keskmine tulemus enne projekti oli 4,2 ehk üle

vastusevariandi *pigem jah*. Eestivenelaste keskmine tulemus enne projekti oli veel kõrgem – 4,6 ehk variantide *pigem jah* ja *kindlasti jah* vahel. Kõige madalam tulemus enne projekti oli eestlaste esimesel grupil – 3,9, mis jäi ainukesena kõigist gruppidest veidi alla vastusevariandi *pigem jah*.

Pärast projekti tõusid niigi kõrged keskmised veel veidi. Eestlaste keskmine tõusis 0,2 punkti ja jõudis 4,4-ni. Eestivenelaste keskmine tõusis 0,1 punkti võrra ja jõudis 4,7-ni ehk veel lähemale maksimumile. Selle küsimuse puhul toimus kõige väiksem muutus kogu projekti käigus, mis on ilmselt põhjustatud kõrgetest keskmistest juba enne projekti.

5.1.10. Uue sõbra leidmine projekti jooksul

Pärast projekti küsiti noortelt, kas nad leidsid projekti jooksul endale mõne sõbra või hea tuttava, kellega oleks soovi edaspidi rohkem suhelda ja kontakti hoida. Vastusevariandid olid 1 – ei, 2 – võib-olla, 3 – jah, ühe, 4 – jah, mitu.

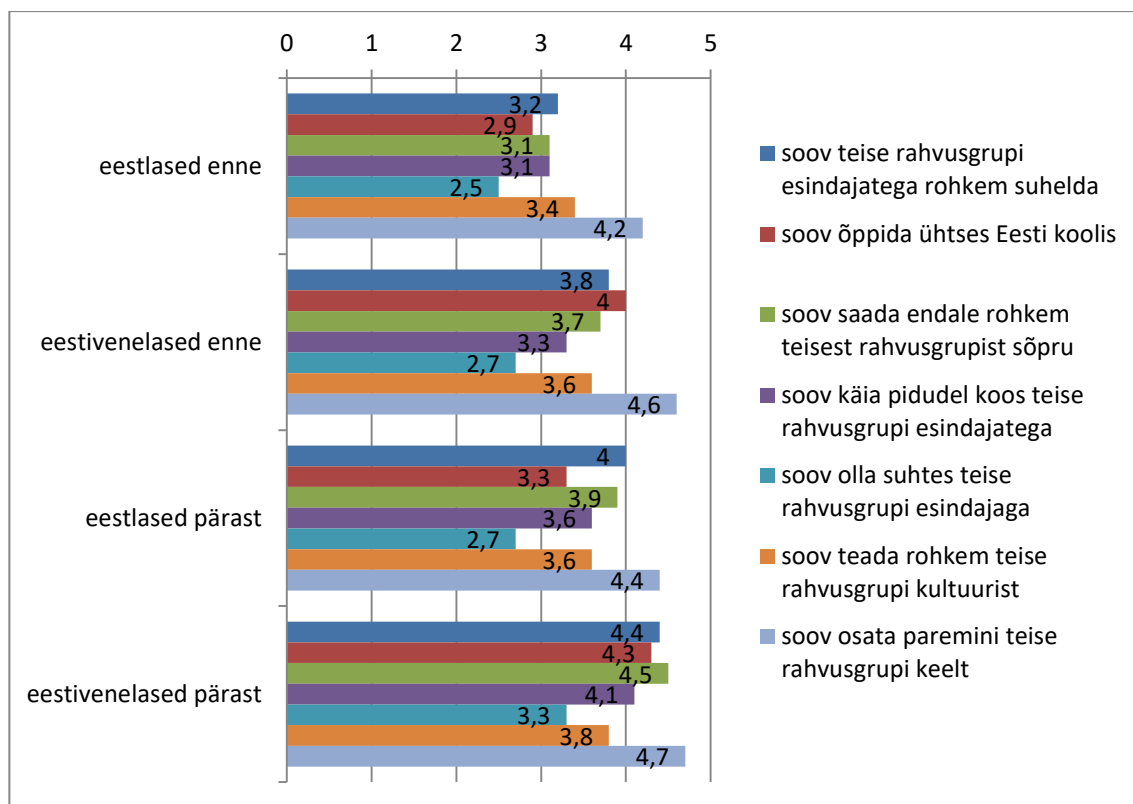
Joonis 11. Projektis leitud teisest rahvusgrupist sõprade/heade tuttavate arv (1- ei, 2- võib-olla, 3- jah, ühe, 4- jah, mitu).

Joonisel 11 on näha, et eestivenelaste keskmine tulemus on 3,1, mis tähendab, et eestivene projektis osalejad leidsid keskmiselt endale ühe teisest rahvusgrupist sõbra või hea tuttava, kellega oleks soov edaspidi suhelda. Eestlaste keskmine on veidi madalam

– 2,7 ning jääb vastusevariantide *võib-olla* ja *jah, ühe* vahele. Seega võib öelda, et eestlased pole nii kindlad, kas nende suhtlus eestivenelastega jääb püsima, kuid siiski oleks paljudel soov suhtlust eestivenelastega jätkata. Eestivenelaste gruppide tulemused on taaskord ühtlasemad, eesti gruppide tulemused kõiguvad pea punkti piires. Üheski rühmas ei olnud keskmine alla 2,1 ehk keskmiselt siiski pigem sooviti edasi üksteisega suhelda ja kontakti hoida. Vastuseks *ei* valis kokku 6 vastajat (umbes 8%) – 2 eestivenelast ja 4 eestlast.

5.1.11. Kokkuvõte

Seitsme küsimuse, mis esinesid mõlemas küsimustikus (enne ja pärast) muutmata kujul, vastuste keskmised on välja toodud joonisel 12. Kõigi nende küsimuste vastusevariandid olid 1 – kindlasti ei, 2 – pigem ei, 3 – võib-olla, 4 – pigem jah, 5 – kindlasti jah.

Joonis 12. Eesti ja eestivene noorte vastastikuste soovide kokkuvõte enne ja pärast projekti (1 – kindlasti ei, 2 – pigem ei, 3 – võib-olla, 4 – pigem jah, 5 – kindlasti jah).

Kui vaadata eesti ja eestivene noorte hoiakud üksteisega suhtlemise kohta kokkuvõtlikult, on jooniselt 12 näha, et iga küsimuse puhul on eestivene noorte keskmised hoiakud positiivsemad kui eesti noortel. See kehtib nii projekti alguses kui ka lõpus esitatud küsimuste puhul.

On selgelt näha, et projekti alguses on eesti noored eestivenelastega suhtlemise suhtes pigem ettevaatlikul ja äraootaval positsioonil. Ainuke küsimus, mille keskmine vastus on *pigem jah*, puudutab soovi osata paremini vene keelt. Teisel kohal on positiivsuse mõttes soov teada rohkem vene kultuurist, mille keskmine vastus on eesti noortel enne projekti *võib-olla* ja *pigem jah* vahel. Soov suhelda eestivenelastega rohkem, saada endale rohkem eestivenelastest sõpru või käia rohkem koos eestivenelastega pidudel saavad kõik keskmise vastuse *võib-olla*. Pisut madalamgi on soov õppida koolis koos eestivenelastega, mille vastus jääb veidi allapoole *võib-olla*. Kõige madalam oli soov olla suhtes eestivenelasest neiu või noormehega, keskmine jäi *pigem ei* ja *võib-olla* vahele.

Nagu öeldud, on eestivene noorte hoiakud eestlaste suhtes enne projekti positiivsemad kui eestlastel nende suhtes. Suurema osa vastuste keskmised jäävad *võib-olla* ja *pigem jah* vahele. Kõige positiivsem on ka eestivene noorte hoiak teise rahvusgrupi keele oskamise suhtes. Keskmine on aga eestlaste vastava küsimuse vastusest positiivsem. Soov osata paremini eesti keelt saab keskmiseks vastuseks *pigem jah* ja *kindlasti jah* vahel. Kõige suurem erinevus on eestivenelastel enne projekti eestlastega võrreldes soovis õppida koolis, kus õpivad koos eestlased ja venelased. Eestivene noorte keskmine vastus oli *pigem jah*. Ka eestivene noorte soov eestlastega rohkem suhelda ja eestlastest sõpru leida, oli juba enne projekti kõrge, lähenedes vastusele *pigem jah*. Veidi madalam oli soov koos eestlastega pidutseda, mille vastus jäi lähemale variandile *võib-olla*. Soov olla suhtes eestlasest neiu või noormehega oli ka eestivenelastel kõige madalam küsitud teemadest, keskmine vastus jäi samuti *pigem ei* ja *võib-olla* vahele, olles siiski veidi kõrgem kui eesti noortel.

Pärast projekti tõusid nii eestlaste kui ka eestivenelaste kõigi vastuste keskmised ehk vastastikused hoiakud muutusid positiivsemaks. Kõige positiivsemaks jäi ka pärast projekti hoiak teineteise keele oskamise suhtes, kuid see muutus veel veidi positiivsemaks, lähenedes juba maksimumile ehk oli pigem *kindlasti jah*. Märgatavalt ja

küllalt võrdselt tõusid projekti lõpuks nii eestlastel kui eestivenelastel soov teise rahvusgrupi esindajatega rohkem suhelda ja koos pidutseda ning nende hulgast rohkem sõpru leida. Nende vastuste keskmised tõusid 0,5–0,8 punkti ja jõudsid eestlaste puhul lähedale vastusele *pigem jah* ning eestivenelaste puhul ületasid vastust *pigem jah* ja kahe küsimuse puhul (suhtlemine ja sõbrad) jõudsid vastuste *pigem jah* ja *kindlasti jah* vahele.

Ka hoiak koolis koos õppimise suhtes paranes, kuid mitte nii märgatavalt, kui suhtlemise osas. Kui eestlaste hoiak koos õppimisse oli enne projekti isegi veidi alla *võib-olla*, siis pärast projekti hoiak paranes, jäädes *võib-olla* ja *pigem jah* vahele, olles aga siiski lähemal vastusele *võib-olla*. Eestivenelastel, kes juba enne projekti pigem soovisid õppida koolis koos eestlastega, muutus see soov projekti käigus veel veidi tugevamaks ja jõudis nüüd juba vastuste *pigem jah* ja *kindlasti jah* vahele, jäädes siiski lähemale vastusele *pigem jah*.

Kõige negatiivsemad on noorte hoiakud nii enne kui ka pärast projekti selle osas, kui tüdruk- võis poiss-sõber oleks teisest rahvusgrupist, kuigi projekti käigus muutub ka see hoiak natuke positiivsemaks. Eestlaste keskmine vastus jääb aga ikkagi *pigem ei* ja *võib-olla* vahele ning eestivenelastel veidi üle *võib-olla*. Pigem soovitakse, et kaaslane oleks oma rahvusgrupi esindaja. Esines ka eitavaid vastuseid koos põhjendusega, et kaaslane on juba olemas.

5.2. Eesti ja eestivene noorte vastastikused hoiakud üksteise omaduste suhtes

Selles alapeatükis vaadeldakse, millised on projektis osalenute vastastikused hoiakud teise rahvusgrupi noorte omaduste kohta. Osas 5.2.1. vaadeldakse, milliste omadussõnadega noored üksteist enne ja pärast projekti kirjeldavad. Osas 5.2.2. jälgitakse, mis üllatas noori üksteise juures projekti käigus. Eesti noorte vastused on toodud muutmata kujul, eestivene noorte vastused on magistritöö autor vene keelest tõlkinud.

5.2.1. Üksteise kohta nimetatud omadussõnad

Selles alapeatükis vaadeldakse eesti ja eestivene noorte vastastikuseid hoiakuid teise rahvusgrupi omaduste kohta. Nii eestlastelt kui eestivenelastelt küsiti enne ja pärast

projekti, milliste omadussõnadega nad kirjeldaksid teise rahvusgrupi liikmeid. Vastajad pidid nimetama vähemalt kolm omadussõna, mis sobiks teise rahvusgrupi esindaja kirjeldamiseks. Enamasti kirjutati kolm omadussõna, mõnikord aga ka rohkem või vähem. Kirjelduses on arvesse võetud kõik nimetatud omadussõnad. Järgnevalt on nimetatud omadussõnad loetletud sageduse järjekorras, nimetamiskordade arv on sõna järel sulgudes.

Enne projekti nimetasid **eestlased venelaste kohta** positiivseid või pigem positiivseid sõnu kokku 87 korda ehk 75% kõigist nimetatud sõnadest ja negatiivseid või pigem negatiivseid sõnu kokku 25 korral ehk 22% kõigist nimetatud sõnadest. Kolm korda kasutati venelaste kirjeldamiseks neutraalseid sõnu, mida ei saa klassifitseerida ei positiivseks ega negatiivseks. Kokku nimetasid eestlased venelaste kohta 44 eri omadussõna. Neist 29 (66%) on positiivsed või pigem positiivsed. Rohkem nimetati selliseid omadussõnu: *julge(ma)d* (13), *sõbralikud* (10), *lõbusa(ma)d/naljakad/humoorikad* (10), *toredad* (8), *jutukad* (6), *aktiivsed/energilised* (5), *ilusad* (3), *abivalmid* (3), *sportlikud* (3), *lahked* (3). Kaks korda nimetati sõnu *lahedad*, *viisakad*, *sotsiaalsed*, *targad*. Üks kord nimetati sõnu *armsad*, *vastuvõtvad*, *suured*, *kiired*, *külalislahked*, *hoolivad*, *moekad*, *vaiksed*, *aktiivsed suhtlejad*, *emotsionaalsed*, *hea iseloomuga*, *elavad*, *südamlikud*, *vabad*, *rõõmsad*. 13 ehk 30% eestlaste poolt venelaste kohta enne projekti nimetatud omadussõnu on negatiivsed või pigem negatiivsed. Seejuures nimetati sagedamini sõnu: *lärmakad/valjud* (8), *(tunduvad) kurjad* (4) ja *rahutud* (3). Üks kord nimetati sõnu: *tunduvad hirmutavad*, *enamasti joodikud*, *ülbed*, *ebaviisakad*, *imelikud*, *igavad*, *ebasõbralikud*, *endasse hoidvad*, *ei tundu toredad*, *omakasupüüdlilikud*. Neutraalsetest sõnadest kasutati kaks korda sõna *temperamentse(ma)d* ja üks kord sõna *omapärased*.

Eestivenelased kirjeldasid **eestlasi enne projekti** positiivsete või pigem positiivsete sõnadega kokku 82 korral (ehk 69% kogujuhtudest), negatiivsete või pigem negatiivsete sõnadega 23 korral (19%) ja neutraalsete sõnadega 13 korral (11%). Enne projekti kasutasid eestivenelased eestlaste kirjeldamiseks 46 erinevat sõna, millest 26 ehk 57% olid positiivsed või pigem positiivsed. Rohkem nimetati selliseid omadussõnu: *lõbusad/naljakad* (11), *lahked* (10), *seltsivad* (10), *sõbralikud* (8), *rahulikud* (8), *huvitavad* (4), *targad* (3), *töökad* (3), *tagasihoidlikud* (3). Kaks korda nimetati sõnu:

uudishimulikud, viisakad/kultuursed, ilusad, üksmeelsed. Üks kord nimetati sõnu: külalislahked, elurõõmsad, julged, abivalmid, vaoshoitud, korralikud, head, avatud, armsad, vahvad, normaalsed, heatahtlikud. 13 sõna (28%), mida eestivenelased kasutasid enne projekti eestlaste kirjeldamiseks, on negatiivsed või pigem negatiivsed. Neist kõige sagedamini esinesid (vahel) lärmakad/ valjuhäälsed (6), (veidi) imelikud (2), (veidi) kurjad (2), vahel/suhtluses igavad (2). Üks kord esinesid: ranged, ebameeldivad, kartlikud, seltsimatud, nahaalsed, üleolevad, solvuvad, venelasi mittearmastavad. Veel nimetati kolm korda sõna häbelikud, kaks korda kiiresti rääkivad, omapärased, erinevad ja üks kord vaiksed, eestikeelsed, nagu venelased, tavalised, ebatavalised. Need sõnad on klassifitseeritud neutraalseteks.

Pärast projekti nimetasid **eestlased** venelaste kohta positiivseid või pigem positiivseid omadussõnu kokku 115 korral ehk 89% kõigist nimetatud sõnadest. Negatiivseid või pigem negatiivseid sõnu nimetati kokku 12 korral (9%). 3 korral (2%) kasutati neutraalseid sõnu. Kokku kasutasid eestlased pärast projekti venelaste kirjeldamiseks 37 eri omadussõna. Neist oli positiivseid või pigem positiivseid 31 (84%). Rohkem nimetati selliseid omadusi: (*super*)sõbralikud (22), (*väga*) toredad (11), (*super*)lahked (9), lõbusad/naljaked/humoorikad (9). Veel kasutati sõnu viisakad/korralikud (6), jutuka(*ma*)d (6), rõõmsad/rõõmsameelsed (5), energilised/aktiivsed (5), (*väga*) julged (5), avatud (4), heatahtlikud (4), abivalmid (3), targad (3), aktiivsed/head suhtlejad (3). Kaks korda nimetati sõnu (*väga*) kenad, hea iseloomuga, (*super*)lahedad/ägedad. Üks kord nimetati selliseid sõnu: head, tugevad, ilusad, moekad, tegusad, huvitavad, positiivsed, südamlikud, kokkuhoidvad, püüdlilikud, lõbutsejad, normaalsed, rahulikud, iseseisvad. Negatiivseid või pigem negatiivseid omadussõnu, mida eestlased pärast projekti venelaste kohta kasutasid, oli viis (14%): kõige rohkem nimetati, et eestivenelased on (*mõnikord*) lärmaka(*ma*)d/valjud (8). Üks kord nimetati veel sõnu: tormakad, rahutud, mõned vägivaldsed, tunduvad kurjad. Kaks korda (2%) kasutasid eestlased venelaste kirjeldamiseks pärast projekti sõna *temperamentsed*, mida ei saa klassifitseerida ei positiivseks ega negatiivseks. Selle sõna osakaal kõigi sõnade lõikes on umbes 3%.

Pärast projekti nimetasid **eestivenelased** eestlaste kohta positiivseid või pigem positiivseid sõnu kokku 110 korral ehk 93% kõigist nimetatud sõnadest. Neljal korral

(5%) kasutati neutraalseid sõnu ja vaid ühel korral (3%) pigem negatiivset sõna. Eestivenelased kirjeldasid eestlasi pärast projekti kokku 40 erineva sõnaga. Neist vaid üks (3%) on pigem negatiivne: *lärmakad*, seda sõna nimetati kaks korda (2%). 35 sõna (89%) on positiivsed või pigem positiivsed. Kõige rohkem nimetati sõnu *sõbralikud* (17), *lõbusad* (16), *lahked* (10), *seltsivad* (10). Veel nimetati sõnu *armsad* (5), *nutikad* (5), *targad* (5), *ilusad* (5), *ägedad* (4), *vastutulelikud* (4) ja *kokkuhoidvad* (3). Kaks korda kasutati sõnu *tähelepanelikud ja abivalmid*. Üks kord nimetati sõnu *vabameelsed, vabad, artistlikud, heatahtlikud, aktiivsed, huvitavad, töökad, taktitundelised, jutukad, ei ole aeglased, huvitavad, tugevad, kiired, vaprad, adekvaatsed, vaoshoitud, avatud, korralikud, usaldusväärased, truud, head, ausad*. Sõna *erinevad* nimetati kolm korda ning sõnu *omapärased, teistmoodi, eestikeelsed* kasutati üks kord. Neid sõnu ei saa klassifitseerida ei positiivseks ega negatiivseks. Neid sõnu nimetati kokku kuuel korral (10%).

Kokkuvõtvalt võib öelda, et nii enne kui pärast projekti kasutasid eestlased ja eestivenelased üksteise kirjeldamiseks nii positiivseid, negatiivseid kui ka neutraalseid sõnu. Projekti alguses kasutasid eestlased venelaste kirjeldamiseks 75% juhtudest positiivseid sõnu, 22% juhtudest negatiivseid sõnu ja 3% juhtudest neutraalseid sõnu ehk positiivsed sõnad domineerisid selgelt. Eestivenelased kasutasid projekti alguses eestlaste kirjeldamiseks samuti domineerivalt positiivseid sõnu, kuid nende osakaal oli eestlastest pisut väiksem – 69%. Samas kirjeldasid eestivenelased eestlasi enne projekti 19% negatiivsete omadussõnadega ja 11% juhtudest neutraalsetega. Seega kirjeldasid eestlased projekti alguses venelasi positiivsemalt kui eestivenelased eestlasi.

Pärast projekti tõusis nii eestlaste kui eestivenelaste kirjeldustes positiivsete omadussõnade osakaal. Eestlased kasutasid pärast projekti venelaste kirjeldamiseks positiivseid omadussõnu 89% juhtudest (tõus projekti algusega võrreldes 14%), negatiivseid sõnu esines nüüd 9% ja neutraalseid 2% kogujuhtudest. Eestivenelased kasutasid eestlaste kirjeldamiseks pärast projekti positiivseid omadussõnu koguni 93% kogujuhtudest (tõus projekti algusega võrreldes 24%). Negatiivseid sõnu kasutati vaid 2% ja neutraalseid 5% kogujuhtudest.

Enne projekti kasutasid eestlased venelaste kirjeldamiseks positiivsetest sõnadest sagedamini *julged, sõbralikud, lõbusad, naljakad, toredad, jutukad, aktiivsed* ja

negatiivsetest *lärmakad, (tunduvad) kurjad, rahutud*. Pärast projekti kasutati positiivsetest enim samuti *sõbralikud ja toredad*, millele oli aga osal juhtudest lisandunud rõhusõna *(super)sõbralikud, (väga) toredad*. Veel kasutati sõna *(super)lahked*, mis varem sagedate hulgas ei esinenud. Sagedasemate hulka olid jäänud ka *lõbusad, naljakad ja jutukad* ning lisandunud *viisakad*. Negatiivsetest sõnadest esines kõige sagedamini endiselt *lärmakad*.

Eestivenelased kasutasid enne projekti eestlaste kirjeldamiseks positiivsetest sõnadest sagedamini *lõbusad, naljakad, lahked, seltsivad, sõbralikud, rahulikud* ning negatiivsetest *lärmakad, imelikud, kurjad, igavad*. Pärast projekti olid sagedasemate hulka jäänud sõnad *sõbralikud, lõbusad, lahked, seltsivad* ning lisandunud *armsad, nutikad, ilusad, ägedad*. Ainukese negatiivse sõnana esines *lärmakad*.

Seega iseloomustasid noored juba enne projekti teist rahvust üsna positiivselt. Torkab siiski silma, et eestivenelased iseloomustasid eestlasi 30% ulatuses negatiivselt või neutraalselt. Projekti käigus muutusid mõlema rahvusrühma hinnangud teise rahvusrühma suhtes positiivsemaks, suurema muutuse tegid seejuures eestivenelaste hinnangud eestlaste kohta.

5.2.2. Üllatused üksteise suhtes

Pärast projekti küsiti noortelt ka seda, mis neid projekti ajal teise rahvusgrupi juures kõige rohkem üllatas. Sellele küsimusele vastati vaba vastusega. Järgnevalt on esitatud kokkuvõtte sagedasematest vastusetüüpidest koos näidistsitaatidega. Eesti noorte vastused on toodud muutmata kujul, eestivene noorte vastused on magistritöö autor vene keelest tõlkinud.

Eestivene noored tõid kõige sagedamini (11 korda) välja, et nende jaoks oli üllatav, kui sõbralikud eesti noored nende vastu olid. Veel nimetati sagedamini üllatavana eestlaste seltsivust (8 korda) ja lahkust (8 korda).

Kui väga avatud, lahked, positiivsed, sõbralikud ja kenad nad on.

Nad on üpris kenad, sõbralikud, pole kurjad.

Nad on üsna seltsivad (vähemalt sellises vanuses). Selline tunne, et kõik eestlased on ekstravertsed.

Nad on väga kenad, lahked ja mõistvad. Nad üritasid teha nii, et kõigil oleks mõnus olla.

Mõned eestivene noored mainisid üllatavana ka asjaolu, et eestlased soovisid nendega suhelda.

Nad on samuti lõbusad, sõbralikud, elurõõmsad ja tahavad venelastega suhelda.

Nad on sinust väga huvitatud. On näha, et nad tahavad suhelda, mitte ei sunni ennast.

Ma arvasin, et eestlased suhtuvad venelastesse halvasti, kuid see pole nii.

Veel toodi üllatavana välja eestlaste aktiivsust ja energilisust ning oskust meeskonnas töötada.

Nad on väga energilised, neil on alati midagi öelda.

Nad on samuti aktiivsed ja lähedad.

Nad oskavad väga hästi töötada meeskonnas ja nad on sõbralikud.

Oskavad toetada.

Märgiti ka, et eestlased on üllatavalt nutikad.

Nad on väga nutikad.

Nad on targad.

Üllatav oli eestivene noorte jaoks ka asjaolu, et eesti noored on nende sarnased.

Nad on vahel väga leidlikud ja meie moodi.

Nad ei kartnud esimesena tutvuda, hakkasid meiega kiiresti suhtlema ja selgus, et meil on palju ühist (naljad jne).

Esines ka vastuseid, et mitte midagi ei üllatanud.

Kõik oli ootuspärane.

Eesti noorte vastuseid vaadates torkab kohe silma see, et väga palju tuuakse välja eestivene noorte head eesti keele oskust.

Kui hästi nad eesti keelt oskavad.

Nad räägivad hästi eesti keelt ja nad üritavad väga suhelda nii, et sa saaksid neist aru.

Nagu eestivenelased eestlaste kohta, tõid ka eestlased eestivenelaste kohta välja, et nende üllatuseks on eestivenelased sõbralikumad ja lahkemad, kui alguses arvati.

Et nad on väga väga abivalmis, lahked, sõbralikud jms.

Kõik on nii lahked, sõbralikud, mõistvad, abivalmid.

Kõik olid väga sõbralikud ja nalja sai palju.

Mainiti ka eestivene noorte käitumis- ja koostööoskust.

Nad on koostöövalmis ja leiavad viisi, kuidas takistused sel teel lahendada.

Et nende tiimitöö eestlastega on parem kui ootas.

Nad oskavad käituda.

Nende sõbralik ja pealehakkav suhtumine.

Toodi välja ka seda, et eestivenelased ei ole alati lärmakad, vaid võivad olla ka häbelikud ja vaiksed.

Ma arvasin, et nad on palju lärmakamad, aga ei olegi.

Ka venelased võivad vaikselt olla.

Et nad mõistavad eesti keelt ja oskavad kuulata.

Eestlased kirjutasid eestivenelastest rohkem, et neid ei üllatanud eestivenelastes midagi (6 korda) ning et nad on tavalised inimesed nagu eestlasedki (6 korda), samuti see, et venelased ei ole kõik ühesugused.

Mitte midagi. Inimesed nagu inimesed ikka.

Et nad on täitsa meie moodi.

Nad tegelevad ja teavad samu asju, mis eestlased.

Et nad võivad olla väga erinevad.

Paar eestlast kirjutas, et nad arvavad nüüd venelastest paremini kui enne.

Arvan ka nüüd venelastest mõne koha pealt paremini.

Alguses arvasin, et nad on isekad ja ülbed, aga selle 4 päevaga mu arvamus muutus vastupidiseks.

Kokkuvõttes sai noortele teise rahvusgrupi juures osaks mitmeid üllatusi. Eestivenelaste jaoks oli peamiselt üllatav, et eestlased on nii sõbralikud ja soovivad venelastega suhelda, et eestlased on energilised ja targad ning et eestlased on samasugused inimesed nagu venelased. Eestlasi üllatas eestivenelaste juures, et nad oskavad nii hästi eesti keelt, et nad on nii lahked ja sõbralikud, et nad oskavad käituda ja olla vaikselt, et nad on omavahel nii erinevad.

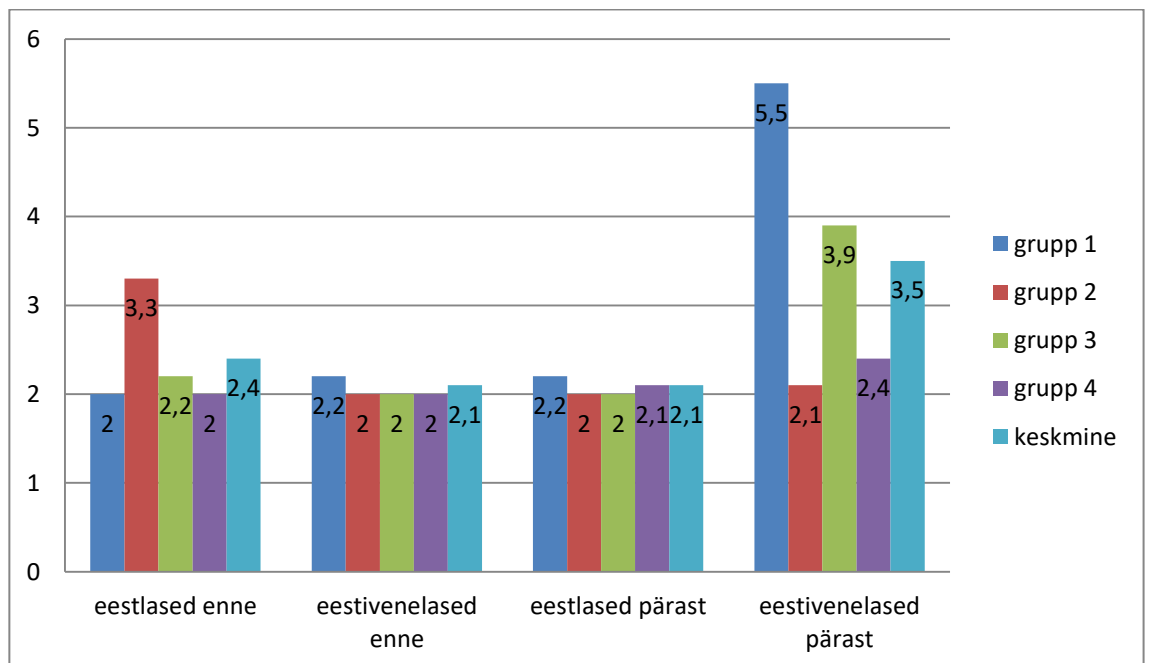
5.3. Eesti ja eestivene noorte kujutamine pildidel

Selles alapeatükis on vaadeldud, kuidas väljenduvad eesti ja eestivene noorte vastastikused hoiakud pildilisel kujul. Noored joonistasid nii enne kui ka pärast projekti

pildi eestlasest ja venelasest. Järgnevalt on esitatud piltide analüüs. Osas 5.3.1. on analüüsitud keskmist inimeste arvu pildidel, osas 5.3.2. rahvuste eristuvust pildidel, osas 5.3.3. distantsi pildil olevate inimeste vahel, osas 5.3.4. suhtlust pildil olevate inimeste vahel, osas 5.3.5. pildil kujutatud emotsioone.

5.3.1. Inimeste arv pildidel

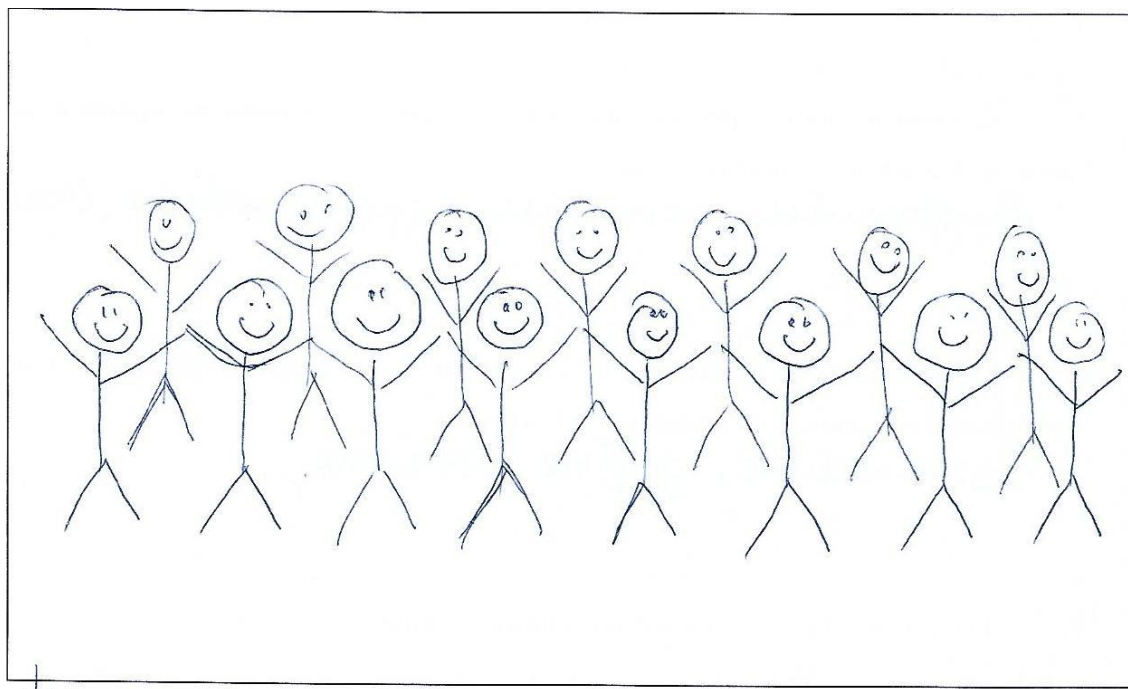
Pilte analüüsid loeti kokku, mitu tegelast on noored piltidele joonistanud. Tööjuhises seisis, et informant peab joonistama pildi eestlasest ja venelasest. Kuigi tööjuhises olid sõnad ainsuses, joonistati mõnikord pildile ka inimeste grupe. Jooniselt 14 on näha, mitu inimest pildile keskmiselt joonistati.

Joonis 13. Keskmise inimeste arv pildil.

Nagu jooniselt 13 näha, on eestivene gruppide keskmine enne projekti 2,1 ehk väga lähedane kahele. Ka kõik grupid eraldi on olnud väga ühtlase tulemusega. Eesti noorte keskmine enne projekti on 2,4, keskmist tõstab teise grupi kõrge keskmine – 3,3. See on põhjustatud asjaolust, et eestlaste teises grupis joonistas üks noor enne projekti pildile kuus tegelast ja teine noor kümme tegelast. Teiste eesti gruppide keskmised enne projekti on lähedased kahele. Pärast projekti on aga eestlaste keskmine tulemus 2,1 ning gruppide keskmised väga ühtlased (2,0–2,2).

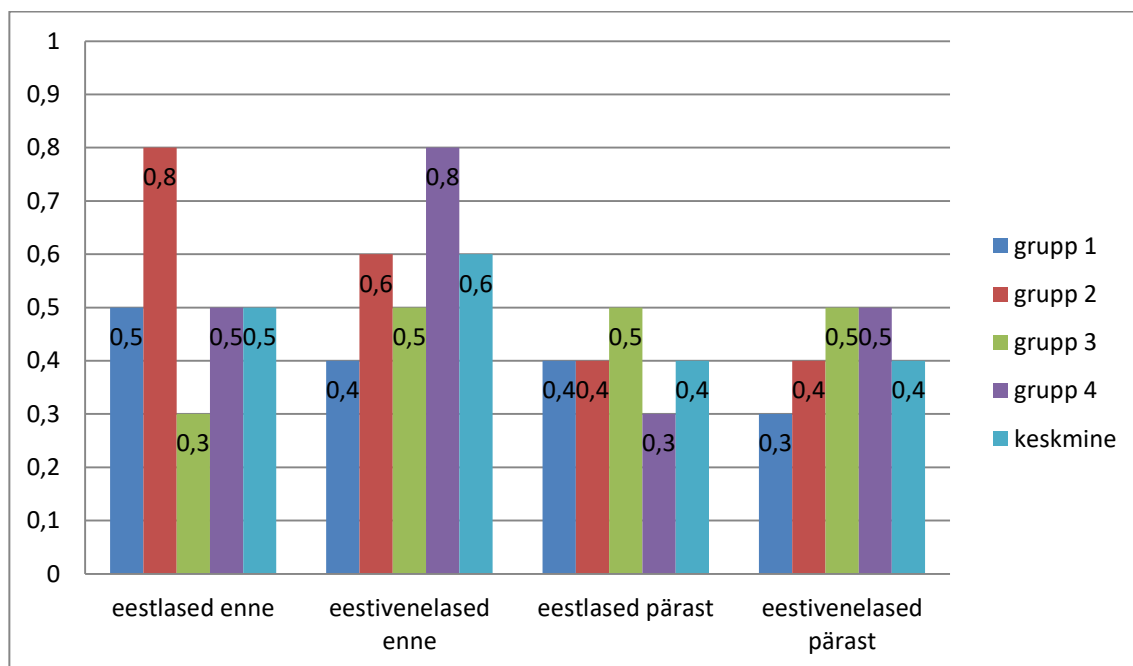
Kui eestlaste keskmine tulemus ühtlustus peale projekti lõppu, siis eestivene noorte keskmised tulemused pärast projekti hoopis kasvasid. Keskmine kogutulemus tõusis 3,5-ni. Seejuures on gruppide keskmised erinevad. Kui eestivenelaste teise ja neljanda grupi keskmised on lähedased kahele (vastavalt 2,1 ja 2,4), siis esimese grupi keskmine on tõusnud 5,5-ni ja kolmanda grupi keskmine 3,9-ni. Esimeses grupis joonistas üks inimene pildile kuus tegelast, teine 15 (vt pilt 2) ning kolmas koguni 20. Kolmandas grupis esines samuti joonistus, kus oli 20 tegelast.

Pilt 2. Eestivenelase pärast projekti joonistatud pilt eestlasest ja venelasest.

5.3.2. Rahvuste eristuvus

Järgmisena analüüsiti, kas pilti vaadates on arusaadav, mis rahvusest on sellel kujutatud inimesed. Esines erinevaid rahvuste märkimise viise: pildil kujutatud inimeste juurde kirjutati *eestlane* või *venelane* (vt pilt 1, lk 35), joonistati inimeste kätte või taustale Eesti ja Venemaa lippe, kirjutati jutumullidesse eesti- või venekeelne tekst. Analüüsimisel kodeeriti pilt nulliga, kui ei olnud võimalik aru saada, mis rahvusest tegelased on ning ühega, kui rahvuseid oli võimalik eristada. Tulemused on kujutatud joonisel 14.

Joonis 14. Rahvuste eristuvus (0 – ei eristu, 1 – eristuvad).

Jooniselt 14 on näha, et nii eestlaste kui eestivenelaste rühmade keskmised tulemused enne projekti on lähedased 0,5-le (eestlastel täpselt 0,5 ja eestivenelastel 0,6), mis tähendab, et pooltel piltidel on võimalik rahvuseid eristada ja pooltel mitte. Rühmade erinevused on seejuures märgatavad. Eestlaste esimese ja neljanda rühma keskmine on 0,5 nagu kogukeskminegi. Kolmanda rühma keskmine on aga madalam, vaid 0,3 ehk rahvused olid vähem eristuvad. Teise rühma keskmine on aga 0,8, mis tähendab, et rahvused olid suuremal osal piltidest eristuvad. Ka eestivenelaste neljanda grupi keskmine on 0,8 ehk rahvused on hästi eristuvad. Teise ja kolmanda grupi keskmised on 0,6 ja 0,5 ning esimese grupi keskmine 0,4.

Pärast projekti langesid nii eestlaste kui ka eestivenelaste üldised keskmised veidi – 0,4-ni ehk veidi rohkem oli pilte, millel rahvuse märkimine ei olnud pildi autori jaoks oluline. Rühmade keskmised on üsna ühtlased. Siiski on näha, et eestivenelaste kolmanda grupi tulemus ei muutunud ning eestlaste kolmanda grupi tulemus isegi tõusis.

5.3.3. Distsants inimeste vahel

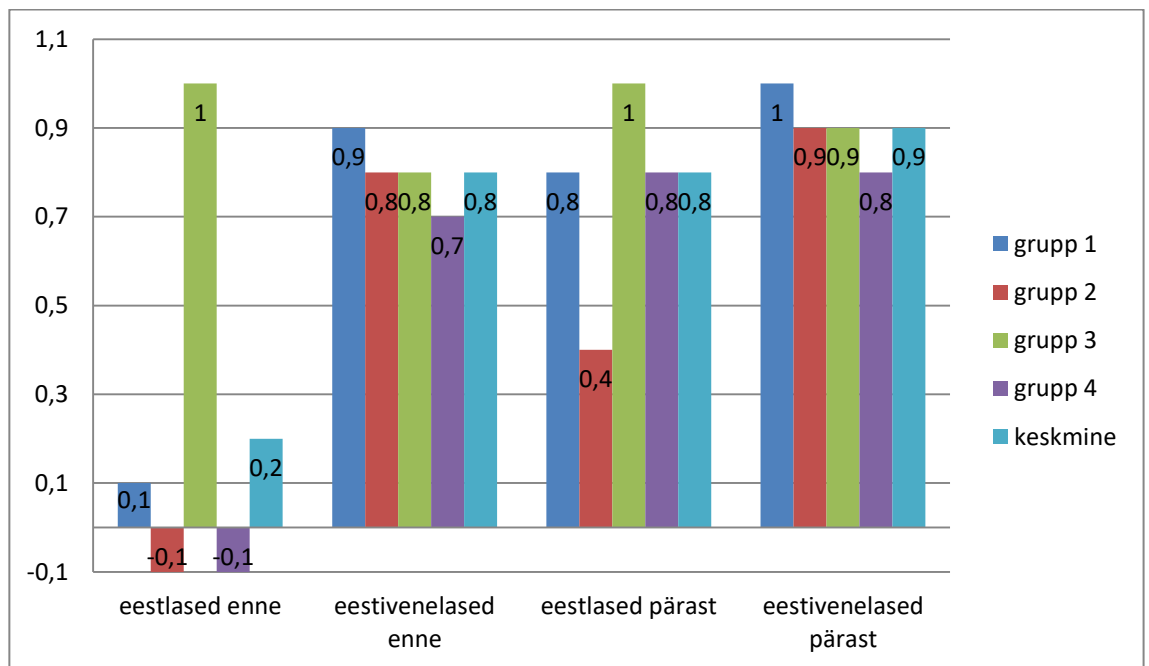
Selles osas on analüüsitud, milline on distants pildil kujutatud eri rahvusest inimeste vahel. Pildid on kodeeritud järgmiselt: 1 – eri rahvusest inimesed on pildil koos, 0 –

pole arusaadav, kas eri rahvusest inimesed on pildil koos või eraldi, -1 – eri rahvusest inimesed on pildil eraldi. Kood 1 anti pildile, kui sellel kujutatud eri rahvusest inimesed on füüsilises kontaktis või on üksteisele lähedal, arvestades ülejäänud pildi ala. Näiteks pildil 1 ei hoia tegelased käest kinni, kuid võib öelda, et nad asuvad lähestikku, seega on märgitud, et tegelased on koos. Pildil 3 on arusaadav, et eri rahvused asuvad eraldi – erinevates pildi nurkades.

Pilt 3. Eestlase enne projekti joonistatud pilt eestlasest ja venelasest.

Keskmiised tulemused on kujutatud joonisel 15.

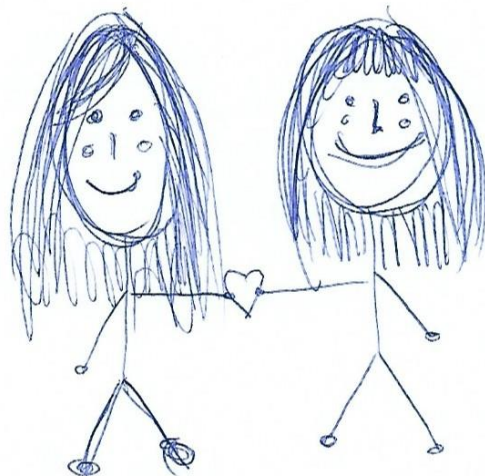

Joonis 15. Distsants eri rahvusest inimeste vahel pildidel (1 – inimesed on koos, 0 – pole arusaadav, kas inimesed on koos või eraldi, -1 – eri rahvusest inimesed on pildil eraldi).

Jooniselt 15 torkab kohe silma drastiline vahe eestlaste kolmanda grupi ja eestlaste teiste gruppide vahel enne projekti. Eestlaste kolmanda grupi pildidel olid kõik inimesed lähestikku. Eestlaste teiste gruppide keskmine on nulli lähedal. Eestlaste kogukeskmiseks kujuneb nii 0,2, mis tähendab, et pildile joonistatud inimesed on veidi rohkem kujutatud koos kui eraldi. Eestivenelaste keskmine enne projekti on aga hoopis kõrgem – 0,8, mis tähendab, et nende joonistatud inimesed on pildidel pigem koos. Eestivenelaste gruppide keskmised on samuti kõik ühtlaselt kõrged.

Nii eestlaste kui ka eestivenelaste keskmised tõusevad pärast projekti, mis tähendab, et inimesi hakati rohkem koos joonistama. Et eestivenelaste keskmine oli juba enne projekti kõrge, ei olnud sellel eriti palju kasvuruumi – tõus on 0,1 punkti ehk 0,9-ni. Ka kõigi eestivene gruppide keskmised tõusid 0,1 punkti võrra.

Eestlaste tulemuste muutus on aga märkimisväärne. Kui enne projekti kujutati inimesi pigem eraldi, siis peale projekti hakati neid koos joonistama (vt pilt 4).

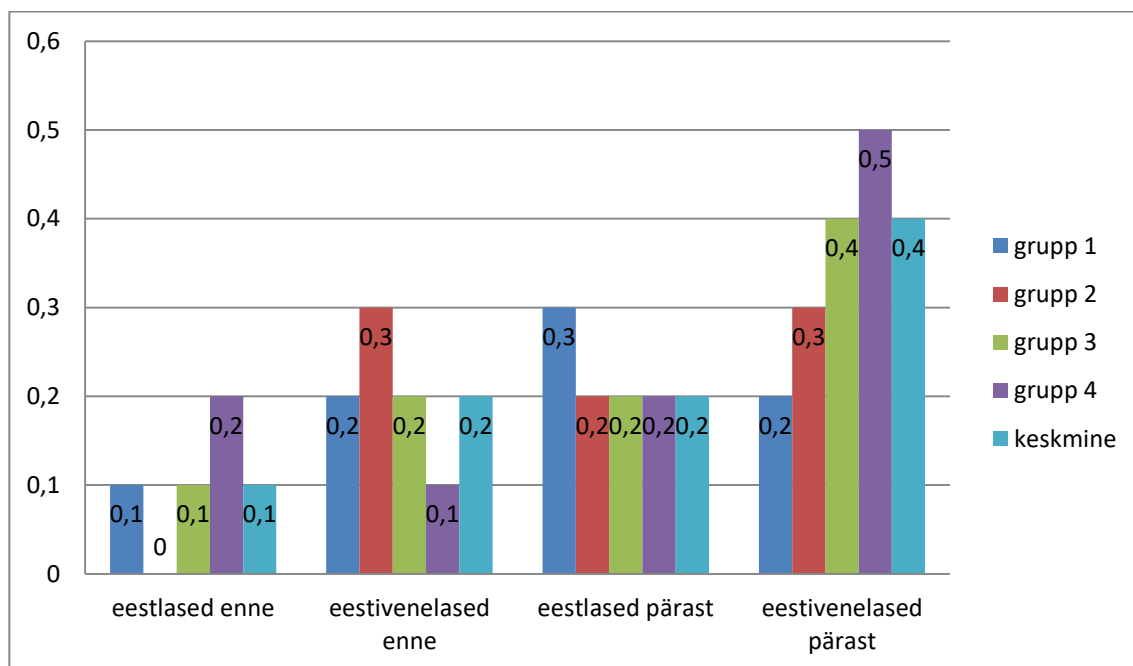

Pilt 4. Eestlase pärast projekti joonistatud pilt eestlasest ja venelasest.

Eestlaste keskmine tõusis 0,2-lt 0,8-ni. Ka kolme grupi tulemused tõusid märgatavalt. Kolmanda grupi tulemus, mis oli juba enne projekti maksimum, jäi samaks ka pärast projekti.

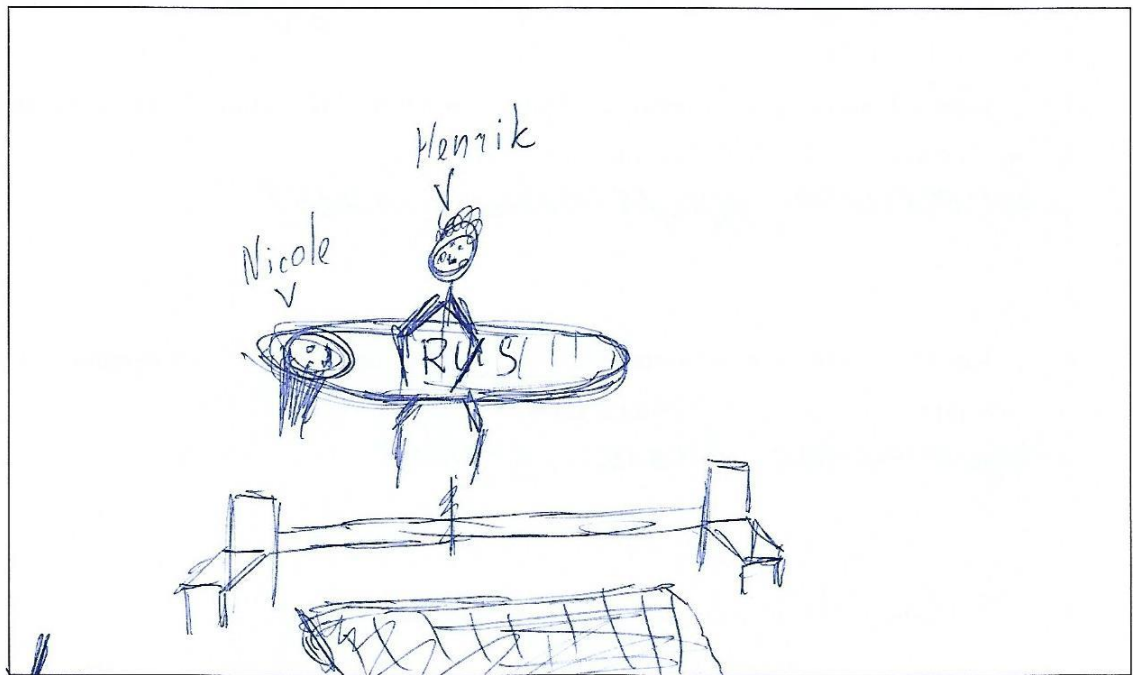
5.3.4. Suhtlus inimeste vahel

Selles alaosas on analüüsitud pildil kujutatud inimeste vahel toimuvat suhtlust. Pildid on kodeeritud järgmiselt. Kui pildil toimub suhtlus, on see kodeeritud ühega ja kui suhtlust ei ole, siis nulliga. Suhtluseks kodeeriti verbaalne suhtlus (jutumullid), mitteverbaalne suhtlus (nt põial püstises asendis *hästi*), silmside, ühine tegevus (nt mängimine). Joonisel 16 on kujutatud tulemused.

Joonis 16. Suhtlus piltidel kujutatud inimeste vahel (1 – suhtlus on, 0 – suhtlust ei ole).

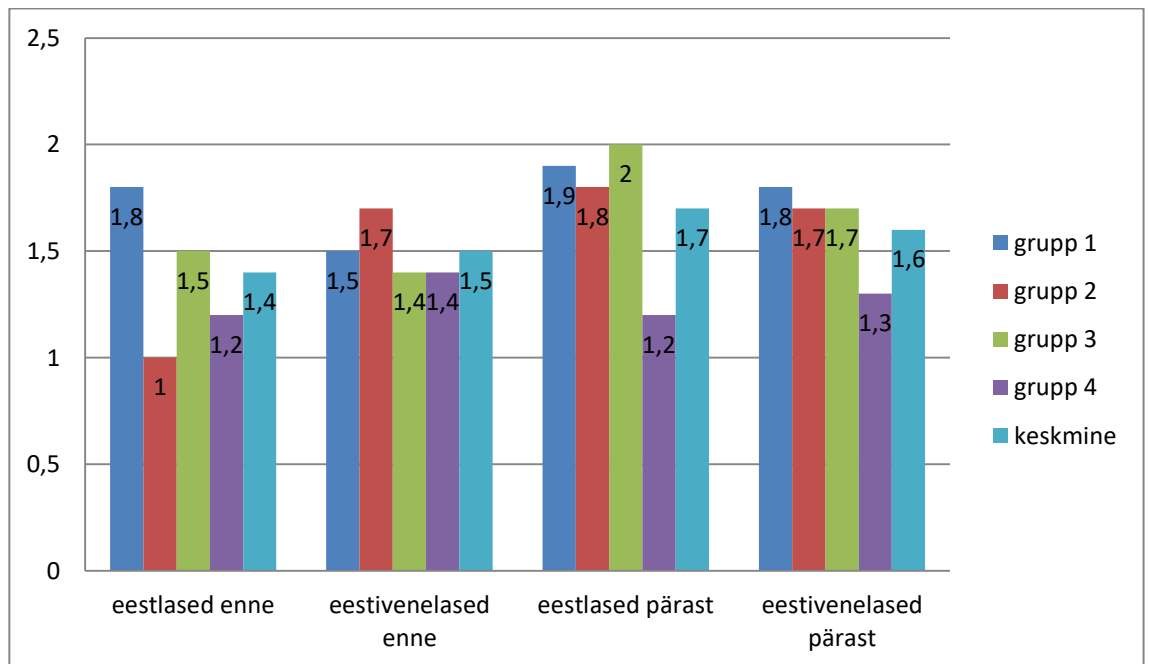
Jooniselt 16 on näha, et rohkem joonistati piltidele inimesi, kes omavahel ei suhtle. Enne projekti oli eestlaste keskmine 0,1 ja eestivenelastel 0,2 ning ka gruppide keskmised olid ühtlaselt madalad. Pärast projekti eestlaste keskmine tõusis, aga väga vähe – 0,1 punkti võrra ehk 0,2-ni. Ka kõigi gruppide tulemus tõusis veidi. Kõige suurema tõusu tegi eestlaste teine grupp – tõusuga 0-lt 0,3-ni. Eestivenelaste keskmine tõusis 0,2 punkti ehk 0,4-ni. Kõige suurema muutuse tegid noored eestivenelaste neljandast grupist. Nende tulemus kasvas 0,4 punkti võrra. Nimelt joonistasid sel korral mõned noored pilti projekti viimasest mängust (vt lisa 2), mis on kahtlemata väga raske mäng nii füüsiliselt kui vaimselt ning kui sellega saadakse koos hakkama, tekitab see suure eduelamuse (vt pilt 5).

Pilt 5. Eestivenelase pärast projekti joonistatud pilt eestlasest ja venelasest.

5.3.5. Emotsioonid

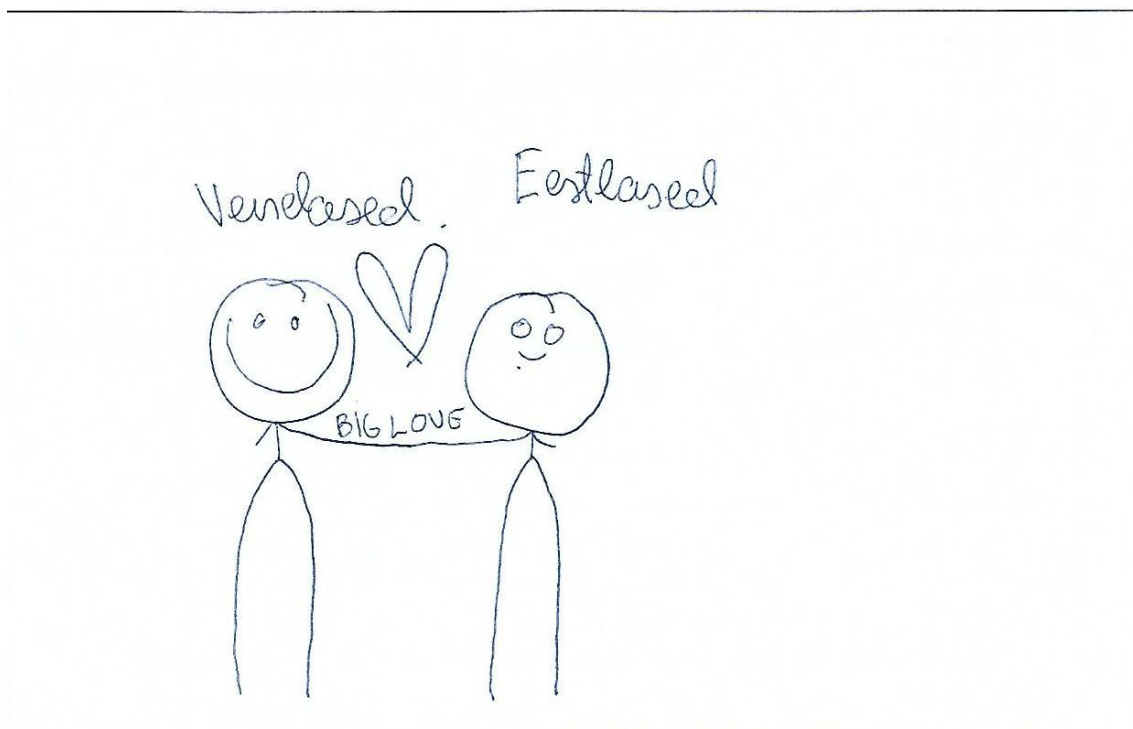
Selles alaosas analüüsitakse pildidel esinevaid emotsioone. Iga tegelase näoilme tähistati numbriga: 2 – positiivne, 1 – neutraalne, 0 – näoilme puudub, -1– negatiivne. Tulemusi on võimalik näha jooniselt 17.

Joonis 17. Tegelaste näoilmed (2 – positiivne, 1 – neutraalne, 0 – puudub, -1 – negatiivne).

Vaadates joonisel 17 gruppide keskmisi tulemusi, on näha, et enne projekti oli eestlaste tulemus 1,4 ja eestivenelaste tulemus veidi kõrgem – 1,5. Mõlemad keskmised jäävad neutraalse ja positiivse vahele. Peale projekti muutuvad tulemused veidi kõrgemaks – eestlastel 1,7 ja eestivenelastel 1,6. See tähendab, et noored hakkasid rohkem positiivseid näoilmeid joonistama. Gruppide lõikes näeme, et kõigi gruppide tulemused jäid samaks või kasvasid, va eestivenelaste neljanda grupi tulemus, mis langes 0,1 punkti võrra.

Joonistusi uurides, selgub veel, et pärast projekti joonistatud piltidele on lisatud rohkem emotsioone kujutavaid sümboleid. Kui enne projekti joonistasid noored südameid kokku 11 korda, siis pärast projekti 17 korda. Lisaks ilmusid piltidele tundeid kirjeldavad sõnad või fraasid (vt pilt 7).

Pilt 7. Eestlase pärast projekti joonistatud pilt eestlasest ja venelasest.

5.3.6. Kokkuvõte

Kokkuvõttes on näha, et enne ja pärast projekti joonistatud pildidel ilmnemiseid mõningad selged erinevused. Kõige suurem erinevus oli eesti noorte pildidel olevate inimeste vahelise distantsi muutuses. Kui enne projekti joonistasid eestlased eri rahvusest inimesi nii koos kui ka eraldi, siis pärast projekti joonistasid nad peaaegu kõigil pildidel inimesed koosolevatena. Eestivenelased joonistasid inimesi nii enne kui ka pärast projekti valdavalt koosolevatena.

Nii eestlaste kui ka eestivenelaste enne projekti joonistatud pildidel oli inimeste rahvus eristatav umbes pooltel juhtudel. Pärast projekti hakkasid nii eestlased kui ka eestivenelased võrreldes enne projekti joonistatud piltidega pildil olivate rahvust keskmiselt veidi vähem eristama.

Eestivenelaste piltide puhul kasvas peale projekti ka keskmiselt pildile joonistatud inimeste arv. Mitmel pildil oli joonistatud inimeste grupe. Enne projekti joonistatud pildidel kujutasid nii eestlased kui ka eestivenelased inimeste suhtlust vähe. Pärast projekti hakkasid eestivenelased suhtlust mõnevõrra rohkem kujutama. Ka emotsioone kujutati pärast projekti veidi rohkem, piltidele ilmus rohkem naerunägusid ja südameid.

KOKKUVÕTE JA ARUTELU

Eesti Vabariigi kaks suuremat rahvusrühma on Eesti põhirahvus eestlased (2018. aastal 69% kogu elanikkonnast) ja suurim vähemusrahvus venelased (2018. aastal 25% kogu elanikkonnast). Suurem osa eestivenelasi on nõukogude ajal siia saabunud inimesed ning nende järeltulijad. Seetõttu on ajaloolistel põhjustel kujunenud välja **eestlaste ja eestivenelaste paralleelmaailmades elamine** ja omavaheliste kokkupuudete vähesus (Tammaru, Eamets 2015, Realo 2016/2017, Kaldur jt 2017). Pärast Eesti iseseisvumist 1991. aastal hakkas riik muust rahvusest inimesi teadlikult eestlastega lõimima, kuid see protsess on jäänud peamiselt keelekeskseks. Eestlased ootavad eestivenelastelt, et need õpiksid eesti keele ära. Eestivenelastega lõimumise suhtes ollakse aga pigem ettevaatlikul positsioonil (Kallas jt 2015). Eestivenelased aga tunnetavad, et eestlased ei ole valmis neid tegelikult enda hulka võtma (Nimmerfeldt 2009).

Nõukogude ajast päranduseks saadud ja siiani toimiv **keelepõhiselt eraldatud üldharidussüsteem** on peapõhjuseks, miks ka eesti ja eestivene nooremad põlvkonnad, kes on kogu elu Eestis elanud, omavahel eriti palju ei suhtle (Realo 2016/2017). Koolist alguse saanud eraldi maailmades elamine jätkub nõiaringina kogu hilisema elu (Tammaru jt 2016/2017). Inimestel kujuneb seetõttu erinev kultuuriline identiteet ja erinev infomaailm, mis ei soodusta omavahelist suhtlemist. Vähesed kontaktid põhjustavad ka stereotüüpseid (sageli negatiivseid) rahvuslikke hoiakuid teise rahvusrühma suhtes (Tajfel 1981, Lehtonen), mis mõjuvad suhtlemist veelgi enam takistavalt. Nii on meil välja kujunenud lõhestatud ühiskond, mis ei tule kasuks ei inimestele endile ega ka kogu Eesti riigile.

Viimasel ajal on aga väga aktuaalseks muutunud **ühtse Eesti kooli** teema. Ühtne Eesti kool on kool, kus kõigist rahvusrühmadest lapsed ja noored koos õpivad, kus noortel kujuneb Eesti riigiidentiteet ja kus väärtustatakse iga õpilase kultuurilist identiteeti (Pedaste jt 2019). On aru saadud, et ainult lapsest saadik koos õppimine võimaldab inimestel omavahel kontaktis olla ja edaspidi sidus ühiskond üles ehitada. Samas ei ole sellise suure muutuse läbiviimine kerge. Tulemuslik lõimumine eeldab vastastikust usaldust ja koostööd, mis aga ei sünni iseenesest. (Ehala 2019, Tamm jt

2018) Seetõttu on vaja noorte lõimimisega ühtses koolis teadlikult tegeleda. Lõimumine ei saa olla sunniviisiline ega ka peamiselt ühepoolne. Kahe rahvusrühma igapäevane kokkupuude on lõimumise juures väga tähtis (Berry 1997), kuid see kokkupuude peab tekitama ühiseid positiivseid emotsioone ja häid mälestusi, et kahel grupil tekiksid positiivse(ma)d hoiakud üksteise suhtes (Tamm 2018). Üheks meetodiks, mille abil saaks seda esile kutsuda, on mängustatud koostöötegevused.

Magistritöös uurisin **mängustatud koostöötegevuste mõju eesti ja eestivene noorte vastastikustele hoiakutele**. Keskendusin oma uurimuses neljale neljapäevasele lõimumisprojektile, mille viis Integratsiooni SA tellimisel läbi mitteformaalne koolituskeskus Game Club. Projektis osales kokku 40 eesti ja 40 eestivene 8. ja 9. klassi noort Tallinna ja Harjumaa koolidest. Igas projektis osales 10 eestlast ja 10 eestivenelast. Nelja päeva jooksul läbiti täpselt ja eesmärgistatult kavandatud eestikeelsete koostöömängude programm. **Programmi peamised põhimõtted olid:** noorte jaoks ägedate koostöötegevuste kasutamine, võistlusmängude täielik vältimine, omavahelise võrdsuse rõhutamine, ärevuse teadlik vähendamine (vt Stephen 2014), pidev gruppide segamine, tegevuste dünaamika teadlik juhtimine alates vähem nõudlikest tegevustest kuni keerukamate ja tõsisemate sisuliste mängudeni, ühiste tugevate emotsioonide kogemise võimaldamine (vt Lobman ja Lundquist 2007, Kitsnik 2019a).

Mõõtsin, millised olid eesti ja eestivene noorte vastastikused hoiakud enne projekti ning kas ja kuidas need muutusid projekti lõpuks. Selleks täitsid osalejad enne ja pärast projekti (peaaegu analoogsed) küsimustikud. Küsimustikus oli 13 punkti. Skaalaküsimused (Likerti skaalal 1–5) mõõtsid hoiakuid teise rahvusgrupiga suhtlemise kohta. Vaba vastusega küsimustega uuriti hoiakuid teise rahvusgrupi omaduste kohta. Lisaks paluti noortel nii enne kui ka pärast projekti joonistada pilt eestlasest ja venelasest, mille eesmärgiks oli uurida alateadlikke hoiakuid teise rahvusrühma suhtes. Vastuseid analüüsiti nii kvantitatiivselt kui ka kvalitatiivselt.

Uurimusest selgus, et enne projekti olid nii eesti kui ka eestivene noored teise rahvusrühma esindajatega vähe suhelnud, keskmiselt ei suheldud rohkem kui mõned korrad nädalas.

Teise rahvusgrupiga suhtlemise kohta käivaid hoiakuid mõõdeti seitsme teema osas. Noortelt küsiti, kas nad sooviksid teise rahvusrühma esindajatega rohkem suhelda, õppida ühtses Eesti koolis, saada endale rohkem teisest rahvusgrupist sõpru, käia rohkem pidudel koos teise rahvusgrupi esindajatega, olla suhtes teise rahvusgrupi esindajaga, teada rohkem teise rahvusgrupi kultuurist ja osata paremini teise rahvusgrupi keelt. Kõik vastused tuli paigutada skaalale 1 – kindlasti ei, 2 – pigem ei, 3 – võib olla, 4 – pigem jah, 5 – kindlasti jah. Hoiakute mõõtmisel selgus, et enne projekti algust olid eestivenelase hoiakud kõigi uuritavate teemade kohta positiivsemad kui eestlastel. Eestlased jäid enamuse teemade suhtes pigem äraootavale seisukohale, nende keskmiseks vastuseks kujunes viie teema (soov teise rahvusrühma esindajatega rohkem suhelda, õppida ühtses Eesti koolis, saada endale rohkem teisest rahvusgrupist sõpru, käia rohkem pidudel koos teise rahvusgrupi esindajaga, teada rohkem teise rahvusgrupi kultuurist) osas *võib-olla*. Samal ajal lähenes eestivene noorte keskmine soov teise rahvusrühmaga rohkem suhelda ja saada endale rohkem teisest rahvusrühmast sõpru vastusele *pigem jah* ning keskmine soov õppida ühtses Eesti koolis oli täpselt *pigem jah*. Kõige kõrgem oli nii eesti kui ka eestivene noortel enne projekti soov osata paremini teise rahvusgrupi keelt, see keskmine jäi mõlemalt grupil vastuste *pigem jah* ja *kindlasti jah* vahele. Kõige madalam oli mõlemal grupil samuti sarnaselt soov olla suhtes teise rahvusgrupi esindajaga, keskmine vastus jäi *pigem ei* ja *võib-ollavahele*.

Projekti käigus muutusid mõlema rahvusgrupi kõik vastastikused hoiakud üksteisega suhtlemise kohta positiivsemaks, kuid eri määral. Soov teise rahvusgrupiga rohkem suhelda ja saada endale teisest rahvusgrupist rohkem sõpru tõusid nii eestlastel kui ka eestivenelastel palju. Eestlastel oli nende teemade keskmine vastus nüüd *pigem jah* ja eestivenelastel *pigem jah* ja *kindlasti jah* vahel. Soov käia ühtses Eesti koolis tõusis mõlemal rahvugrupil veidi. Eestlastel ületas see nüüd veidi vastust *võib-olla*, seega jäid eestlased selles küsimuses endiselt küllalt ettevaatlikuks. Eestivenelastel ületas soov käia ühtses Eesti koolis aga veidi vastust *pigem jah*. Hoiakud üldisemate kultuuripädevuste (teise rahvusgrupi keele ja kultuuri tundmise soovi) suhtes olid mõlemal rahvusgrupil juba enne projekti positiivsed ning muutusid veelgi positiivsemaks. Kõige isiklikum teema (soov olla suhtes teise rahvusrühma esindajaga)

ei muutunud nelja päevaga nii palju. See soov oli kõige madalam nii enne projekti kui jäi selleks ka pärast projekti, kuigi ka siin oli olemas väike tõus.

Teise rahvugrupi omaduste kohta käivate hoiakute mõõtmiseks võrreldi, milliste omadussõnadega kirjeldavad noored teist rahvusgruppi enne ja pärast projekti ning mis neid projekti käigus üksteise juures üllatas. Tulemused näitavad, et peamiselt kirjeldati teist rahvusgruppi juba enne projekti üsna positiivselt, seejuures olid eestlaste kirjeldused eestivenelaste kohta positiivsemad kui eestivenelaste kirjeldused eestlaste kohta. Projekti lõpus kirjeldati aga teineteist veel positiivsemalt, koguni 90% kõigist nimetatud omadustest olid positiivsed. Noortele sai projekti käigus teise rahvusgrupi juures osaks ka mõningaid üllatusi. Eestivenelaste jaoks oli üllatav, et eestlased on nii sõbralikud, energilised ja aktiivsed. Eestlaste jaoks oli kõige üllatavam see, et eestivenelased oskavad nii hästi eesti keelt ja on nii sõbralikud. Huvitavamate vastustena mainisid eestivenelased üllatavana, et eestlased tõesti tahavad venelastega suhelda ja eestlased pidasid üllatavaks, et eestivenelased ei ole kõik ühtemoodi. Mõlemad grupid tõid üllatavana välja ka asjaolu, et tegelikult ollakse omavahel sarnased, teatakse samu asju ja tehakse samu nalju.

Eestlase ja venelase kohta joonistatud piltide juures toimus pärast projekti kõige suurem muutus eestlastel, kes hakkasid eestlasi ja venelasi koosolevatena joonistama. Eestivenelased kujutasid nii enne kui pärast projekti eestlasi ja venelasi pigem koos. Samuti hakati mõlemas rahvusrühmas projekti lõpuks pildidel vähem rahvuseid eristama ning rohkem kujutati inimestevahelist suhtlust. Pildid muutusid projekti lõpuks ka veidi emotsionaalsemaks, lisandus rohkem südameid ning ilmusid tundeid kirjeldavad sõnad või fraasid.

Kokkuvõttes selgus, et töö alguses püstitatud hüpoteesid leidsid osaliselt kinnitust. Eesti noorte hoiakud olid enne projekti venelaste suhtes tõesti ettevaatlikud ja ärootavad, kuid mitte negatiivsed. Eestivene noortel oli aga juba enne projekti soov eestlastega rohkem suhelda ja koos õppida, samas oli neist osal eestlaste omaduste suhtes ka negatiivseid hoiakuid. Projekti käigus muutusid kõik uuritud hoiakud positiivsemaks, eriti tõusis mõlemal rahvusgrupil soov teineteisega rohkem suhelda ja sõbrustada.

Kokkuvõttes võib öelda, et **mängustatud koostöötegevused on tõhus võimalus eesti ja eestivene noorte kokkutoomiseks ja lähendamiseks**. Sellised tegevused aitavad noortel vähendada hirmu ja ärevust üksteisega suhtlemise suhtes, ennast avada ja üksteisele lähemale jõuda. Mängustatud koostöö aitab luua ühiseid tugevaid emotsioone ning tekitada ühiseid positiivseid mälestusi ja kokkukuuluvustunnet, mis on lõimimisel väga oluline. Niisuguse teadlikult ja tõhusalt ülesehitatud ning professionaalselt läbiviidud projektiga on võimalik vähendada vastastikuseid stereotüüpe ning muuta noorte hoiakud teise rahvusgrupiga suhtlemise suhtes tunduvalt positiivsemaks. Projekti korraldamise kogemust tasuks laiemalt levitada ning kasutada õpetajate ja teiste noortega töötavate inimeste koolitamisel. Ühtses Eesti koolis on noorte lõimimiseks kindlasti kasulik sarnaseid tegevusi läbi viia, nii ainetundides kui väljaspool neid.

KASUTATUD KIRJANDUS

Ajzen, Icek, Martin Fishbein 2005. The Influence of Attitudes on Behaviour – The Handbook of Attitudes 173 (221), 31, 173–221.

Albarracín jt 2005 = Albarracín, Dolores, Blair T. Johnson, Mark P. Zanna, 2005. Attitudes: Introduction and Scope – The Handbook of Attitudes. New York: Psychology Press (ed Albarracín, D., Johnson, B.T.), 3–17.

Berry, John W. 1997. Lead Article. Immigration, Acculturation, and Adaptation. – Applied Psychology: an International review, 1997, 46 (1), 5–68.

Berry, John W. 2011. Integration and Multiculturalism: Ways towards Social Solidarity. Papers on Social Representations Volume 20, pages 2.1–2.21; https://www.researchgate.net/publication/266528000_Integration_and_Multiculturalism_Ways_towards_Social_Solidarity. Vaadatud 25.05.2019.

Berry, John W., Colette Sabatier 2011. The acculturation and adaptation of second generation immigrant youth in Toronto and Montreal – Immigrant children: Change, adaptation and cultural transformation, Chapter: 7, Publisher: Lexington books, Editors: Chuang S, Moreno R. M., 125–148; https://www.researchgate.net/publication/309014722_The_acculturation_and_adaptation_of_second_generation_immigrant_youth_in_Toronto_and_Montreal. Vaadatud 25.05.2019.

Britannica = Encyclopedia Britannica. Psychology. Socialization. 12.05.2005; <https://www.britannica.com/science/socialization>. Vaadatud 25.05.2019.

Carpenter jt 2013 = Carpenter, Christopher, Boster, Franklin J., Andrews, Kyle R. Functional Attitude Theory – The SAGE Handbook of Persuasion: Developments in Theory and Practice. Second Edition. (Eds Dillard, J.P., Shen, L.). SAGE Publications, Inc, 104–119.

Csikszentmihalyi, Mihaly 1990. Flow: The Psychology of Optimal Experience. New York: Harper and Row.

Davidson, Andrew R., James J. Jaccard 1979. Variables That Moderate the Attitude-Behavior Relation: Results of a Longitudinal Survey. – Journal of Personality and Social Psychology 1979, Vol. 37, No. 8, 1364–1376.

Deterding jt 2011 = Deterding, Sebastian, Dan Dixon, Rilla Khaled, Lennart Nacke 2011. From Game Design Elements to Gamefulness: Defining „Gamification“; https://www.researchgate.net/publication/230854710_From_Game_Design_Elements_to_Gamefulness_Defining_Gamification. Vaadatud 25.05.2019.

Ehala, Martin 2018a. Identiteedimärgid. Ühtekuuluvuse anatoomia. Tallinn: kirjastus Künnimees OÜ.

Ehala, Martin 2018b. Kuidas ületada Eesti koolikeele lõhe? – ERR. 17.03.2018; <https://www.err.ee/690135/martin-ehala-kuidas-uletada-eesti-koolikeele-lohe>. Vaadatud 27.05.2019

Ehala, Martin 2019. Mitmikidentiteedi ja ühtekuuluvuse võimalused ja väljakutsed Eestis. RITA-RÄNNE projekt: Teema kokkuvõte nr 7. Veebruar 2019; https://sisu.ut.ee/sites/default/files/ranne/files/7_mitmikidentiteedi_ja_uhtekuuluvuse_voimalused_ja_valjakutsed_eestis_raport_m.ehala_.pdf. Vaadatud 29.04.2019.

EKSS = Eesti keele seletav sõnaraamat 2009. Toim. Margit Langemets, Mai Tiits, Tiia Valdre, Leidi Veskis, Ülle Viks, Piret Voll. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.

Ellermaa, Elo 2019. Kohtla-Järve eesti kogukonda pahandab riigigümnaasiumi kakskeelseks viimine. <https://www.err.ee/911272/kohtla-jarve-eesti-kogukonda-pahandab-riigigumnaasiumi-kakskeelseks-viimine>. Vaadatud 25.05.2019.

Game Club = Mitteformaalne koolituskeskus Game Club; <http://www.thegameclub.eu/et>. Vaadatud 25.05.2019.

Harwood, Jake, Nick Joyce 2012. Intergroup Contact and Communication – The Handbook of Intergroup Communication (Ed H. Giles). London and New York: Routledge, 167–180.

Ilves, Kaie 2018. Venekeelse koolihariduse lõpp: kool klaasseina taga ehk millest kõneleb vaikus. – Lääne Elu. 11.11.2018; <https://online.le.ee/2018/11/11/venekeelse-koolihariduse-lopp-kool-klaasseina-taga-ehk-millest-koneleb-vaikus/>. Vaadatud 25.05.2019.

Inglis, David 2005. Culture and Everyday Life. London and New York: Routledge.

Innove koduleht. = Õppevara ja meetodikad. Keelekümblus. <https://www.innove.ee/oppevara-ja-metoodikad/keelekumblus/>; Vaadatud 27.05.2019.

INSA = Integratsiooni Sihtasutus; <https://www.integratsioon.ee/>. Vaadatud 23.02.2019.

INSA aastaaruanded = Integratsiooni Sihtasutus. Aastaaruanded 21.06.2018; <https://www.integratsioon.ee/aastaaruanded>. Vaadatud 25.05.2019.

INSA põhikiri = Integratsiooni Sihtasutus. Põhikiri; <https://www.integratsioon.ee/pohikiri>. Vaadatud 04.05.2019.

Isakov = Исаков, С.Г. 2008. Путь длиною в тысячу лет. История культуры. Часть I. Таллин: INGRI.

Jufereva, Maria 2018. Maria Jufereva: vene noor oskab tantsida kaerajaani, kuid ei tea, kes on Ott Lepland. – Postimees. 24.07.2018; <https://arvamus.postimees.ee/5909723/maria-jufereva-vene-noor-oskab-tantsida-kaerajaani-kuid-ei-tea-kes-on-ott-lepland>. Vaadatud 25.05.2019.

Kaldur jt 2017 = Kaldur, Kristjan, Raivo Vetik, Laura Kirss, Kats Kivistik, Külliki Seppel, Kristina Kallas, Märt Masso, Kristi Anniste 2017. Eesti ühiskonna integratsiooni monitooring 2017. Tartu: Balti Uuringute Instituut. Kultuuriministeerium; <https://www.kul.ee/sites/kulminn/files/eim2017.pdf>. Vaadatud 05.05.2019

Kallas jt 2015 = Kallas, Kristina, Raivo Vetik, Jüri Kruusvall, Ellu Saar, Jelena Helemäe, Laura Kirss, Cenely Leppik, Külliki Seppel, Kats Kivistik, Pille Ubakivi-Hadachi 2015. Eesti ühiskonna lõimumismonitooring 2015. Tartu: Balti Uuringute Instituut. Kultuuriministeerium; <https://www.kul.ee/et/eesti-uhiskonna-loimumismonitooring-2015>. Vaadatud 05.05.2019

Kallas, Kristina 2018. Kristina Kallas: peab tekkima ühtne Eesti kool. – Postimees 12.07.2018; <https://arvamus.postimees.ee/4680259/kristina-kallas-peab-tekkima-uhgne-eesti-kool>. Vaadatud 24.05.2019.

Karjahärm, Toomas 2000; muudetud 2012. Rahvuslik ärkamine. Entsüklopeedia Eestist. Estonica. 08.11.2000; muudetud 03.10.2012; http://www.estonica.org/et/Ajalugu/1850-1914_%C3%84rkamisaeg/Rahvuslik_%C3%A4rkamine/. Vaadatud 25.05.2019.

Kim, Bohyun 2015. Understanding Gamification. (Library Technology Reports, kd 51, nr 2.) Chicago: American Library Association.

Kim, Young Yun 2001. Becoming Intercultural: An Integrative Theory of Communication and Cross. An Integrative Theory of Communication and Cross-Cultural Adaptation. California, Sage Publications Inc.

Kitsnik, Mare 2018. Mare Kitsnik: ühtne Eesti kool aitaks parandada inimestevahelisi suhteid ja luua ühtsemat ühiskonda. – Postimees. Arvamus 31.07.2018; <https://arvamus.postimees.ee/6012924/mare-kitsnik-uhne-eesti-kool-aitaks-parandada-inimestevahelisi-suhteid-ja-luua-uhsemat-uhiskonda>. Vaadatud 03.05.2019.

Kitsnik, Mare 2019a. Eesti keele kui teise keele õppimine: kas raske töö või kerge lõbu? – Keel ja Kirjandus nr 1-2.

Kitsnik, Mare 2019b. Täielik või osaliselt eestikeelne õpe? – Postimees.12.03.2019; <https://meieesti.postimees.ee/6542545/mare-kitsnik-taielik-voi-osaliselt-eestikeelne-ope>. Vaadatud 27.05.2019

Klaas-Lang jt 2014 = Klaas-Lang, Birute, Kristiina Praakli, Anni Peedisson, Alla Lašmanova 2014. Arvamusi ja hinnanguid riigikeele õppe korraldamise kohta vene õppekeelega koolides. Uuringu lõpparuanne. Tartu Ülikool; https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/45121/Arvamusi_ja_hinnanguid_riigikeele_oppe_korraldamise_kohta.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Vaadatud 25.05.2019.

Klaas-Lang, Birute 2019. Birute Klaas Lang: Käes on aeg teha Eesti kooli tähtsaim otsus. – Postimees. 12.03.2019; <https://meieesti.postimees.ee/6542533/birute-klaas-lang-kaes-on-aeg-teha-eesti-kooli-tahtsaim-otsus>. Vaadatud 27.05.2019.

Klaas-Lang, Birute, Kristiina Praakli 2015. Milleks mulle eesti keel? Riigikeele oskuse vajalikkusest vene koolinoorte pilgu läbi. – Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat nr 11; <http://arhiiv.rakenduslingvistika.ee/ajakirjad/index.php/aastaraamat/article/view/ERYa11.07>. Vaadatud 25.05.2019.

Klaas-Lang, Birute, Kristiina Praakli 2018. Riigikeele oskusest, kasutamisest ja väärtustamisest Soome ja Eesti muukeelsete noorte näitel. – Eesti Rakenduslingvistika Ühing. Lähivõrdlusi nr 28; <http://arhiiv.rakenduslingvistika.ee/ajakirjad/index.php/lahivordlusi/article/view/LV28.03>. Vaadatud 25.05.2019.

Kõiv, Sigrid 2018. Kristina Kallas – pronksiöö voolitud poliitik. – Postimees 10.08.2018; <https://leht.postimees.ee/6032689/kristina-kallas-pronksioo-voolitud-poliitik>. Vaadatud 25.05.2019.

Künstler, Aili 2016. Tilluke riigikeel globaalses maailmas. – Sirp. 03.06.2016; <https://www.sirp.ee/s1-artiklid/varia/tilluke-riigikeel-globaalses-maailmas/>. Vaadatud 27.05.2019.

LE2020 = Lõimumisvaldkonna arengukava „Lõimuv Eesti 2020“. Kultuuriministeerium 2014; https://www.kul.ee/sites/kulminn/files/le2020_arengukava_uuendatud_2016.pdf. Vaadatud 26.04.2019.

Leetmaa, Kadri 2016/2017. Elukoht kui lõimumise mõõdupuu: muutused keelekogukondade elukohtade eraldatuses. – Eesti inimarengu aruanne 2016/2017. Eesti rändeajastul; <https://inimareng.ee/sisseranne-ja-loimumine/elukoht-kui-loimumise-moodupuu/>. Vaadatud 25.05.2019.

Lehtonen, Jaakko. Cultural Stereotypes; <https://www.jyu.fi/viesti/verkkotuotanto/kp/vf/jaakko.shtml>. Vaadatud 25.05.2019.

Lobman, Carrie, Matthew Lundquist 2007. Unscripted Learning. Using Improv Activities Across the K-8 Curriculum. New York: Teachers College Press.

Merriam-Webster = Merriam-Webster Dictionary; <https://www.merriam-webster.com/dictionary/acculturation>. Vaadatud 25.05.2019.

Metslang jt 2013 = Metslang, Helena; Triin Kibar, Mare Kitsnik, Jevgenia Koržel, Ingrid Krall, Anastassia Zabrodskaja 2013. Kakskeelne õpe vene õppekeelega koolis. Uuringu lõpparuanne. Tallinn: Tallinna Ülikooli eesti keele ja kultuuri instituut; https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/40937/Kakskeelne_ope_vene_õppekeelega_koolis.pdf. Vaadatud 25.05.2019.

Moora, Aliise 1964. Peipsimaa etnilisest ajaloost. Ajaloolis-etnograafiline uurimus eesti-vene suhetest. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus.

Mäesalu jt 2015 = Mäesalu, Ain, Sulev Vahre, Mati Laur, Tiit Rosenberg, Allan Liim, Ago Pajur, Tõnu Tannberg 2015. Eesti ajalugu. Kronoloogia. Kolmas, parandatud ja täiendatud trükk. Tallinn: Tänapäev.

Nimmerfeldt, Gerli 2009. Identificational Integration of Second Generation Russians in Estonia. – Studies of Transition States and Societies, 1(1), 25–35; https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/36662/ssoar-stss-2009-1-nimmerfeldt-Identificational_Integration_of_Second_Generation.pdf?sequence=1.

Vaadatud 25.05.2019.

Norstat = Uuring: ühiskond toetab ühtse kooli ideed. 22.01.2019; <https://eesti200.ee/uuring-uhiskond-toetab-uhitse-kooli-ideed/>. Vaadatud 25.05.2019.

Pedaste jt 2019 = Pedaste, Margus, Laura Kirss, Mare Kitsnik 2019. Ühtne Eesti kool – visioon tuleviku Eesti koolist. RITA-RÄNNE projekt 2019; https://sisu.ut.ee/sites/default/files/ranne/files/rita_teamakokkuvote_uhtnekool_28_03_2019.pdf. Vaadatud 17.05.2019.

Pedaste, Margus, Laura Kirss 2019. Ühtne Eesti kool eesldab avatust mitmekesisuse suhtes. – Postimees. <https://meieeesti.postimees.ee/6564874/uhtne-eesti-kool-eeldab-avatust-mitmekesisuse-suhtes>. Vaadatud 25.05.2019

Petersoo, Pille, Marek Tamm 2008. Monumentaalne konflikt. Tallinn: Varrak.

PGS = Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus. – Riigi Teataja. 13.03.2019; <https://www.riigiteataja.ee/akt/113032019119>. Vaadatud 27.05.2019.

Phinney, Jean S. 1990. Ethnic Identity in Adolescents and Adults: Review of Research. – Psychological Bulletin, 108 (3), 499–514.

Phinney, Jean S., Anthony D. Ong 2007. Conceptualization and Measurement of Ethnic Identity: Current Status and Future Directions – Journal of Counseling Psychology. Vol. 54, No. 3, 271–281; <https://static1.squarespace.com/static/58daa11a6b8f5bca8f8b62fa/t/59bc44ede5dd5b51a034b618/1505510638914/phinney-ong-2007.pdf>. Vaadatud 25.05.2019.

Põder jt 20116/2017 = Põder, Kaire, Triin Lauri, Leen Rahn 2016/2017. Eesti koolisüsteemi väljakutsed: õpiedukuse erinevus erikeelsetes koolides ja sisserändajate koolivalikud. – Eesti inimarengu aruanne 2016/2017. Eesti rändeajastul; <https://inimareng.ee/sisseranne-ja-loimumine/eesti-koolisusteemi-valjakutsed/>.

Vaadatud 25.05.2019.

Päärt, Villu 2019. Nõiaring: eestlastel oma, venelastel oma Tallinn. – Postimees 18.05.2019; <https://www.postimees.ee/6686252/noiaring-eestlastel-oma-venelastel-oma-tallinn>. Vaadatud 25.05.2019.

Raag, Ilmar 2011. Kultuuritust pole olemas. – Postimees. 08.01.2011; <https://arvamus.postimees.ee/368725/ilmar-raag-kultuuritust-ei-ole-olemas>. Vaadatud 25.05.2019.

Rahvaarv 1881–2000 = Rahvaarv 1881–2000. Statistikaamet; <https://www.stat.ee/dokumendid/62869>. Vaadatud 27.05.2019.

Raud, Rein 2013. Mis on kultuur? Sissejuhatus kultuuriteooriasse. Tallinn: TLÜ Kirjastus.

Raud, Rein 2019. Mitmekultuurilisus: Teoreetiline raamistik. RITA-RÄNNE projekt: Teema kokkuvõte nr 6. Veebruar 2019; https://sisu.ut.ee/sites/default/files/ranne/files/6_tp4_teamakokkuvote_6_mitmekultuurilisus_teooretiline_raamistik_r.raud_.pdf. Vaadatud 25.05.2019.

Realo, Anu 2016/2017. Sisseränne ja lõimumine. Eesti inimarengu aruanne 2016/2017. Eesti rändeajastul; https://inimareng.ee/static_assets/pdf/EIA%202016%E2%80%932017%20L%C3%B5imumine.pdf. Vaadatud 25.05.2019.

Reek, Hanna 2012. 4. Klassi õpilaste etnilised stereotüüpsed hoiakud ja nende seosed sotsiaalsete suhetega klassis. Muukeelne laps Eesti koolis. Lõpparuanne. Analüüs 8; https://dSPACE.ut.ee/bitstream/handle/10062/40681/Keel_muukeelnelaps.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Vaadatud 25.05.2019.

Riikliku... = Riikliku programmi „Integratsioon Eesti ühiskonnas 2000-2007“ lõpphindamine 2009. Lõpparuanne; https://www.kul.ee/sites/kulminn/files/kum_riikliku_programmi_integratsioon_eesti_ühiskonnas_2000_2007_lõpphindamine.pdf. Vaadatud 04.05.2019.

RM = Ronimisministeerium; <https://www.ronimisministeerium.ee/>. Vaadatud 27.05.2019.

Rootamm-Valter jt 2018. = Rootamm-Valter, Jelena, Kristiina Kallas, Hurmet Lahi, Aleksandr Šuvalov 2018. Kuidas õppida koos? Liitgümnaasiumide õpilaste

väärtushinnangud, hoiakud ja hakkamasaamise strateegiad mitmekeelses ja mitmekultuurilises koolis. Tartu Ülikooli Narva kolledž. Haridus- ja teadusministeerium;

https://www.hm.ee/sites/default/files/uuringud/ty_liitgumnaasiumite_uuring_2018.pdf.

Vaadatud 25.05.2019.

Soll jt 2014 = Soll, Maie, Sander Salvet, Anu Masso 2014. Õppekeele roll Eesti venekeelsete õpilaste etnokultuurilise identiteedi kujunemisel. – Eesti Haridusteaduste Ajakiri, nr 2(2), 200–236.

Spolin, Viola 1986. Theater Games for the Classroom. A Teacher's Handbook. Evanston, Illinois: Northwestern University Press.

STAT 2011 = Eestis elab 142 rahvuse esindajaid. – Eesti Statistikaamet; <https://www.stat.ee/pressiteade-2011-116>. Vaadatud 18.04.2019.

STAT 2013 = REL 2011: Kolmveerand elanikest on põliselanikud. – Eesti Statistikaamet; <https://www.stat.ee/pressiteade-2013-080>. Vaadatud 19.04.2019.

STAT andmebaas: RL0428 = Statistikaameti andmebaas; <http://andmebaas.stat.ee/Index.aspx?lang=et&DataSetCode=RL0428#>. Vaadatud 19.04.2019.

STAT andmebaas: RL0528 = Statistikaameti andmebaas; <http://andmebaas.stat.ee/Index.aspx?lang=et&DataSetCode=RL0528#>

STAT andmebaas: RV0222U = Statistikaameti andmebaas; <http://andmebaas.stat.ee/Index.aspx?DataSetCode=RV0222U>. Vaadatud 29.04.2019.

Stephen, Walter G. 2014. Intergroup Anxiety: Theory, research and Practice. – Personality and Social Psychology Review 2014, Vol. 18(3) 239–255.

Sutrop, Margit 2019. Kas oleme valmis minema üle eestikeelsele koolile? – Õpetajate Leht. 08.02.2019. <http://opleht.ee/2019/02/kas-oleme-valmis-minema-ule-eestikeelsele-koolile/>. Vaadatud 03.05.2019.

Sõnaveeb = Eesti keele sõnaraamat 2019; <https://sonaveeb.ee>. Vaadatud 05.05.2019.

Tajfel, Henri 1981. Human Groups and Social Categories. Cambridge University Press;

<http://class.guilford.edu/psci/mrosales/race/Human%20Groups%20and%20Social%20%20Categories.pdf>. Vaadatud 25.05.2019.

Tamm jt 2018 = Tamm, Marek, Rein Raud, Martin Ehala, Raivo Vetik 2018. Mitmekultuurilise Eesti ühiskonna ja lõimumise kontseptuaalsed alused. RITA-RÄNNE projekt: Teema kokkuvõte nr 2 juuni 2018; https://sisu.ut.ee/sites/default/files/ranne/files/teemakokkuvote_2_mitmekultuuriline_uhiskond_loplik.pdf. Vaadatud 25.05.2019.

Tamm, Marek 2018. Rahvuste tegemine. Humanitaarteaduslik vaade. – Keel ja Kirjandus nr 1-2; <http://kjk.eki.ee/en/issues/2018/1-2/1009>. Vaadatud 25.05.2019.

Tammaru jt 2016/2017 = Tammaru, Tiit, Kristina Kallas, Raul Eamets 2016/2017. Põhisõnumid. Eesti rändeajastul. Eesti inimarengu aruanne 2016/2017. Eesti rändeajastul. <https://inimareng.ee/pohisonumid-eesti-randeajastul/>. Vaadatud 27.05.2019

Tammaru, Tiit, Raul Eamets 2015. Ühtne haridussüsteem teeb rikkaks. – Äripäev 30.11.2015; <https://www.aripaev.ee/arvamused/2015/11/30/tiit-tammaru-raul-eamets-uhgne-haridussusteem-teeb-rikkaks>. Vaadatud 25.05.2019.

Tomusk, Ilmar 2019. Vene kooli üleminekust eesti õppekeelele – Õiguskeel 2019,1; https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/ilmar_tomusk_vene_kooli_uleminekust_ees_ti_oppekeelele.pdf. Vaadatud 25.05.2019.

Trujevtseva, Svetlana 2013. Gümnaasitide etnilised hoiakud vene õppekeelega koolis. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool; https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/31568/trujevtseva_svetlana.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Vaadatud 25.05.2019.

UT terminoloogiaveeb = Käitumis-, sotsiaal- ja terviseteaduste doktorikooli terminoloogiaveeb. Tartu Ülikool; <http://www.doktorikool.ut.ee/kstt/term/ET/kategooriad/riigiteadused/nation>. Vaadatud 29.04.2019.

Vahtre, Lauri 2005. Eesti rahva lugu. Tallinn: Kirjastus Ilo.

Vahtre, Lauri 2010. Eesti ajalugu vene õppekeelega gümnaasiumile. Esmatrükk. Tallinn: TEA Kirjastus.

Vahtre, Lauri 2016. Lauri Vahtre: kust eestlased tulevad. – Postimees. Arvamus 22.03.2016; <https://arvamus.postimees.ee/3627999/lauri-vahtre-kust-eestlased-tulevad>. Vaadatud 05.05.2019.

Valk, Aune. Eestlaste, Eesti venelaste ja Rootsi eestlaste identiteedist. Eestimaa Rahvuste Ühendus; <http://www.nationalities.ee/EST/Artiklid/eestid.html>. Vaadatud 25.05.2019.

Vihalemm, Triin 2016/2017. Meedia roll rändes ja lõimumises – Eesti inimarengu aruanne 2016/2017; <https://inimareng.ee/sisseranne-ja-loimumine/meedia-roll-randes-ja-loimumises/>. Vaadatud 25.05.2019.

Vähemusrahvused... = Vähemusrahvused ja nende kultuuritegevus; <https://www.eesti.ee/et/kultuur-sport-ja-vaba-aeg/kultuur/vaehemusrahvused-ja-nende-kultuuritegevus/>. Vaadatud 25.05.2019.

Välisränne... = Välisränne riikide järgi. Statistikaamet. 9.05.2019; <https://www.stat.ee/34275>. Vaadatud 27.05.2019.

Zetterberg, Seppo 2009. Eesti ajalugu. Tallinn: Tänapäev.

Влияние сотрудничественной геймификации на позицию эстонской и эстонско-русской молодежи друг к другу. Резюме.

Наибольшими национальными группами Эстонской Республики являются эстонцы – коренное население и русские – наибольшее национальное меньшинство. На момент 2018-го года в Эстонии проживало примерно 69% эстонцев и 25% русских. (STAT andmebaas: RV0222U) Русские живут на территории Эстонии давно, на побережье Чудского озера примерно с 12-го века (Moora 1964). После 1940-го года эмигрировало в Эстонию много русских. Если в 1922–1934гг. русских в Эстонии было около 8%, то в 1959г. русских было уже 20%, а в 1989г. примерно 30%. (STAT 2011)

После восстановления независимости Эстонии началась активная интеграция русского населения. На данный момент интегрированием русскоязычного населения в Эстонии занимаются уже более 20 лет, однако до сих пор эстонцы и русские живут в разных районах, работают в разных коллективах, проводят свое свободное время порознь. Кроме того, наблюдается следующая тенденция: эстоноговорящее население занимает более высокие посты, как в государственном секторе, так и в частном; имеет больший достаток, нежели русскоговорящее население. (Leetmaa 2016/2017; Tammaru, Eamets 2015; Realo 2016/2017; Päärt 2019)

Интеграция – одна из стратегий адаптации, при которой люди сохраняют свою культуру, при этом заинтересованы в общении с другой культурой. С позиции государства, используется стратегия интеграции для достижения единого многонационального общества. (Berry 2011: 2–5) Для успешной интеграции необходимы не только знание языка, но и контакты между двумя национальными группами, общие ценности, воспоминания (Tamm 2018; Ehala 2019; Vahtre 2016). В Эстонии жизнь в одном государстве, но в разных, параллельных мирах, начинается со школы. На данный момент учатся русские и эстонцы в разных школах и пересекаются редко. (Realo 2016/2017). Ученые, занимающиеся проектом RITA-RÄNNE, работают над концепцией единой школы Эстонии, где бы учились все дети, вне зависимости от родного языка и культурного фона. В

единой школе Эстонии все учатся вместе, в основном на эстонском языке, что поддерживает формирование Эстонского государственного идентитета, при этом ценится культурная идентичность всех учеников. (Pedaste jt 2019)

На сегодняшний день в Эстонии уже есть объединенные школы (в Йыхви, Пярну, Палдиски, Валга, Кехра и др). Обратная связь от администраций школ в основном позитивная (Rootamm-Valter jt 2018) и по результатам опроса, большинство населения Эстонии, как эстонцы (70%), так и русские (53%) убеждено, что единая школа Эстонии была бы полезна для интеграции населения Эстонии (Norstat 2019). Однако, все новое устаревает и есть те, кто боится изменений. Русские боятся, что с приходом эстоноязычного обучения, они потеряют свой язык и культуру (Tomusk 2019), что плохое знание эстонского языка может быть препятствием для получения лучшего образования (Metslang jt 2013). Эстонцы тоже допускают, что единая Эстонская школа может иметь плохое влияние. Для них важно, чтобы в единой школе училось большинство эстонцев, примерно три четверти (Kallas 2018). Кроме того, одним из препятствий на пути успешной интеграции может быть негативная позиция эстонцев по отношению к русским (Reek 2012).

Однако, не достаточно собрать людей разных национальностей под одной крышей. Чтобы люди в этой школе стали общаться, у них должна быть позитивная позиция по отношению друг к другу. Для этого их должны объединять общие позитивные воспоминания, общие ценности. Для их появления необходимы контакты между людьми разных национальностей.

Один из вариантов общего времяпрепровождения, при этом изучения чего-то, знакомства друг с другом, является геймификация. Геймификация (англ. gamification) – это «использования игровых элементов в неигровом контексте» (Deterding jt 2011: 9).

Данная магистерская работа посвящена исследованию изменения позиции эстоно- и русскоязыной молодежи по отношению друг к другу во время четырех четырехдневных проектов, которые были проведены центром неформального обучения Game Club (Game Club) под руководством креативного директора Алексея Разина, при поддержке фонда интеграции (INSA). Главные принципы

проекта были такими: использование интересных для молодежи игр, абсолютное исключение игр на конкуренцию, подчеркивание равенства между участниками, уменьшение тревоги у участников, динамика игр от простых к сложным, смешение групп.

В работе были поставлены два вопроса:

1. Какова позиция у эстонской и русской молодежи в отношении общения друг с другом и в отношении особенностям друг друга?
2. Как позиция молодежи поменялась к концу четырехдневного проекта на сотрудническую геймификацию?

Поставлены две гипотезы:

1. Контакты молодежи редки и по этой причине позиция по отношению друг к другу нейтральна или скорее негативна и осторожна.
2. К концу проекта позиция молодежи по отношению друг к другу стала более позитивной.

В проекте участвовало всего 80 человек: 40 эстонцев и 40 русских. В каждом проекте принимало участие 10 эстонцев и 10 русских. В начале и в конце проекта каждый участник получил анкету на своем родном языке (русском или эстонском). Анкеты в начале и в конце проекта были почти идентичны, в каждой было 13 пунктов: вопросы с вариантами ответа 1 – точно нет, 2 – скорее нет, 3 – может быть, 4 – скорее да, 5 – точно да; вопросами, где каждый мог написать свой ответ сам (какими словами описать человека другой национальности и что тебя удивило); и местом, где нужно было нарисовать эстонца и русского. Кроме того, спрашивалось в начале, как часто участники общаются с людьми другой национальной группы и нашли ли они к концу проекта себе друга или хорошего знакомого.

Из данного исследования можно сделать вывод, что гипотезы частично подтвердились. Молодежь действительно мало общается с представителями другой национальной группы, не чаще пары раз в неделю. Позиция эстонцев по отношению к русским была нейтральной или осторожной, но не негативной. Позиция русских по отношению к эстонцам была до проекта скорее позитивной. К концу проекта все позиции стали позитивнее, особенно увеличилось желание

общаться друг с другом. Позиция по отношению к знанию языка и культуры другой национальной группы была уже до проекта позитивной, но стала еще позитивнее. Самая негативная позиция была у молодежи связана с вопросом об отношениях с человеком другой национальной группы. Молодежь предпочитает встречаться с представителями своей национальной группы.

Поскольку позиция молодежи к концу проекта стала позитивнее по отношению ко всем аспектам, можно сказать, что использование сотруднической геймификации может помочь в процессе интеграции. При помощи таких проектов возможно создать позитивные воспоминания и чувства сплоченности, что очень важно для процесса интегрирования. Стоит использовать такие проекты для сплочения русского и эстонского населения Эстонии, т.к. с помощью подобных проектов можно уменьшить количество стереотипов и улучшить позицию молодежи из разных национальных групп по отношению друг к другу.

LISAD

Lisa 1. Intervjuu Aleksei Raziniga

Jekaterina Petuhhova: Расскажите немного, как начался вообще этот проект, EST-RUS sõprus?

Aleksei Razin: Насколько подробно и с чего нужно начинать?

J.P.: Ну, вообще, может быть, как появилась идея, коротко.

A.R.: Значит, как появилась идея. Во-первых, мы преподаем русский и эстонский язык для взрослых и для детей. Во-вторых, мы работаем и в русских и в эстонских школах, где проводим игры, развивающие общие компетенции. И первый такой похожий EST-RUS Space был лет, наверное, пять назад, когда мы просто в одну из русских школ пригласили эстоноязычных ребят. Провели в формате двух часов, это понравилось. Потом формат EST-RUS Space у нас проходит в самом центре. Поскольку у нас есть взрослые люди, которые изучают русский и эстонский язык, то периодически, раз в два месяца, эти группы собираются вместе и взаимообучаются, т. е. обучают друг друга.

J.P.: Это для взрослых, да?

A.R.: Это для взрослых, да. И на базе этого опыта возникла идея сделать такой проект. На самом деле, это не первый проект, это уже второй. В прошлом году у нас был похожий проект, состоящий тоже из четырех дней.

J.P.: А вот как раз про это время. Почему вы решили сделать именно четыре дня, есть какая-то причина?

A.R.: Логика наша была в том, что это должны были быть рабочие дни и поскольку детям часто сложно уйти из школы, то мы хотели, чтобы один день все-таки они провели у себя в школе, разобрались со своими делами, то есть, желательно, чтобы, например, понедельник у них был свободен. Вторая причина, стратегическая, в том, что, поскольку у нас проект начинался именно в Game Club'е, многие здесь не были, то нам проще было бы начинать со вторника. В воскресенье ребята еще такие домашние, их немножко сложно сориентировать. Третья причина в том, что нам надо было организовать определенное погружение, чем дольше, тем лучше. И если в прошлом году мы делали тоже четыре дня. Первый день мы начинали здесь, в центре неформального обучения, мы всех друг

с другом знакомили, «ломали лед». Это была наша основная задача. Главное, чтобы все были не дома, все были в одинаковых условиях, как русскоязычные участники, так и эстоноязычные. Второй момент в том, что во второй день мы ехали в русскую либо в эстонскую школу, проводили там целый день. В третий день ехали тоже в русскую либо в эстонскую школу. Затем у нас была неформальная часть на скалодроме. Но по обратной связи мы поняли, что в школах ребятам было по тем или иным причинам не так интересно, по той причине, что местами, может быть, была не такая сильная подготовка... и мы решили тогда в новом проекте сократить пребывание в школе по полу дня, чтобы у школ не была тоже не такая большая нагрузка в плане участия в проекте. Действительно, может быть, сложно организовать целый день. Вот, пускай они сделают только самое интересное. Ну, собственно, динамика была в этот раз в чем? В том, что они *участники* пришли в первый день, никого не знают, ничего не знают, знакомятся, понимают, что все очень хорошо. Во второй день они уже приходят в знакомое место, им уже гораздо спокойнее, в том числе потому, что тут висят какие-то материалы с прошлого дня и так далее. В третий день они едут в школу, непосредственно, абсолютно на равных условиях: и в одну и в другую. В четвертый день мы полдня работаем здесь, подводим итоги и последняя часть уже абсолютно неформальная, такая – просто веселье. Изначально это был именно Ronimismisteerium, скалодром, потому что мы хотели, чтобы они друг друга немножко страховали, чтобы друг другу помогали. Для многих детей, конечно, это было... многие из них посещали это место впервые. Интересно оказаться вместе теперь, одной группой, в каком-то новом пространстве, как будто они вернулись в первый день проекта, только теперь они уже друзья-знакомые.

J.P.: Может быть, в двух словах, какова вообще цель проекта и насколько вы ее достигли к концу проекта?

A.R.: Ну, насколько мы ее достигли, судить можете вы в результате исследования. Это, конечно, уникальный проект, я считаю, в том числе благодаря вашему участию, потому что неформальные методы трудноизмеряемы. Это не математика, не физика, когда ты ввел один текст, таблицу умножения, заставил выучить и потом проверил – выучил или не выучил. Неформальные методы более

глобальные, более психологические, они больше внутри находятся, есть какое-то влияние сейчас, есть какое-то влияние краткосрочное или долгосрочное. Конечно, было бы здорово повторить это же исследование еще через какое-то время, насколько эти вещи остались у них в памяти. По нашей обратной связи, в том числе, по тем рисункам, которые я видел (мы сделали четыре проекта, эти проекты я сравнивал, я их проводил непосредственно сам), я видел эту динамику по картинкам. Цель была в том, чтобы в хорошем смысле слова интегрировать ребят, показать, что это возможно. Это цель такая, минимальная. При работе с той группой, которую мы приглашали (за проект у нас 80 человек, 40 с одной стороны, 40 с другой стороны) случается, что познакомились друг с другом и увидели, что они могут сотрудничать, получили какой-то новый опыт взаимодействия; потому что, как правило, когда школьники попадали к нам в помещение, у них было ощущение, что они будут соревноваться, потому что, как правило, в рамках сотрудничества школ, проводятся какие-то спортивные мероприятия: народный мяч, футбол и, с одной стороны, спорт должен объединять, мы говорим про интеграцию, с другой стороны, конечно, у них там все болеют за своих. И это такой очень непонятный для меня формат взаимодействия, когда мы вроде бы говорим, что мы вместе, но с другой стороны мы конкурируем. Поэтому сразу же на первых занятиях мы говорим о том, что мы не конкурируем и наша задача была показать, что можно быть вместе и можно быть на равных. Это одна из причин, почему буквально первое время мы сначала говорим на двух языках и потом мы проводим обучение русскому языку. Там есть какие-то очень простые, примитивные, скажем так, игры, для того, чтобы русскоязычные ребята смогли выдохнуть и понять, что эти ребята тоже ошибаются, тоже говорят неправильно, может не все понимают. Это очень важный был момент, потому что в обычных, классических проектах все на эстонском, эстоноязычные участники кайфуют, они все понимают, им все понятно, они чувствуют себя как рыба в воде, а русские немножко так зажимаются. И когда само начало, они видят, как эстоноязычные ребята спокойно относятся к тому, что они говорят по-русски, это очень сильно расслабляет. Это был тоже один важный момент, об этом тоже ребята говорили в обратной связи:

«я расслабился, я понял, что русский язык важен, эстонский язык важен». Мы особо подчеркивали, что мы могли бы сделать и на русском этот проект, но поскольку мы хотели, чтобы ребята русскоязычные большую пользу получили, то мы его сделали нацеленным все-таки на развитие эстонского языка. И глобальная цель – это, конечно, зафиксировать методы, в том числе, при помощи Вашего исследования и показать, что в принципе, такие проекты можно делать, они технологичные, это не raketiteadus, как говорится. Это не стоит дорого, просто есть определенная последовательность действий, которые приводят в общей неформальной парадигме обучения к конкретному измеряемому результату, то есть «если вы проведете эти-эти игры в таком порядке, то вы получите такой-то результат». И мы бы хотели, конечно, с помощью Вашего исследования, может быть, в какой-то момент издать какое-то пособие, о том, как проводить такие проекты для других учителей, у которых, например, такого опыта еще нет. Я думаю, что в дальнейшем таких проектов будет больше.

J.P.: Вы немножко начали говорить про игры и их последовательность, может быть, в двух словах /расскажите/, что важно, какие игры обязательно проводить в первый – во второй день, можно ли во время проекта менять какую-то последовательность, как это исходит из группы и так далее.

A.R.: Значит, первое и самое важное правило - это не использовать игры на конкуренцию. Игры можно делить по разному принципу: это игры на сотрудничество или на конкуренцию. Поскольку конкуренции у нас в обществе, в целом, много и поскольку, я сказал, что школы взаимодействуют друг с другом именно на базе конкуренции, мы эти игры вообще убрали. Это первый момент. Второй момент, что нужно начинать по чуть-чуть. Ребята приходят и сначала пишут свои имена, проходят игры, где движения больше, чем слов, где один какой-то возглас имеет очень большое значение и все понимают, что все справятся с этим. Затем, как я сказал, очень важно... поскольку в таких проектах есть определенное сопротивление, понятное абсолютно, со стороны русскоязычных участников, в том числе (потому что, когда ты что-то насаждаешь, это всегда порождает ответную реакцию), нам очень важно было подчеркнуть, именно в начале, это наша такая фишка, я считаю, что это очень классная находка

- начинать с русского языка. Это очень неожиданно для всех, потому что все думают: «Все, сейчас все по-эстонски». Но ребята слышат родную речь, и они понимают, что ведущие говорят по-русски тоже. И они расслабляются. И в этот момент расслабления начинают происходить чудеса. В первый день - это, действительно, самый главный процесс, это «разбитие льда», это творчество, это простые, даже в чем-то примитивные действия, но с пониманием того, что ребята их впервые делают в смешанной среде. Второй день - это уже игры на взаимодействие – это командные вещи. Это смешанные команды, либо это большая команда. В идеале это, действительно, такая одна большая команда, где им нужно справиться совместно с одной какой-то глобальной задачей, где они либо все проигрывают (но проигрывают в этой системе игры), либо все выигрывают. И тогда они могут разделить общую радость или горечь поражения. Ну, третий день проходит в школах. Четвертый день - это еще более серьезные игры, в том числе, на обсуждение каких-то стереотипов. Затем fun - это совместное веселье, какое-то совместное время препровождения, где мы, на самом деле, практически уже их не контролируем. Мы даже просто идем по улице, мы видим, что они идут уже в смешанных группах, могут спокойно общаться, когда ребята прощаются после проекта, онижимают руки, говорят «увидимся», обмениваются контактами и так далее.

J.P.: Вы сказали, что один день они полностью проводят в школах. Проводите ли вы какой-то подготовительный курс для учителей или тех людей, которые организуют этот день в школе?

A.R.: В школах мы работаем с проверенными партнерами. В многих школах, где ребята были, я проводил обучение до этого. Перед началом проекта школы присылают описание того, что там будет происходить у них. К сожалению, не все может идти по плану по разным причинам, начиная с замен, болезней, помещений и так далее. То есть наша идея в том, что все-таки надо доверять партнерам по проекту, отдав им полдня. По большому счету, у многих школ есть опыт принятия гостей – либо зарубежных, либо из других школ, у них есть определенный готовый алгоритм. Я знаю, что в некоторых школах школьники сами это проводили. Это было даже еще лучше, то есть они были главными инициаторами.

Ж.Р.: Сами участники или кто-то другой?

А.Р.: Сами участники брали инициативу. В Кейлаской гимназии, например. Просто там у учителей не было времени, а дети сказали: «Окей, мы хотим участвовать в проекте, мы сами сделаем».

Ж.Р.: По какому принципу выбираются школы?

А.Р.: Ну, понятно, что наша задача была сделать комплекты из русских и эстонских школ. Это первый принцип. Второй принцип в том, что нам проще было работать с теми школами, с которыми мы знакомы уже. Скажем так, что некоторые эстонские школы отказывались от участия в этом проекте, по одной из причин, что мы не можем в этот проект взять целый класс, мы берем пол класса. И если пол класса отсутствует четыре дня, то там есть определенные сложности с программой. Потом ребята каким-то образом должны это отрабатывать, что называется. Но сейчас условия стали лучше, потому что в прошлом году условие было таким, что соотношение русских и эстонских школьников должно было быть 1/3 к 2/3. То есть, соответственно, было 5-6 эстоноязычных участников, остальные были русскоязычные. Это были условия проекта, не могу сказать, что я с ними согласен. В этот раз, мне показалось, что это было более интересно, потому что ребят было одинаковое количество. Естественно, хотелось привлечь такие более периферийные школы, как Маардуская гимназия, где я учился, и Кейлаская гимназия, где ребята тоже в Таллинне не так часто бывают. Но сейчас, кстати, эти кейлаские ребята к нам приходили уже просто на занятия, на наш кружок в субботу. Они пришли, с удовольствием поучаствовали. Чувствовалось, что они так очень положительно заряжены, с удовольствием пришли, сказали, что «мы еще к вам придем».

Ж.Р.: Про количество участников тоже, сейчас их было одинаковое количество, 10 и 10...

А.Р.: Это условия проекта.

Ж.Р.: А в прошлом году это было...

А.Р.: Там как-то было так, что их было 14 и 6.

Ж.Р.: А возраст участников?

А.Р.: Он был продиктован в проекте, если не ошибаюсь.

J.P.: Как Вам кажется, чем отличаются эстонцы от русских и как это учитывается или не учитывается во время проекта?

A.R.: На самом деле, в этот раз были четыре группы, они все были разные. Отличаются ли русские от эстонцев... какой состав группы будет, там все очень индивидуально, начиная с соотношения мальчиков и девочек в группе. В одной из групп было больше эстонских парней таких, здоровых, а зато в русской группе было полно девчонок, наоборот. Им было достаточно комфортно, потом. В начале, конечно, наоборот, не очень комфортно. Я бы сказал, что отличие в том, что... «в чем отличие, в чем сходство?» это такой вопрос, он такой больше философский. Если мы говорим про какую-то общую часть отличия в контексте обучения, то, я бы сказал, что, во-первых, эстоноязычные ученики больше привыкли к неформальным методам. Для русскоязычных ребят это вообще что-то новое и они это открывают на неродном языке. Это первый момент. Все-таки, русскоязычные школы, как мне кажется, остались более формальными. Второй момент в том, что все-таки для русскоязычных ребят здесь нагрузка больше, потому что они должны говорить на неродном языке. И мы должны этому уделять отдельное внимание. Здесь возникает вопрос, кого отправляет школа. Школы к этому тоже очень по-разному подходят. Кто-то отправляет учеников и считает, что этот проект – это премирование – «это за то, что ты хорошо учишься, мы знаем, что ты справишься». Они отправляют т.н. лучших учеников, у которых нет проблем. Какие-то школы, наоборот, подходят по принципу: «тебе это больше нужно, ты, наоборот, знаешь слабо, поэтому иди». И, опять-таки, и тот и тот вариант имеет право на существование. И с теми, и с теми ребятами можно работать. С точки зрения участия в проекте, инициативы, здесь абсолютно никакой разницы нет. Что касается эмоциональности, то русскоязычные ребята в чем-то возможно более эмоциональны, более эмоционально реагируют на какие-то совместные поражения или, наоборот, победы. Вот здесь очень классно - идет интеграция между русской или русскоязычной эмоциональностью, если можно так выразиться, и эстоноязычной или эстонской логикой и холодностью. Когда эти две стихии встречаются, то получается такая очень классная смесь!

Получается, принимают решения по-эстонски, а радуются по-русски. Мне кажется, это очень классное сочетание.

J.P.: Ну и, наверное, последний вопрос: как Вы думаете, какое будущее у этого проекта? Вы немножко рассказали про то, что Вы хотите сделать какое-то пособие. Как Вам кажется, это останется такой же формат - 4 дня, те же школьники, или как-то что-то поменяется?

A.R.: Мне кажется, что этот формат эффективный. Есть проекты, которые делаются за городом, с ночевками, и так далее. Эти проекты тоже имеют место быть. Но когда мы находимся в городе, то в таком случае, мне кажется, это происходит более, скажем, плавно, без отрыва от такой большой реальности. Ведь у ребят тренировки какие-то и так далее, они могут спокойно это время провести здесь у нас, и потом поехать домой, сделать свои необходимые дела и потренироваться. Мне кажется, формат четырех дней хорош с точки зрения погружения. Мы видим эту динамику четырех дней. Я думаю, что, на самом деле, таких проектов должно быть больше. Сейчас идет разговор о том, чтобы делать эстонско-русские школы. Да, у нас есть проект Avatud Kool, но у них пока нет таких взрослых ребят, с которыми мы занимались. Но, в целом, такое совместное обучение чему-либо на русском либо на эстонском... то есть, языки так учить можно – сто процентов. Это просто очень логичный ход, скажем так. Меня, как педагога /радует/, когда мы видим, как взрослые радуются этим EST-RUS Space'm, встречаю, когда они друг другу помогают. Мы живем в таких условиях, когда для того, что чтобы получить... язык, он связан с общением, в первую очередь. У нас есть возможность. Если мы учим какой-нибудь испанский язык, то нам сложно, действительно, найти этих 10 испанцев, которые бы стали с нами разговаривать. Но найти русскоязычных людей и эстоноязычных людей достаточно просто, чтобы организовать беседу тет-а-тет. Потому что язык – это про общение и про стереотипы. Стереотипы, на самом деле, существовали в начале проекта у обеих сторон, как это показала, опять-таки, практика. Да, и у эстоноязычных людей были определенные опасения, у русскоязычных ребят были определенные опасения. Ну и, конечно, меня радует то, что наш проект, в том числе при помощи Вашего исследования, такого, скажем, серьезного... я не знаю,

кто-то проводил ли такие исследования или нет? То есть делается проект и потом он просто закрывается. Но это очень классная попытка исследовать определенным эмпирическим способом неформальные методы. Я считаю, что это может быть очень классный аргумент в пользу того, что таких проектов было больше. Потому что, как правило, контраргумент тех людей, которые не хотят этим заниматься, именно в измеримости: «Я их посажу читать текст, потом могу спросить. А как я измерю то, что они просто побывали вместе?». Надеюсь, что у Вас это получится.

Lisa 2. Kolmanda projekti päevik

1. Päev

- Registreerimine. Noored kogunevad Game Clubi õppeklassi, leiavad endale mugava koha, kuhu istuda. Ruumi keskel seisab laud maalriteibi tükkidega ja markeritega. Iga osaleja kirjutab ühele teibitükile oma nime. Kui kõik on kogunenud, pannakse nimesildid rinda, nii et kõik neid näeksid.
- Küsimustik. Noored istuvad ringis ja saavad minu küsimustiku. Täitmiseks antakse aega niipalju kui vaja.
- Reeglid. Lepitakse kokku reeglid, mida illustreerivad kolm plakatit seinal: ole normaalne inimene (kõik saavad sellest aru); tee nii, et kõigil siin olijatel oleks hea (kui kellelegi miski ei sobi, võib anda märku); juhendaja kasutab rühmatööde ja mängude lõpetamiseks või tähelepanu äratamiseks kellukest.
- Mäng „Как дела?“. Esimene mäng toimub vene keeles. Mängijad istuvad ringis toolide peal. Mängu juht (juhendaja) kirjutab tahvlile sõnad „хорошо“, „плохо“, „нормально“. Mängu juht pöörduv ühe mängija poole ja küsib näiteks „Стен, как дела?“. Mängija peab valima kolme vastuse vahel ja teised peavad tähelepanelikult kuulama. Kui mängija vastab „хорошо“, peavad kõik mängijad vahetama kohad; kui mängija vastab „плохо“, vahetavad kohad vaid selle mängija kaks naabrit (paremalt ja vasakult); kui mängija vastab „нормально“, peavad kõik tarduma.

- Eesti keel. Juhendaja selgitab, et meil on tegu integratsiooniprojektiga ja selle projekti raames räägime me põhiliselt eesti keeles, kuigi leidub ka venekeelseid tegevusi, nagu eelmine mäng.
- Mäng „Привет!“. See mäng toimub samuti vene keeles. Kõik osalejad tervitavad üksteist, tutvuvad, jätavad nimed meelde. Kõik mängijad käivad ruumis ringi ja tervitavad teisi osalejaid, kasutades osaleja nime, mida saab lugeda nimesildilt, näiteks „Привет, Стен!“. Kui kõik on kõiki tervitanud, katavad kõik mängijad oma nime ära nii, et paistaks vaid esimene täht. Käiakse jälle ringi ja öeldakse sama tervitus, kuid nüüd peab mängija mäletama teiste nimesid. Spikriks on vaid esimene nimetäht.
- Mäng „Evolutsioon“. Mängijad istuvad ringis. Igaüks saab endale valge paberi ja värvilise pliiatsi. Iga mängija joonistab lehele mingisuguse looma. Seejärel annavad kõik oma joonistused vasakul asuvale naabrile. Nüüd täiendavad kõik naabri joonistust, et see loom saaks elada vees. Seejärel antakse leht jälle edasi ja täiendatakse joonistust, et loom saaks elada maa all, siis kosmoses jne.
- Mäng „Tennis sõnadega“. Mängijad jagunevad paardesse. Mängivad „tennist“ (teevad liigutuse käega, nagu lööks palli) ja nimetavad mingi sõna eesti keeles. Järgmine „lööb tagasi“ ja nimetab assotsiatsiooni. Kui assotsiatsiooni ruttu ei tule, võib alustada teise teemaga.
- Mäng „Mulle meeldib“. Kõik istuvad ringis. Keegi on mängujuht, temal tooli ei ole ja ta seisab ringi keskel. Tehakse kokkulepe, et vastatakse ausalt. Mängujuht ütleb „Mulle meeldib...“ ja lisab asja või tegevuse, mis talle meeldib. Näiteks „Mulle meeldib kohvi juua“. Kõik, kellele see samuti meeldib, peavad tõusma ja ruttu kohad vahetama. Mängujuhi eesmärk on istuda kiiresti vabale toolile. Kellele tooli ei jätkunud, on järgmine mängujuht.
- „Alias“. Noored võtavad „Aliase“ kaardid ja seletavad, mis või kes on kaardi peal. Kui paariline arvas ära, võetakse järgmine kaart.
- Mäng „Kolmikud“. Noored käivad ruumis ringi, kui juhendaja ütleb „stopp“, peavad noored moodustama kolmeliikmelised rühmad koos lähedal asuvate

naabritega. Projektori abil näidatakse ekraanile pilt millestki, näiteks pürskkaevust. Rühmad peavad tegema sama kuju ja hiljem nimetama, kes või mis nad on või mis osa nad kujutavad.

- Mäng tähelepanu peale. Mängijad seisavad ringis. Ringis hakkab liikuma üks asi, mida tuleb visata kellelegi, pöördudes selle inimese poole. Seejärel lisandub veel üks asi, mida samuti visatakse, siis veel üks. Hiljem lisandub asi, mida lükatakse jalaga vasakule. Siis antakse veel üks asi käest kätte paremas suunas.
- Mäng nimede kordamiseks ja tähelepanu hoidmiseks. Mängujuht seisab ringi keskel ja ütleb kellegi nime. See, kes kuulis oma nime, peab jooksuma ringi keskele. Tema paremal asuv naaber peab panema oma käe ette nii, et mängija ei saaks ringist välja. Kui mängija, kes oma nime kuuleb, saab välja, tuleb ta ringi keskele. Kui keegi eksib, tuleb hoopis tema ringi keskele.
- Mäng „Antimaffia“. Kaks mängijat lähevad uksest välja. Kuni kaks mängijat on ukse taga, peavad teised mõtlema välja salakeele, mille abil nad suhtlevad üksteisega nii, et kaks tulijat neist aru ei saa. Ruumis viibivad mängijad saavad endale kolme sorti kaarte – igaüks saab ühe kaardi. Ruumis olevate mängijate eesmärk on mängu ajal salakeeles suheldes välja selgitada, milliseid kaarte on kõige rohkem ning panna need kaardid ruumi keskele. Kaks tulijat jälgivad seda. Kui kaardid on valitud ja pandud ruumi keskele, saavad sõna kaks tulijat, kes võivad arvata, mis kaardid seal on ja millist salakeelt kasutati. Kui vaatlejad said salakeelest aru ja arvasid ära, mis kaardid on keskel, võidavad nemad. Kui nad ära ei arva ning ruumi keskel on vaid need kaardid, mida oli kõige rohkem (ühtegi teist kaarti olla ei või), on võitnud salakeele väljamõelnud mängijad.
- Mäng „Kivi-paber-käärid“. Noored mängivad mängu „Kivi-paber-käärid“, kujutades neid mitte käega, vaid terve kehaga.
- Mäng nimede kordamiseks ja tähelepanu hoidmiseks. Mängijad seisavad ringis, mängujuht seisab ringi keskel. Õpitakse ära rollid – röster, gorilla, elevant, mikser, bänd. Iga rolli jaoks on mõeldud seda kujutav tegevus (näiteks röstri kujundamiseks on üks mängija saia rollis, temast paremal ja

vasakul asuvad naabrid võtavad kätest kinni nii, et „sai“ jääb nende käte vahele. „Sai“ peab välja hüppama ja tegema vastavat häält). Iga rolli kujutamises osalevad kolm inimest: inimene, kelle poole pöördub mängujuht ning tema parem ja vasak naaber.

2. Päev

- Mäng „Как дела?“. Eelmise päeva sõnadele lisanduvad „отлично“ (mängijad istuvad ühe tooli võrra edasi) ja „не очень“ (mängijad istuvad korraks põrandale).
- Mäng „Tervitus“. Noored käivad ruumis ringi ja tervitavad üksteist. Alguses tervitatakse üksteist parema käega, nagu tavaliselt. Siis ütleb mängu juht, et nüüd tuleb tervitada üksteist vasaku jala põlvega, siis parema käe küünarnukiga jne.
- Mäng „Kollektiivne portree“. Mängijad istuvad ringis. Iga mängija saab valge lehe ja värvilise pliiatsi ning kirjutab lehe alumisele äärele oma nime. Mängijad vahetavad omavahel lehti, joonistavad saadud lehele pea. Siis vahetavad jälle ja joonistavad silmad jne. Lõpus volditakse lehe äär nii, et poleks näha nime allääres, näidatakse pilti ja arvatakse koos, kes see võiks olla.
- Mäng „Sensitiivid“. 4 mängijat läheb ukse taha, teised seisavad ringis ja võtavad käest kinni. Kuni teised mängijad on ukse taga, otsustatakse, kuhu tehakse 4 „väravat“. 4 mängijat tulevad sisse ja astuvad ringi keskele. Nende ülesanne on ära arvata, kus on värav, et ringist välja pääseda.
- Mäng „Saared“. Põrandale pannakse suured paberilehed (4 tk). Igale paberile astub 5 inimest. Mängijate ülesanne on keerata paber teisele poole nii, et keegi ei puudutaks maad väljaspool paberit. Mängijatele ei öelda, et kas nad on 4 erinevat meeskonda või üks suur meeskond. Mängu eesmärk on panna mängijaid koostööd tegema, sest igal meeskonnal eraldi on väga raske või lausa võimatu eesmärki täita, kuid koostööd tehes on eesmärgi täitmine üpris lihtne.

- Mäng „Raske kast“. Noored jagunevad paaridesse. Üks mängija mängib, et võtab maast raske kasti. Teine mängija peab sellest „kastist“ n-õ võtma erinevaid asju – kõik, mis meelde tuleb. Hiljem vahetatakse rollid.
- Mäng „Loovagentuur“. Jagunetakse neljaliikmelistesse meeskondadesse (2 eestlast ja 2 eestivenelast). Iga meeskond saab endale ühe eseme. 7 minuti jooksul peavad nad paberile panema kirja võimalikult palju tegevusi (vähemalt 12), mida EI SAA selle esemega teha. Hiljem valivad mängijad 8 huvitavamat tegevust oma nimekirjast. Järgmine ülesanne on teha esitlus (kõik peavad osalema) ning presenteerida neid tegevusi kui reklaami, mida SAAB selle esemega teha. Näiteks alguses kirjutati, et maalriteipi ei saa selga panna. Hiljem presenteeritakse seda nii: „Arvatakse, et maalriteipi ei saa selga panna, kuid meie tõestame, et saab!“ . Seejärel keegi demonstreerib või kirjeldab, kuidas seda teha (kleebib teipi riiete).
- Mäng „Pink pargis“. Mängijad istuvad poolringis, nende ees on kaks tooli, mis kujutavad pinki pargis. Mängijad peavad kujutama mingit tegevust, mis toimub pargis selle pingi peal või ümbruses. Ei tohi omavahel suhelda. Mängija tuleb, näitab midagi (nt näitleb, et istub pingil ja loeb raamatut) ja võib igal ajahetkel minna tagasi oma kohale. Igaüks võib niimoodi tulla ja midagi teha. Tekib tegevuste jada, mida võib kohata pargis ka päriselt.
- Mäng tundma õppimiseks. Mängijad saavad paari peale paberilehe, kuhu panevad kirja kõikvõimalikud küsimused, millele nad arvavad, et mängujuht vastab „ei“. Küsimus peab olema vähemalt 4. Küsimused loetakse ette, mängujuht vastab ausalt „jah“ või „ei“.
- Mäng „Tööturg“. Iga mängija võtab endale kaardi, kus on kujutatud mingi amet. Mängijad peavad pantomiimiga näitama, mis amet see on, liikuma ruumis ringi ning otsima paarilist sama ametiga. Kui paariline on leitud, peavad mängijad ruttu istuma toolile (võtma töökoha). Toole on vähem kui paare.
- Mäng „Jõhker“. Õpperuumi põrandal on märgistatud ala, mille peal hakkab toimuma mäng. Alguses on kõik mängijal väljaspool seda ala. Alal on üks tool. Tooli saab kasutada kokku kaks korda mängu jooksul (istuda, astuda

või toetuda sellele). Mängijad veeretavad kordamööda täringut. Iga täringu number tähendab mingit poosi, milles peab mängija mängualal olema. 1 – seisa ühe jala peal, 2 – tee toenglamang (*plank*), 3 – kõik hüüavad „Jõhker!“, mängija ei tohi maad kuidagi puudutada, 4 – tee torn, 5 – tee torn peaga, 6 – hüüame „Jõhker!“, ära puuduta maad. Mängijad võivad üksteisele toetuda. Kui näiteks üks inimene istub toolil ja teine inimene istub talle süle vms, siis loetakse, et tooli on kasutatud ehk puudutatud üks kord.

4. Päev

- Mäng „Leia oma nimi“. Seintele on kinnitatud paberid osalejate nimedega nii, et nimesid poleks näha. Mängijad seisavad toolidel. Eesmärk on leida ja kätte saada oma nimi. Mängijad võivad omavahel suhelda ja öelda, kus kelle nimi on, kuid ei tohi seda üksteisele anda. Võib võtta paberi, lugeda nime, öelda, kelle nimi see on ja panna see tagasi. Paberi võib endale võtta vaid see, kelle nimi seal kirjas on. Mängijad ei tohi puudutada maad ja peavad liikuma vaid toolide abil. Toole võib üksteisele ulatada, lükata jne. Ühel toolil võib korraga seista ka mitu inimest.
- Arutelu eelmisest, projekti 3. päevast. Osalejad jagavad muljeid, kuidas eelmine päev möödus (käidi vene ja eesti koolis).
- Mäng „Sõnamoodustus“. Mängijad jagunevad rühmadesse. Iga rühm mõtleb välja 10 eesti ja 10 vene sõna. Nendest sõnadest moodustatakse uued eesti-vene sõnad (näiteks „часы“ ja „sõrmus“ teevad kokku „чacosõrmus“ või „sõrmusчасы“). Kui sõnad on ühendatud, joonistatakse plakat nende sõnadega, hiljem presenteeritakse, räägitakse, millega on tegemist ja kuidas funktsioneerib jne.
- Mäng „jänku-jänku“. Mängijad seisavad ringis ja marsivad ühes rütmis. Üks inimene alustab. Ta näitab enda peale ja ütleb „jänku-jänku“, siis näitab kellegi teise peale ja ütleb „jänku-jänku“. Nüüd on selle inimese kord, kellele osutati. Kui see tegevus õnnestub juba hästi, hakkavad lisaks inimesele, kes ütleb „jänku-jänku“, tema parem ja vasak naaber ütlema „porgand-porgand“. Kui ka see tegevus õnnestub hästi, lisatakse sellele veel kõigi teiste poolt „krõmps-krõmps“.

- Mäng „Robinson Crusoe“. Jagunetakse viieliikmelistesse rühmadesse. Igale mängijale antakse Post-it paber ja pastakas. Iga mängija kirjutab paberile ühe eseme, mille ta üksikule saarele kaasa võtaks. Seejärel otsustatakse rühmas, kes on Robinson Crusoe. Nüüd peab Robinson võtma oma rühma „asjad“ kaasa saarele ja näitama teistele rühmadele. Iga mängija kujutab pantomiimiga seda asja, mille ta paberile kirjutas. Teised grupid peavad ära arvama, mis asjad Robinson kaasa võttis.
- Mäng „Minu tore päev“. Iga mängija saab endale paberi ja pliiatsid. Kõik joonistavad pildi ühest oma toredast päevast. Seejärel peavad mängijad leidma endale paarilise, jutustama oma pildist ja päevast ning kuulama ka paarilise juttu. Seejärel vahetavad paarilised pildid ja jutustavad järgmisele paarilisele pildist ja päevast, nagu see oleks juhtunud nendega, mitte projektikaaslasega. Nii vahetatakse pilte 4 korda. Nüüd istuvad kõik oma kohtadele ja jutustavad kordamööda oma viimasest pildist ja päevast. Teised peavad ära arvama, kelle päev see on.
- Mäng „kosmoselaev“. Mänguruumiks on jälle õpperuumi põrandal olev märgitud ala. See on kosmoselaev. Ühele poole on pandud kaks tooli ja nende vahele on tõmmatud pael. Kosmoselaeva põrandal on matt, millel pole mängu jaoks tähendust – see on ohutuks liikumiseks. Väljaspool kosmoselaeva on kapsel – magamiskott. Mängu süžee on selline: Maa peal levis tappev viirus ning selleks, et sellest pääseda, peavad Maa elanikud kapsliga lendama kosmoselaevale. Kapslit võib korraga kasutada üks inimene, kapsel peab olema kinni. Kapsliga saavad kõik liikuda kosmoselaevale paela pealt ning vaid kaks inimest saavad liikuda kapsliga kosmoselaevale paela alt. Tühjal kapslil liikumispiirangut ei ole. Need, kes kosmoselaeva peale said, peavad seisma kosmoselaeva piires, muidu alustatakse mängu uuesti. Kui kõik inimesed on saanud kosmoselaevale, loetakse mäng lõpetatuks ja eesmärk täidetuks.

Lisa 3. Eestikeelne küsimustik enne koostööprojekti

Olen Jekaterina Petuhhova, Tartu Ülikooli magistrant. Ma kirjutan oma magistritööd hoiakute teemal. Selleks palun sul täita alljärgnev küsimustik. Küsimustikud on anonüümsed. **ÄRA KIRJUTA KUSAGILE OMA NIME!** Andmeid analüüsitakse ja tulemused esitatakse üldistatud kujul.

Vastusevariantidega küsimuse juures pane linnuke oma vastuse juurde. Vaba vastusega küsimuse juurde kirjuta lühidalt oma vastus.

PALUN VASTA NIL, NAGU PÄRISELT ARVAD, SINU ARVAMUS LOEB!

1. Kui tihti sa suhtled igapäevaelus venelastega ja kellega sa suhtled (sugulased, sõbrad, trennikaaslased, võõrad jne)?

ei suhtle üldse harva mõned korrad nädalas iga päev

.....

2. Kui palju on sul vene rahvusest sõpru?

pole ühtegi mõned sama palju kui eestlasi enamus kõik

3. Millised on venelased sinu arvates? Kirjuta vähemalt kolm omadussõna, mis iseloomustavad venelasi.

.....

.....

.....

4. Millised on eestlased sinu arvates? Kirjuta vähemalt kolm omadussõna, mis iseloomustavad eestlasi.

.....

.....

.....

5. Kas sa sooviksid venelastega rohkem suhelda?

kindlasti ei pigem ei võib-olla pigem jah kindlasti jah

6. Kas sa sooviksid õppida koolis, kus õpivad koos eesti ja vene noored?

kindlasti ei pigem ei võib-olla pigem jah kindlasti jah

7. Kas sa tahaksid endale rohkem vene sõpru?

kindlasti ei pigem ei võib-olla pigem jah kindlasti jah

8. Kas sa sooviksid käia koos venelastega pidudel?

kindlasti ei pigem ei võib-olla pigem jah kindlasti jah

9. Kas sa sooviksid, et sinu tüdruk/poiss oleks venelane?

kindlasti ei pigem ei võib-olla pigem jah kindlasti jah

10. Kas sa sooviksid teada rohkem vene kultuurist?

kindlasti ei pigem ei võib-olla pigem jah kindlasti jah

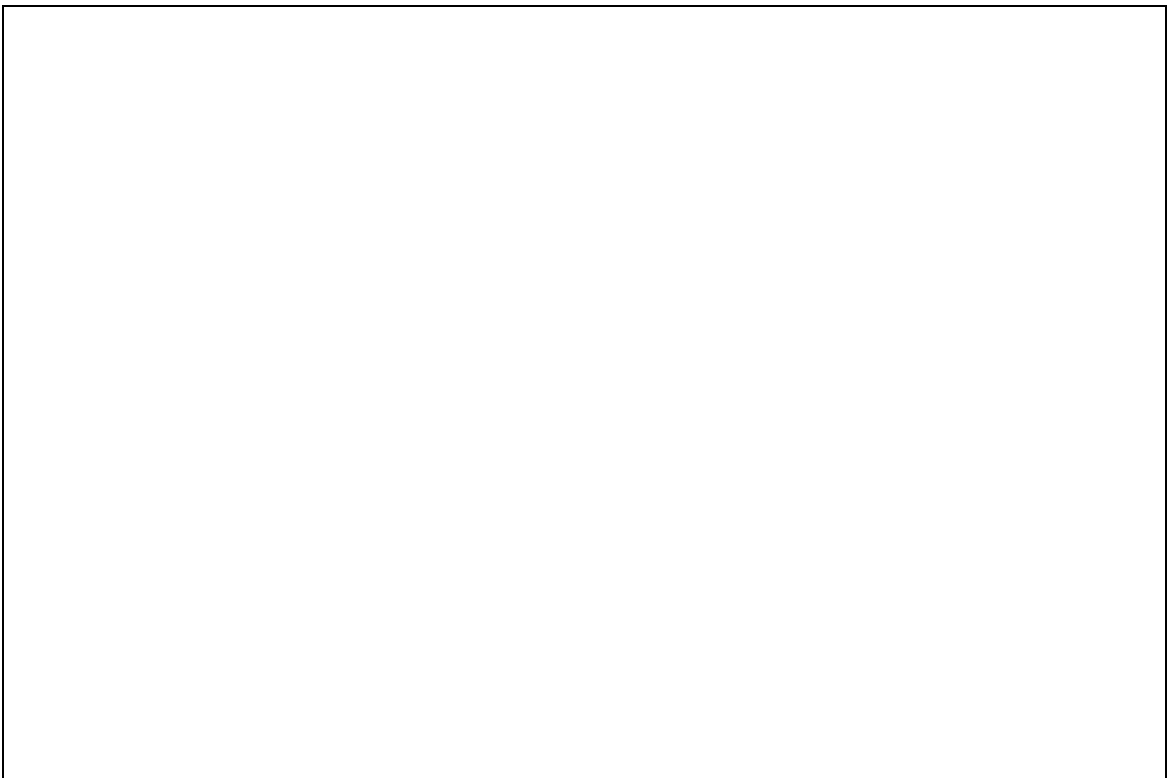
11. Kas sa sooviksid osata paremini vene keelt?

kindlasti ei pigem ei võib-olla pigem jah kindlasti jah

12. Siia võid kirjutada seletusi oma vastustele või muid mõtteid, mis sul tekkisid selle küsimustiku täitmisel.

.....
.....
.....
.....
.....

13. Joonista pilt eestlasest ja venelasest 😊

Selle pildi võib magistritöös avaldada
Suur tänu Sulle!

Lisa 4. Venekeelne küsimustik enne koostööprojekti

Я Екатерина Петухова, магистрант Тартуского Университета. Я пишу свою магистерскую работу по теме отношения/позиции. Для этого прошу тебя заполнить следующую анкету. Анкеты анонимные. НЕ ПИШИ НИКУДА СВОЕ ИМЯ! Данные будут проанализированы, и результаты будут опубликованы в обобщенном виде.

У вопросов с вариантами ответов поставь галочку к твоему ответу. У вопроса со свободным местом напиши коротко свой вариант ответа.

ПОЖАЛУЙСТА, ОТВЕЧАЙ ТАК, КАК ТЫ ДЕЙСТВИТЕЛЬНО ДУМАЕШЬ, ТВОЕ МНЕНИЕ ОЧЕНЬ ВАЖНО!

1. Как часто ты в повседневной жизни общаешься с эстонцами и с кем ты общаешься (родственники, друзья, товарищи по тренировке, чужие и т.д.)?

вообще не общаюсь редко несколько раз в неделю каждый день

.....

2. Сколько у тебя друзей эстонцев?

ни одного несколько столько же, сколько и русских большинство
все

3. Какими являются русские по твоему мнению? Напиши по крайней мере три прилагательных, описывающие русских.

.....
.....
.....

4. Какими являются эстонцы по твоему мнению? Напиши по крайней мере три прилагательных, описывающие эстонцев.

.....
.....
.....

5. Ты хотел(а) бы общаться с эстонцами больше?

точно да скорее да может быть скорее нет точно нет

6. Ты хотел(а) бы учиться в школе, где учатся вместе русские и эстонцы?

точно да скорее да может быть скорее нет точно нет

7. Ты хотел(а) бы себе больше друзей эстонцев?

точно да скорее да может быть скорее нет точно нет

8. Ты хотел(а) бы ходить на вечеринки вместе с эстонцами?

точно да скорее да может быть скорее нет точно нет

9. Ты хотел(а) бы, чтобы твой(-я) парень/девушка был(а) бы эстонцем(-кой)?

точно да скорее да может быть скорее нет точно нет

10. Ты хотел(а) бы знать больше об эстонской культуре?

точно да скорее да может быть скорее нет точно нет

11. Ты хотел(а) бы знать лучше эстонский язык?

точно да скорее да может быть скорее нет точно нет

12. Сюда можешь написать пояснения своих ответов или мысли, которые у тебя появились при заполнении этой анкеты.

.....

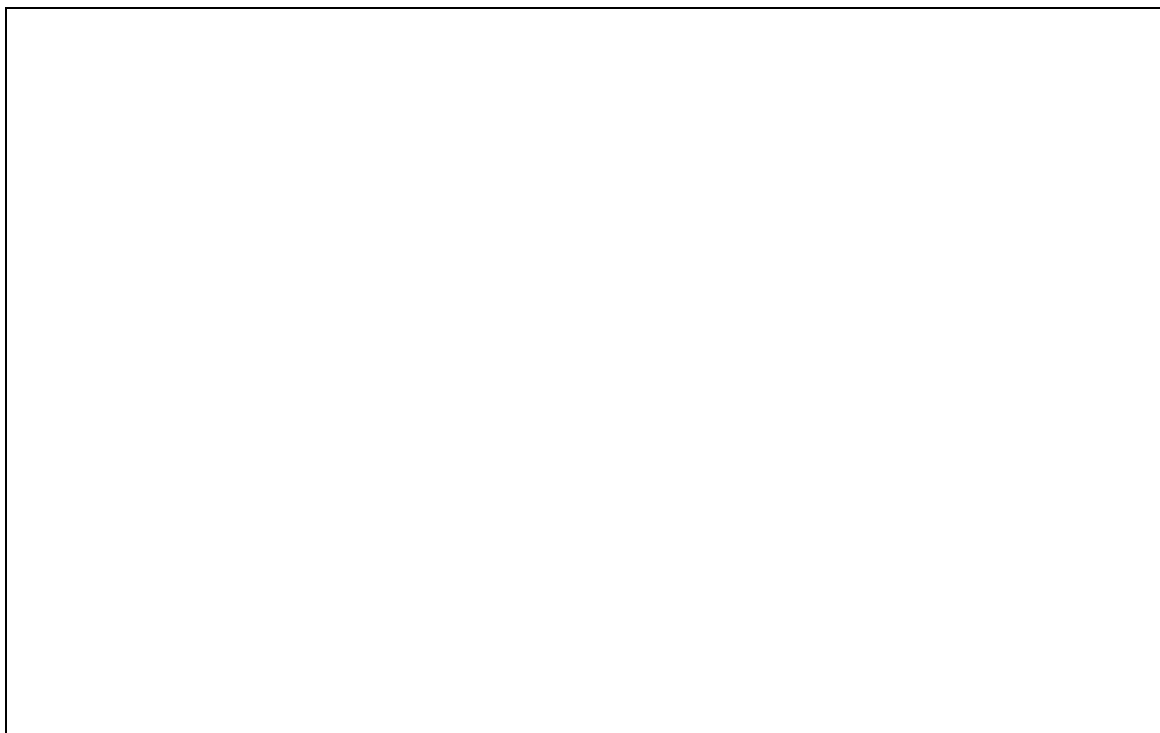
.....

.....

.....

.....

13. Нарисуй картинку с эстонцем и русским ☺

Эту картинку можно опубликовать в магистерской работе.

Спасибо большое Тебе!

Lisa 5. Eestikeelne küsimustik pärast koostööprojekti

Käesoleva projekti alguses täitsid sa küsimustikku. Palun sul täita nüüd projekti lõpus veel üks küsimustik. Küsimustikud on anonüümsed. ÄRA KIRJUTA KUSAGILE OMA NIME! Andmeid analüüsitakse ja tulemused esitatakse üldistatud kujul.

Vastusevariantidega küsimuse juures pane linnuke oma vastuse juurde. Vaba vastusega küsimuse juurde kirjuta lühidalt oma vastus.

PALUN VASTA NII NAGU PÄRISELT ARVAD, SINU ARVAMUS LOEB!

1. Kas sa leidsid projekti ajal endale uue vene sõbra/hea tuttava, kellega edaspidi suhelda?

ei võib-olla jah, ühe jah, mitu

2. Mis sind venelaste juures kõige rohkem üllatas?

.....
.....
.....

3. Millised on venelased sinu arvates? Kirjuta vähemalt kolm omadussõna, mis iseloomustavad venelasi.

.....
.....
.....

4. Millised on eestlased sinu arvates? Kirjuta vähemalt kolm omadussõna, mis iseloomustavad eestlasi.

.....
.....
.....

5. Kas sa sooviksid venelastega rohkem suhelda?

kindlasti ei pigem ei võib-olla pigem jah kindlasti jah

6. Kas sa sooviksid õppida koolis, kus õpivad koos eesti ja vene noored?

kindlasti ei pigem ei võib-olla pigem jah kindlasti jah

7. Kas sa tahaksid endale rohkem vene sõpru?

kindlasti ei pigem ei võib-olla pigem jah kindlasti jah

8. Kas sa sooviksid käia koos venelastega pidudel?

kindlasti ei pigem ei võib-olla pigem jah kindlasti jah

9. Kas sa sooviksid, et sinu tüdruk/poiss oleks venelane?

kindlasti ei pigem ei võib-olla pigem jah kindlasti jah

10. Kas sa sooviksid teada rohkem vene kultuurist?

kindlasti ei pigem ei võib-olla pigem jah kindlasti jah

11. Kas sa sooviksid osata paremini vene keelt?

kindlasti ei pigem ei võib-olla pigem jah kindlasti jah

12. Siia võid kirjutada seletusi oma vastustele või muid mõtteid, mis sul tekkisid selle küsimustiku täitmisel.

.....
.....
.....
.....
.....

13. Joonista pilt eestlasest ja venelasest 😊

Selle pildi võib magistritöös avaldada
Suur tänu Sulle!

Lisa 6. Venekeelne küsimustik pärast koostööprojekti

В начале данного проекта ты заполнил(а) анкету. Прошу тебя заполнить еще одну анкету в завершении проекта. Анкеты анонимные. НЕ ПИШИ НИКУДА СВОЕ ИМЯ! Данные будут проанализированы, и результаты будут опубликованы в обобщенном виде.

У вопросов с вариантами ответов поставь галочку к твоему ответу. У вопроса со свободным местом напиши коротко свой вариант ответа.

ПОЖАЛУЙСТА, ОТВЕЧАЙ ТАК, КАК ТЫ ДЕЙСТВИТЕЛЬНО ДУМАЕШЬ, ТВОЕ МНЕНИЕ ОЧЕНЬ ВАЖНО!

1. Нашел(-ла) ли ты на проекте нового эстонского друга/знакомого, с которым будешь общаться?

нет

может быть

да, одного

да, несколько

2. Что тебя больше всего удивило в эстонцах?

.....
.....
.....

3. Какими являются русские по твоему мнению? Напиши по крайней мере три прилагательных, описывающие русских.

.....
.....
.....

4. Какими являются эстонцы по твоему мнению? Напиши по крайней мере три прилагательных, описывающие эстонцев.

.....
.....
.....

5. Ты хотел(а) бы общаться с эстонцами больше?

точно да скорее да может быть скорее нет точно нет

6. Ты хотел(а) бы учиться в школе, где учатся вместе русские и эстонцы?

точно да скорее да может быть скорее нет точно нет

7. Ты хотел(а) бы себе больше друзей эстонцев?

точно да скорее да может быть скорее нет точно нет

8. Ты хотел(а) бы ходить на вечеринки вместе с эстонцами?

точно да скорее да может быть скорее нет точно нет

9. Ты хотел(а) бы, чтобы твой(-я) парень/девушка был(а) бы эстонцем(-кой)?

точно да скорее да может быть скорее нет точно нет

10. Ты хотел(а) бы знать больше об эстонской культуре?

точно да скорее да может быть скорее нет точно нет

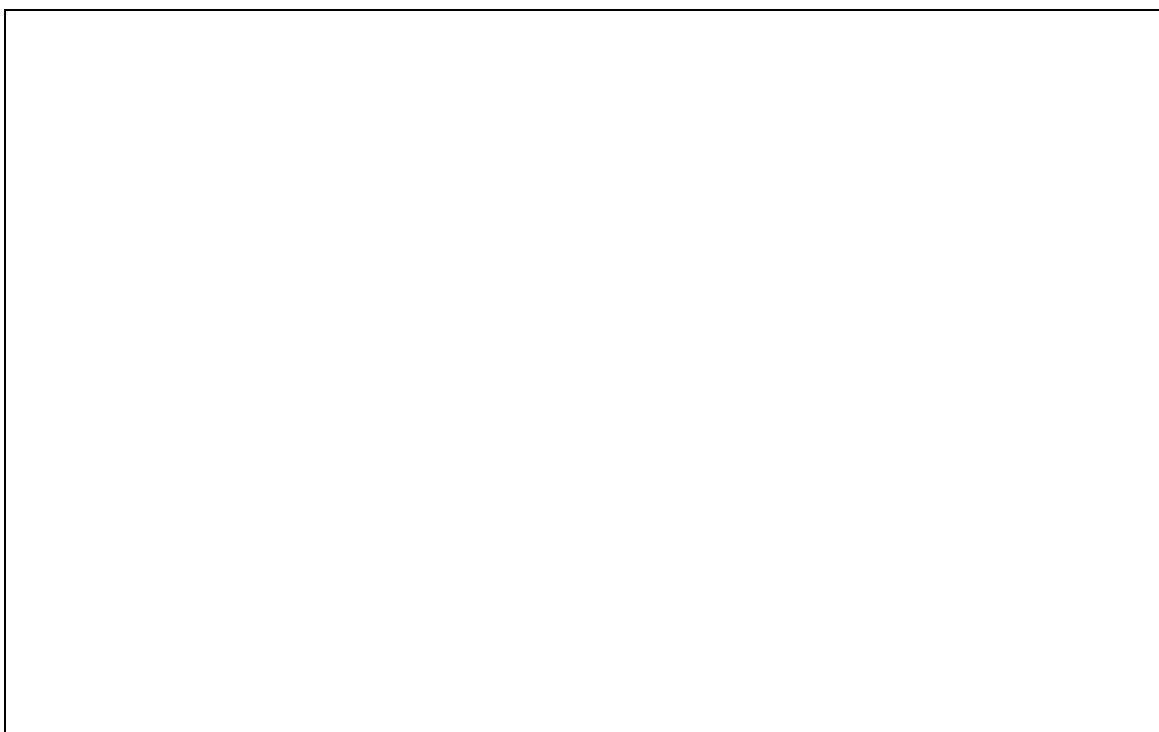
11. Ты хотел(а) бы знать лучше эстонский язык?

точно да скорее да может быть скорее нет точно нет

12. Сюда можешь написать пояснения своих ответов или мысли, которые у тебя появились при заполнении этой анкеты.

.....
.....
.....
.....
.....

13. Нарисуй картинку с эстонцем и русским ☺

Эту картинку можно опубликовать в магистерской работе.

Спасибо большое Тебе!

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Jekaterina Petuhhova,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Mänguliste koostöötegevuste mõju eesti ja eestivene noorte vastastikustele hoiakutele“, mille juhendaja on Mare Kitsnik, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Jekaterina Petuhhova

28.05.2019